

ROGALAND
FYLKESKOMMUNE

Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland

Vedtatt
12.03.02

Layout og produksjon: STF v/Odd Inge Worsøe

Forsidefotos: Odd Inge Worsøe

Kart: Kartkontoret Rogaland fylkeskommune

Trykk/repro: Stavanger Offset

Forord

Fra Kvitsøys skjærgård. Foto: Per Frøyland Pallesen

Det har lenge vært sterk fokus på forvaltningen av kystsonen her i Rogaland, bl.a. i forbindelse med utfordringene i tilknytning til framtidig havbruksvirksomhet og strandsoneproblematikk. Kystsonen er mangfoldig og det er et stort behov for etablere en bedre og mer kunnskapsbasert kystsoneforvaltning over kommunegrensene. Fylkesdelplan for kystsonen vil bidra til dette. Planen er ment å være et hjelpemiddel og en rettesnor for den framtidige kystsonoplanleggingen her i fylket, og bør i tillegg kunne bidra til en felles problemforståelse på tvers av fagfelt og interesser.

Arbeidet har vært både omfattende, tverrfaglig og krevende. Allikevel har planprosessen vært preget av godt og konstruktivt samarbeid mellom alle de som har vært involvert. Vi vil derfor benytte anledningen til å takke både kystkommuner, statlige etater, organisasjoner og andre for engasjement, deltakelse og faglige innspill. Inge Døskeland ved Hordaland fylkeskommune fortjener en spesiell takk for sine faglige råd og tilbakemeldinger gjennom hele planperioden. For øvrig

fortjener Jan Henrik Sandberg ved Rogaland fylkeskommune honnør for å ha gjennomført arbeidet med denne fylkesdelplanen på en positiv, inspirerende og konstruktiv måte.

Fylkesutvalget vedtok på møte den 18. juni 2001 å sende planen på høring. Det tas sikte på å vedta planen innen utgangen av 2001. Utfordringen vil deretter ligge i å gi planen en effektiv oppfølging.

Tysvær 20. august 2001

Sigmund Låte
Leder av styringsgruppa

Innhold

I Innledning side 6

- 1.1 Bakgrunn og formål med å utarbeide planen side 6
- 1.2 Organisering og gjennomføring side 7
- 1.3 Om plandokumentet side 8
- 1.4 Avgrensning og virkninger av planen side 9
- 1.5 Overordnede målsettinger for utviklingen av kystsonen i Rogaland side 9

2 Forutsetninger for kystsoneplanlegging side 10

- 2.1 Plan- og bygningsloven, og forholdet til viktige særlover side 10
- 2.2 Kommunal kystsoneplanlegging i Rogaland side 12
- 2.3 Bruk av geografiske informasjonssystemer (GIS) i kystsoneforvaltningen side 13

3 Behandling av sentrale interesser i kystsonen side 14

- 3.1 Naturvern og biologisk mangfold side 14
- 3.2 Friluftsliv side 22
- 3.3 Kulturminner side 27
- 3.4 Utbygging side 32
- 3.5 Fiske side 40
- 3.6 Havbruk side 45
- 3.7 Taretråling side 57
- 3.8 Skjellsand side 60
- 3.9 Sand-, grus, og pukkvirksomhet side 64
- 3.10 Sjøverts infrastruktur side 68
- 3.11 Totalforsvaret side 77

4 Godjeningsbrev side 82

5 Kartvedlegg side 86

Sammendrag

Foto: Odd Inge Worsøe

I sjø og kystsoner er det sterke interesser på tvers av kommunegrensene og mange forvaltningsmessige utfordringer. Det er stort behov for regionale helhetsløsninger og en bedre samordning på tvers av forvaltningsnivåer. Fylkesplanutvalget vedtok derfor å utarbeide en fylkesdelplan for kystsonen i juni 1996. Et forprosjekt ble fullført i 1997, men på grunn av begrensede administrative ressurser startet planarbeidet opp først høsten 1998.

Kystsonerplanlegging vil si å planlegge sjø- og kystnære landområder i sammenheng, selv om de fleste kystsonerplaner legger hovedvekt på sjøområdene. Det har vært anledning til å drive kystsonerplanlegging med hjemmel i plan- og bygningssloven siden 1989, og 19 av de 23 kystkommunene i Rogaland har hittil brukt denne muligheten i større eller mindre grad. Rogaland har store variasjoner i topografi, naturforhold, befolkningstetthet og næringsliv. Det er få eller ingen andre regioner hvor forvaltningen av kystsonen krever et mer tverrfaglig og sammensatt kunnskapsgrunnlag.

Fylkesdelplan for kystsonen skal bidra til å sikre verneinteressene, samtidig som det legges til rette for effektiv og forutsigbar forvaltning av arealer som skal brukes til andre formål. Planen skal dekke områdene fra og med 100-metersbeltet langs sjøen (som er underlagt et spesielt vern mot spredt utbygging) og ut til grunnlinja (linja mellom de ytterste holmer og skjær). **Planen vil i denne omgang ikke dekke Jærkysten, som er omfattet av en egen fylkesdelplan.**

Hensikten med å utarbeide en fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland har bl.a. vært å:

- Klargjøre statens og fylkeskommunens mål og virkemidler.
- Kartlegge muligheter og motsetninger i kystsonen.
- Prioritere og samordne ulike interesser.
- Utarbeide felles retningslinjer for den videre kystsonerforvaltningen.
- Kartlegge, digitalisere og tilgjengeliggjøre viktige arealinteresser i kystsonen.

Arbeidet med fylkesdelplan for kystsonen har blitt ledet av en politisk sammensatt styringsgruppe, mens det faglige arbeidet har blitt utført av en prosjektgruppe bestående av representanter fra fylkeskommunen, Fylkesmannen, Fiskeridirektoratet region Rogaland, Kystverket 2. distrikt, Statens dyrehelsetilsyn og de fire regionrådene i fylket.

Det er lagt vekt på at fylkesdelplan for kystsonen skal bygge på en omfattende og grundig planprosess. Det har hittil blitt avholdt 5 konferanser / temasamlinger som ledd i planprosessen. Det er i tillegg kommet nyttige innspill til planen gjennom arbeidet i den såkalte "Arbeidsgruppa for sjøkabler i Rogaland", fra forsvarret, næringsorganisasjoner, ideelle organisasjoner og andre. Hver kystkommune omfattet av planen har også oppnevnt en kontaktperson for arbeidet.

Det endelige plandokumentet utgjør en helhetlig strategi for planlegging og forvaltning av kystområdene. Det er lagt vekt på å tilpasse nasjonale føringer og pålegg til de mange og sammensatte problemstillingene i Rogaland. Det er samtidig lagt vekt på å finne en god balanse mellom bruk og vern, mellom ulike brukerinteresser og mellom statlige, regionale- og lokale behov.

Planen inneholder en omfattende og balansert samling av kunnskap om ulike interesser i kystsonen. Hovedtema som er behandlet er naturvern og biologisk mangfold, friluftsliv, kulturminner, utbygging i kystsonen, fiske, havbruk, taretråling, skjellsand, sand-, grus- og pukkressurser, sjøverts infrastruktur og totalforsvarsinteresser. Dette legger til rette for en mer kunnskapsbasert forvaltning enn tidligere, noe som kan bidra til en mer effektiv, samordnet og enhetlig planlegging over kommunegrensene. I tillegg kan viktige regionale- og nasjonale mål bli avklart tidligere i de kommunale kystsonerplanprosessene. Av ulike årsaker har arbeidet med planen har blitt over et år forsinket i forhold til de opprinnelige forutsetningene.

I. Innledning

Fra Eigerøy, Foto: Odd Inge Worsøe

I.1 Bakgrunn og formål med å utarbeide planen

I sjø og kystsoner er det sterke interesser på tvers av kommunegrensene. Det er stort behov for regionale helhetsløsninger og en bedre samordning på tvers av kommunegrensene og forvaltningsnivåer. Fylkesutvalget vedtok derfor å utarbeide en fylkesdelplan for kystsonen i 1996. Samme år vedtok komiteen for miljø og regionalpolitiske saker å bevilge kr 200.000,- til finansiering av et forprosjekt til planen. Forprosjektet ble fullført i juni 1997. Pga. mangel på personellressurser startet arbeidet med selve fylkesdelplanen opp først høsten 1998. Utarbeidelsen av fylkesdelplan for kystsonen følger også opp flere av målsettingene i fylkesplan for Rogaland 1996-99.

Hensikten med å utarbeide en fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland har bl.a. vært å:

- Klargjøre statens og fylkeskommunens mål og virkemidler.
- Kartlegge muligheter og motsetninger i kystsonen.

- Prioritere og samordne ulike interesser.
- Utarbeide felles retningslinjer for den videre kystsonerforvaltningen.
- Kartlegge, digitalisere og tilgjengeliggjøre viktige arealinteresser i kystsonen, og legge til rette for at denne informasjonen på sikt skal innarbeides i Arealis. (Arealis er et nasjonalt prosjekt for å gjøre areal-, miljø- og planinformasjon tilgjengelig for kommuner og fylker).

Fylkesdelplan for kystsonen skal se arealbruk i sjø- og nære landområder i sammenheng. Verneinteressene skal sikres samtidig som det skal legges til rette for effektiv og forutsigbar forvaltning av arealer som skal brukes til andre formål. Ambisjonen er at planen også skal bli et styringsredskap og hjelpemiddel i den kommunale kystsonerforvaltningen.

Det har de siste årene vært sterk fokus på kystsonerplanlegging i Rogaland, både gjennom arbeidet med fylkesdelplan for kystsonen og de mange kommunale kystsonerplanprosessene. Viktige tema som skjelldyrking, strandsonerproblematikk og den varslede utlysningen av nye matfiskkonsesjoner har også stått på dagsorden. I tillegg har det vært uklarheter i til-

knytning til den foreslåtte innføringen av "Rikspolitiske retningslinjer for planlegging av kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen". Til orientering kan det opplyses at Miljøverndepartementet nå har bestemt at de rikspolitiske retningslinjene ikke skal utvides til å omfatte Rogaland, men at fylket skal få anledning til å utforme en regionalt tilpasset strandsoneforvaltning gjennom fylkesdelplan for kystsonen.

1.2 Organisering og gjennomføring

Arbeidet med fylkesdelplan for kystsonen er ledet av en politisk sammensatt styringsgruppe, bestående av gruppelederne i Regional- og kulturutvalget. Det var skifte av styringsgruppe etter fylkestingsvalget i 1999. Styringsgruppa var fram til 30. november 1999 sammensatt av Torhild Kalstø (leder), Janne Johnsen, Reidar Helliesen, Leif Ims, Marta Lunde Medhaug og Jon Arne Silgjerd. Etter 30. november 1999 har styringsgruppa bestått av Sigmund Låte (leder), Jon Arne Silgjerd, Jorunn Strand Vestbø, Reidar Helliesen, Lars Johannes Liknes, Elsa Erland og Rolf Skretting.

Det faglige arbeidet og utarbeidelsen av selve plandokumentet har blitt gjort av en tverrfaglig sammensatt prosjektgruppe. Prosjektgruppa har bestått av:

- Rogaland fylkeskommune, regionalplanseksjonen v/ Per Frøyland Pallesen (leder) og Jan Henrik Sandberg (sekretær).
- Rogaland fylkeskommune, kulturseksjonen v/ Egil Harald Grude / Jan Auestad.
- Fylkesmannen i Rogaland v/ Morten Gluva.
- Fiskeridirektoratet region Rogaland v/ Johan Sørensen.
- Kystverket 2. Distrikt v/ Knut Stenevik / John-Morten Klingsheim / Anne Britt Ottøy.
- Statens dyrehelsetilsyn v/ Kristian Tuster.
- Dalanerådet v/ Inger Christensen / Gaute Fardahl.
- Jærådet v/ Marco Zanussi / Sigbjørn Husø.
- Ryfylkerådet v/ Svanhild O. Nessa.
- Haugalandrådet v/ Hans Faye.

Både styringsgruppa og prosjektgruppa har gjort et omfattende arbeid, og det er hittil avholdt 8 møter i styringsgruppa og 12 møter i prosjektgruppa. Fylkeskommunens regionalplanseksjon v/ Jan Henrik Sandberg har vært hovedansvarlig for prosess, framdrift og utforming av planen.

Grad av deltakelse fra kommuner og andre brukerinteresser er avgjørende for både resultat og gjennomføring. Det er derfor lagt vekt på at fylkesdelplan for kystsonen skal bygge på en omfattende og grundig planprosess. Foruten oppstartskonferansen høsten 1998, er det arrangert fire temasamlinger der forvaltning, organisasjoner og næringsliv har hatt anledning til å møtes for å diskutere aktuelle problem-

stillinger. På temasamlingene har det blitt lagt stor vekt på å få inn gode innspill. Til hver temasamling ble det også utarbeidet egne temanotat med forslag til framtidig forvaltning. Disse fungerte som felles diskusjonsgrunnlag på samlingene. Temasamlingene krevde store administrative resurser, men fungerte allikevel godt og samlet fra 30 til 80 deltakere. Temasamlingene har behandlet:

- Fiske og havbruk (21. januar 1999).
- Taretråling, skjellsand og sand, grus og pukkkressurser (18. mars 1999).
- Naturvern og biologisk mangfold, kulturminner og friluftsliv (3. juni 1999).
- Utbyggingsproblematikk i kystsonen (9. mai 2000).

Hver kystkommune omfattet av planen har utnevnt en kontaktperson for planarbeidet, og det har vært særlig god kontakt med de kommunene som nå er i gang med, eller nylig har gjennomført en revisjon av sin kystzoneplan. Det har i tillegg kommet nyttige innspill til planen fra "Arbeidsgruppa for sjøkabler i Rogaland", forsvaret, næringsorganisasjoner, ideelle organisasjoner og andre. Som ledd i planarbeidet har det også blitt gjennomført div. kartleggingsarbeider og en egen rapport om utbyggingspresset i strandsonen ("Utbygging i kystsonen", Rogaland fylkeskommune 2000). Planprosessen har ført til en betraktelig heving av kompetansen ang. kystzoneplanlegging, både i fylkeskommunen, hos de ulike regionale statsetatene og hos kystkommunene.

Utarbeidelsen av det endelige plandokumentet har blitt over ett år forsinket i forhold til de opprinnelige planene.

Ryfylke har mange flotte fortøyningsmuligheter. Fra Buøysundet, Finnøy. Foto: Odd Inge Worsøe

Feistein fyr. Foto: Odd Inge Worsøe

Hovedårsakene til dette er:

- Det eksisterte ingen oversikt over utbyggingspresset langs Rogalandskysten. For å kunne forbedre forvaltningen måtte det gjennomføres en arealbruksundersøkelse for 100-metersbeltet langs sjøen (jfr. rapporten "Utbygging i kystsonen, Rogaland fylkeskommune 2000").
- Det var lenge uklarerheter om utvidelsen av "Rikspolitiske retningslinjer for planlegging av kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen» skulle utvides til å omfatte Rogaland.
- Det har vært nødvendig å samle inn, digitalisere og tilgjengeliggjøre arealinformasjon i tilknytning til en rekke interesser i kystsonen.
- En økning i antallet søknader om skjelldyrking, varsel om utlysning av nye matfiskkonsesjoner og det sterke fokuset på strandsoneforvaltningen førte til at de fleste kystkommunene i Rogaland startet rullering av sine kystsoneplaner i løpet av 2000. Veiledning og saksbehandling i forhold til disse planprosessene har krevd store administrative ressurser.

1.3 Om plandokumentet

Plandokumentet behandler de fleste aktuelle arealinteressene i kystsonen. Det er lagt spesiell vekt på tema som må samordnes over kommunegrensene på problemstillinger kommunene ikke behandler i egne planer og på tema kommunene ikke alltid behandler på en tilfredsstillende måte. Hovedtema som er behandlet i fylkesdelplan for kystsonen er naturvern og biologisk mangfold, friluftsliv, kulturminner, utbygging i kystsonen, fiske, havbruk, taretråling, skjellsand, sand-, grus- og pukkrressurser, sjøverts infrastruktur og totalforsvarsinteresser. De ulike kapitlene må ses i sammenheng fordi de ulike arealinteressene / bruksområdene ofte påvirker

hverandre. De ulike tematiske kapitlene er delt inn i:

- Nåsituasjon og utviklingstrekk.
- Muligheter og utfordringer.
- Råd for planlegging og forvaltning. Dette er først og fremst faglige råd for kommunal kystsoneplanlegging.
- Lovgrunnlag.
- Annen aktuell litteratur.
- Temakart. Temakartene gir en generell beskrivelse av nåsituasjonen for ulike arealinteresser.
- Plankart. Plankartene beskriver også ulike arealinteresser, men er gitt noe større vekt en temakartene. Hovedårsakene til dette er at de inneholder informasjon som er kartlagt gjennom arbeidet med fylkesdelplan for kystsonen og / eller inneholder tema som kommunene bør avmerke i sine kystsoneplaner. Kystkommuner og andre oppfordres til å komme med kommentarer og innspill for å justere disse plankartene.
- Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning. Dette er retningslinjer som skal ligge til grunn for både utarbeidelsen av kommunale kystsoneplaner og for statlig- og fylkeskommunal kystsoneforvaltning.
- Målsettinger. Dette er målsettinger for framtidig forvaltning og utvikling av kystsonen i Rogaland. Det er fastsatt ulike hovedmål, delmål, tiltak og ansvarsfordeling innenfor hvert hovedtema som er behandlet i denne planen.

Det er i plandokumentet lagt vekt på å tilpasse nasjonale føringer og pålegg til de mange og sammensatte problemstillingene i Rogaland. Det er samtidig lagt vekt på å finne en god balanse mellom bruk og vern, mellom ulike brukerinteresser og mellom statlige, regionale- og lokale behov. Planen inneholder en omfattende og balansert samling av kunnskap om ulike interesser i kystsonen. Dette legger i økt grad til

rette for en kunnskapsbasert og samordnet planlegging og forvaltning, der viktige regionale- og nasjonale mål vil bli avklart på et tidlig nivå.

1.4 Avgrensning og virkninger av planen

Fylkesdelplan for kystsonen omfatter sjøområdene ut til den såkalte grunnlinja (linja mellom de ytterste holmer og skjær) og landområdene nærmere sjøen enn 100 meter. I sjø tilsvarer planområdet dekningsområdet til plan- og bygningsloven. På landsiden omfatter planen 100-metersbeltet langs sjøen, som er underlagt dele- og byggeforbud gjennom samme lovs §17-2. **Denne planen omfatter 20 av de 24 kystkommunene i Rogaland, og gjelder formelt sett ikke langs Jærkysten (områdene fra Tungesnes til Sirevåg).** Jærkysten er, pga. spesielle problemstillinger knyttet til friluft-, naturvern- og landbruksinteresser, omfattet av en egen fylkesdelplan vedtatt av Fylkestinget 11. juni 1996. Fylkesdelplan for Jærkysten venter fremdeles på godkjenning i Miljøverndepartementet. Ved første rullering er det et hensiktsmessig å slå disse to planene sammen. I tillegg er nå også Ølen kommune inkludert i Rogaland. Kommunen har ikke vært part i denne planprosessen og i Ølen gjelder formelt kystsonenplan for Hordaland inntil rullering av foreliggende plan.

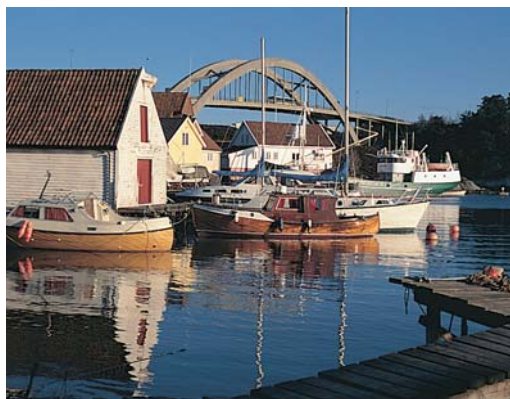
Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland er utformet i samsvar med plan- og bygningslovens §19. En fylkesdelplan er en del av det samlede fylkesplanarbeidet, og er bindende for fylkeskommunens virksomhet og retningsgivende for kommunenes virksomhet. Dersom kommunene på vesentlige områder avviker fra fylkesdelplanens retningslinjer, målsettinger eller plankart, kan de kommunale planene bli møtt med innsigelser slik at de ikke blir godkjent. Også statlige organer skal på fylkesnivå legge fylkesdelplaner til grunn for gjennomføringen av sin planlegging og forvaltning. En fylkesdelplan er bindende for staten i den forstand at hvis det er aktuelt å fravike fylkesplanens forutsetninger, skal vedkommende statsorgan ta spørsmålet opp med fylkeskommunen (jfr. Ot. Prp. 56 (84-85)). Fylkesdelplaner er ikke bindende overfor grunneiere.

En fylkesdelplan skal vedtas av Fylkestinget og godkjennes av Miljøverndepartementet, når den er klarert med andre departementer. Det er signaler om at fylkesdelplaner vil bli gitt økt vekt i framtiden ved at deler av dem kan bli gjort juridisk bindende, og ved at det samlede offentlige virkemiddelapparatet skal kobles sterkere til slike planer.

1.5 Overordnede målsettinger for utviklingen av kystsonen i Rogaland

Gjennom planprosessen er det foreslått følgende overordnede målsettinger for den framtidige forvaltningen og utviklingen i kystsonen i Rogaland:

- Fremme en utvikling basert på bærekraftig utnyttelse av fornybare ressurser, forsvarlig og landskapsmessig god bruk av ikke-fornybare ressurser og vern av natur- og kulturverdier.*
- Planlegge og utnytte kystsonen på en måte som sikrer fremtidig bosetting, stabil sysselsetting og utvikling, rekreasjonsmuligheter, regionale helhetsløsninger og gode levekår.*
- Gjennomføre nødvendige utbyggingstiltak på en effektiv måte.*

Fra Engøy. Foto: Odd Inge Worsøe

Fritidsfiske ved Sirevåg. Foto: Odd Inge Worsøe

2 Forutsetninger for kystsoneplanlegging

Fra Havn ved inngangen til Lysefjorden. Foto: Odd Inge Worsøe

2.1 Plan- og bygningsloven, og forholdet til viktige særlover

Kystsoneplanlegging vil si å planlegge sjø- og kystnære landområder i sammenheng. En kystsoneplan har ofte hovedfokus på sjøområdene, selv om også forvaltningen av 100-metersbeltet langs sjøen står svært sentralt. Det har vært anledning til å drive kystsoneplanlegging med hjemmel i plan- og bygningsloven siden 1989.

Planleggingssystemet er i utgangspunktet det samme på sjø og land. Arealplanlegging i sjø er allikevel på mange måter forskjellig fra arealplanlegging på land fordi:

- Staten har, med svært få unntak, eiendomsretten til alle sjøområder dypere enn marbakken / 2 meter.
- Alle sjøområdene bør nødvendigvis ikke legges ut til noe bestemt formål. Sjøområder skal bare planlegges i den grad det anses som nødvendig og der det er gjort konkrete avveininger av arealbruken.
- Arealplanlegging av sjøområdene kan bli utført i 3 dimensjoner. Det er allerede flere eksempler på at havoverflaten og sjøbunnen er lagt ut til ulike arealbruksformål.
- Mye av arealinformasjonen som omfatter sjøområdene har svært uklare grenser (f. eks. trålfelt, gyte- og oppvekstom-

råder, skjellsandområder m.m.).

- Sjøområdene er underlagt en svært sektorisert forvaltning, og det eksisterer fortsatt ikke noe effektivt lovverk som kan samordne disse interessene.

På nasjonalt nivå er det to ulike tilnæringsmåter for kystsoneplanlegging. Den ene tilnæringsmåten har tyngdepunkt i Nord- og Vest-Norge, den legger hovedvekt på næringsutvikling og forvaltning av sjøområdene og har fiskeriforvaltningen som sentrale aktører. Den andre tilnæringsmåten har tyngdepunkt på Sør- og Østlandet, den legger hovedvekt på friluft- og verneinteressene på landsiden og har miljøvernforvaltningen som sentrale aktører. Rogaland står i en mellomstilling og har viktige problemstillinger fra begge tilnæringsmåtene. Rogaland har store variasjoner i topografi, naturforhold, befolkningstetthet og næringsliv. Det er få eller ingen andre regioner hvor forvaltningen av kystsonen er mer tverrfaglig og sammensatt. De siste årene har det både i Rogaland og andre fylker vært langt flere konflikter mellom ny- og eksisterende bruk (f. eks. mellom ny havbruksvirksomhet og eksisterende fiskeriinteresser) enn konflikter mellom bruks- og verneinteresser.

Planlegging etter plan- og bygningsloven skal legge til rette for samordning av statlig-, fylkeskommunal- og kommunal virksomhet, og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser og om utbygging. Plan- og bygningsloven og arealplaner laget i henhold til denne loven skal i første omgang regulere arealbruk og ikke forvaltningen av ressursene.

Det er kommunen som etter en helhetsvurdering skal bestemme bruken av arealene, men planleggingen skal være i tråd med viktige nasjonale og regionale mål, rammer og retninglinjer. Statlige myndigheter, fylkeskommunen eller nabokommuner kan komme med innsigelse til kommunale planer, dersom disse går på tvers av særlig viktige interesser. Dette medfører at kommunens myndighet til å godkjenne planen oppheves og flyttes til Miljøverndepartementet, i de tilfellene der konflikten ikke løses gjennom mekling hos Fylkesmannen. Verken fylkeskommunen eller statlige myndigheter kan pålegge kommunen å legge ut et område til et bestemt formål. Regionale myndigheter har derimot plikt til å gi faglige innspill og til å yte kommunene nødvendig hjelp i planleggingen. Kommunene har på sin side plikt til å søke samarbeid med regionale myndigheter. For større utbyggings tiltak kan det i mange tilfeller bli krevd at det utarbeides en

konsekvensutredning som grunnlag for å vurdere om tiltaket skal gjennomføres.

I arealdelen i en kommuneplan / kystsoneplan kan områder, i følge plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd, planlegges til:

1. Byggeområder.
2. Landbruks-, natur- og friluftsområder (såkalte LNF-områder).
3. Områder for råstoffutvinning.
4. Andre områder som er båndlagt eller skal båndlegges for nærmere angitte formål i medhold av plan- og bygningsloven, andre lover og områder for forsvaret.
5. Områder for særskilt bruk eller vern av sjø og vassdrag, herunder ferdsels-, fiske-, akvakultur-, natur- og friluftsområder, hver for seg eller i kombinasjon med en eller flere av de nevnte brukskategoriene.
6. Viktige ledd i kommunikasjonssystemet.

Alle disse arealkategoriene utenom nr. 2 (LNF-områder) kan brukes i sjø. Arealkategoriene som er mest bukt i kommunale kystsoneplaner er nevnt i nr. 5 (ferdsels-, fiske-, akvakultur-, natur- og friluftsområder). Disse formålene kan legges ut i kombinasjon. Dette innebærer at det i sjøområder er åpnet for planlegging av flerbruksområder. Opplistingen i nr. 5 er ikke fullstendig, og det er mulig å legge til flere nye arealbruksformål i denne kategorien. Det er derimot ikke anledning til å knytte juridisk bindende bestemmelser til arealbruksformålene i nr. 5. Det er heller ikke mulig å differensiere arealbruksformålene ytterligere med juridisk bindende

virkning, ved f. eks. å skille mellom områder for fiskeoppdrett og skjelldyrking eller områder for trålfiske eller låssetting. De andre kategoriene (1, 2, 3, 4 og 6) kan ikke kombineres.

Det kan som sagt bare gis veiledende retningslinjer til arealkategoriene i plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5. Det kan allikevel gis juridisk bindende bestemmelser til de samme arealformålene dersom området reguleres i tråd med plan- og bygningslovens §25. Regulering av sjøområder er til en viss grad gjort for spesialområder for naturvern, der kommunen har ønsket å fastsette nærmere regler for ferdsel. Det er i de fleste tilfeller ressurskrevende og lite hensiktsmessig å regulere områder for akvakultur, dersom området ikke ligger i direkte tilknytning til en landbase. Hovedårsakene til dette er at bestemmelser i tilknytning til etablering av anlegg for akvakultur skjer gjennom oppdrettsloven, som har større gjennomslagskraft enn plan- og bygningsloven. I tillegg er ulike former for akvakultur omfattet av ulike avstandskrav. Et område regulert til akvakulturvirksomhet vil kunne være umulig å ta i bruk dersom det gis en annen konsesjon for akvakultur i nærområdet (nærmere enn 1-5 km).

De fleste særlover, som bl.a. oppdrettsloven, saltvannsfiskeloven, havne- og farvannsloven, kontinentalsokkelloven og naturvernloven, går foran plan- og bygningsloven dersom det oppstår konflikt. Dette gjelder selv om det er plan- og bygningsloven som skal samordne og avveie de ulike interessene. Det medfører behov for et balansert og omfattende kunnskapsgrunnlag, i tillegg til store utfordringer i tilknytning til interesseavklaringer og samarbeid i planprosessene. Plan- og bygningslovens underordnede betydning i sjø og manglende samordning, spesielt mellom kystsoneplanlegging og conse-

Skyssbåt i Ryfylke. Foto: Per Frøyland Pallesen

Kystfiske utenfor Bø i Randaberg. Foto: Odd Inge Worsøe

sjonsbehandling etter oppdretsloven, har dessverre ført til kommuner i enkelte tilfeller har oppfattet kystzoneplanlegging som bortimot "meningsløst". Forholdet mellom plan- og bygningsloven og ulike sektorlovverk er det for øvrig gjort rede for i de ulike tematiske kapitlene i denne planen.

Det er nå over 10 år siden plan- og bygningsloven åpnet for arealplanlegging i sjø. Det er derfor behov for en gjennomgang av lovgrunnlaget og praktiseringen av dette. I tillegg til forholdet mellom plan- og bygningsloven og de ulike særlovene nevnt ovenfor, bør også andre sider ved kystzoneplanleggingen forbedres. Veilederen til kommuneplanens arealdel (T-1225, Miljøverndepartementet 1999) er ikke tilpasset arealplanlegging i sjø, fordi alle områder skal markeres med samme farge (blått). For at de kommunale kystzoneplanene skal bli leselige brukes standardene i veilederen i liten grad. I tillegg er virkeområdet til plan- og bygningsloven mindre enn virkeområdet til de andre aktuelle særlovene som brukes i sjø. Plan- og bygningsloven gjelder til grunnlinja mens andre aktuelle lovverk, som bl.a. oppdretsloven, saltvannsfiskeloven, havne- og farvannsloven, kontinentalsokkelloven og naturvernloven gjelder ut til territorialgrensen eller enda lenger. Dette medfører at kommunene lengst ut mot havet, f.eks. Utsira, bare kan planlegge begrensede deler av sine sjøområder med juridisk bindende virkning. Det er ventet at Planlovutvalget skal forsøke å løse flere av disse problemstillingene gjennom det pågående arbeidet med en ny plan- og bygningslov.

2.2 Kommunal kystzoneplanlegging i Rogaland

Juridisk bindende kommunale kystzoneplaner, i form av

kommunedelplaner eller kommuneplanens ordinære arealdel, er det viktigste styringsredskapet for arealbruk i kystsonen. 19 av de 23 kystkommunene i Rogaland har siden 1989 utarbeidet mer eller mindre omfattende kystzoneplaner. De fleste kommunene utarbeidet først egne kommunedelplaner for sjøområdene. Disse ble deretter innarbeidet i kommuneplanens ordinære arealdel ved første rullering av denne. De kommunene som ikke har funnet det nødvendig å utarbeide kystzoneplaner er først og fremst kommunene langs Jærkysten (Jærkysten er vernet etter naturvernloven).

Det er få, kanskje ingen, andre fylker hvor kommunene har brukt større ressurser på kystzoneplanlegging enn i Rogaland. Satsing og tilrettelegging for havbruk har vært den viktigste motivasjonsfaktoren for at kommunene har utarbeidet kystzoneplaner, men det er nå planlagt flere områder for friluftsliv- og naturformål enn for akvakultur. Mange av kommunene har med tiden opparbeidet seg god kompetanse for kystzoneplanlegging, og Rogalandskommunene er fremst i landet når det gjelder å bygge sine planer på såkalte "egnethetsundersøkelser for akvakultur". Det kan være svært nyttig å gjøre grundige vurderinger av hvilke områder som er egnet for ulik type akvakulturvirksomhet før kommunen går i gang med å utarbeide en kystzoneplan. Hovedårsakene til dette er at ulike former for akvakulturvirksomhet har svært forskjellig konfliktpotensiale, krav til miljøet og er omfattet av ulike avstandskrav.

Rogaland fylkeskommune gjennomførte sommeren 2000 en samlet kartlegging og vurdering av gjeldende kommunale arealplaner i sjø. Dette var nødvendig for å kunne etablere en god veiledning og saksbehandling i forhold til de mange kommunale kystzoneplanprosessene som ble startet opp dette året. Sammenstillingen av de ulike kommunale arealplanene i sjø har bl.a. vist at:

- De ulike kommunene har planlagt sjøområdene på vidt forskjellige måter. En stor del av disse forskjellene er mer resultater av tilfeldigheter enn av bevisste valg.
- De ulike kystsoneplanene har vært mangelfullt samordnet med hverandre. Selv om mange viktige arealinteresser (f.eks. fiskefelt, gyteområder, farleder og avstandskrav mellom havbrukslokaliteter) krysser kommunegrensene, gjaldt dette kun ett av over 500 planlagte områder i sjø. Hverken fylkeskommunen eller statsetatene har hittil hatt ressurser eller kompetanse til å samordne disse planene.
- Det ser ut til at mange kommunale kystsoneplaner har fungert mindre bra med hensyn til å styre lokaliseringen av akvakulturanlegg. Kommunene har like ofte avsatt arealer til akvakultur etter at anlegget har blitt etablert, som det har blitt etablert akvakulturanlegg i områder kommunen på forhånd har lagt ut til formålet.
- Kommunene har i varierende grad planlagt bl.a. fiskeområder, akvakulturområder, naturområder, friluftsområder, ankrings- og opplagsområder, småbåthavner, kulturminneområder, ferdselsområder, områder for masseuttak (skjellsand) og ulike former for flerbruksområder i sjø.

Kystsoneplanlegging har de siste to årene igjen blitt svært aktuelt i Rogaland, og de fleste kystkommunene er nå i ferd med å rullere sin kystsoneplan. Årsaker til at så mange kommuner velger å revidere sine kystsoneplaner nå er den økte interessen for skjelldyrking, muligheter for nye matfiskkonsepsjoner og sterk fokus på forvaltningen av strandsonen. Kommunene som nylig har revidert sin kystsoneplan eller er igang med en kystsoneplanprosess er: Eigersund, Sandnes, Gjesdal, Forsand, Strand, Rennesøy, Hjelmeland, Finnøy, Suldal, Tysvær, Bokn, Karmøy og Utsira.

2.3 Bruk av geografiske informasjonssystemer (GIS) i kystsoneforvaltningen

Oversikten over arealinteresser i sjø- og kystsonen i Rogaland har vært mangelfull. Det er derfor utført et omfattende arbeid med hensyn til kartlegging, digitalisering og tilgjengeliggjøring av sentrale arealinteresser gjennom arbeidet med fylkesdelplan for kystsonen. Viktige tema som har blitt kartlagt er bl.a. utbyggingspresset i strandsonen og en fullstendig oversikt over kommunale planer i sjøområdene i Rogaland. I dette arbeidet har fylkeskommunens kartkontor stått sentralt. Også eksterne institusjoner har bidratt med nye kartlegginger som ledd i planprosessen. Kystverket 2. distrikt har bl.a. kartlagt viktige farleder, opplagsområder og ankringsområder, dessuten har Stavanger Museum - Sjøfartsmuseet kartlagt områder med særlig potensiale for funn av marine kulturminner.

Fylkesdelplan for kystsonen inneholder en rekke plankart og temakart. Disse fylkesdekkende kartene vil bli gjort tilgjengelige for kystkommunene. Dette vil bidra til en mer effektiv og enhetlig planlegging over kommunegrensene, bl.a. ved at sjøområdene kan utnyttes mer hensiktsmessig i forhold til avstandskrav mellom ulike lokaliteter for akvakultur. I tillegg vil viktige arealinteresser, som bl.a. skipsleder, fiskefelt og ankringsområder kunne "henge sammen" i de ulike kommunale kystsoneplanene.

De ulike datasettene varierer fortsatt mye i kvalitet, og det følger få egenskapsdata med de ulike datasettene. Arbeidet med å tilrettelegge temaene som er kartlagt, digitalisert og tilgjengeliggjort i forbindelse med denne planen for Arealis vil bli prioritert høyt i tida framover. Arealis er et nasjonalt prosjekt for å gjøre areal-, miljø- og planinformasjon tilgjengelig for kommuner og fylker.

Den mest sentrale informasjonen som fremdeles ikke er gjort tilgjengelig for kommuner og annen forvaltning er digitale dybde data av tilfredsstillende kvalitet. For videre planlegging og forvaltning av kystsonen, spesielt med hensyn til å finne egnede lokaliteter for akvakultur med lav risiko for smittespredning til/fra andre lokaliteter, må Sjøkartverket prioritere å tilgjengeliggjøre denne informasjonen. I tillegg må fiskeriinteressene kartlegges bedre, slik at planlegging og forvaltning av kystsonen kan bli mer forutsigbar.

Dekorativt lav, Nord-Hidle. Foto: Odd Inge Worsøe

3. Behandling av viktige interesser i kystsonen

3.1 Naturvern og biologisk mangfold

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Naturvern

Naturvern er ifølge naturvernlovens formålsparagraf "å disponere naturressursene ut fra hensynet til den nære samhørighet mellom mennesket og naturen, og å bevare naturens kvalitet for framtida". Naturvern er derfor mer enn bare områdevern. Naturvern er nødvendig for bl.a. å verne om ressursgrunnet, av hensyn til forskning og undervisning, av hensyn til vår egen naturopplevelse av hensyn til kommende generasjoner og til artenes og naturens "egenverdi". Tidligere ble det lagt mest vekt på å verne særegne og spesielle områder og forekomster, men nå står vern av typiske og urørte naturtyper stadig mer sentralt.

I Rogaland var det ved årsskiftet 1998-99 opprettet 72 naturreservater (inkludert sjøfuglreservater), i tillegg til 31 våtmarksreservater kombinert med fuglefredning og fuglelivsfredning, 8 landskapsvernområder, 17 geologiske/botaniske naturminner og 19 artsfredninger. Mange av disse områdene ligger i kystsonen. Til hvert enkelt verneområde er det knyttet vernebestemmelser, som bl.a. regulerer hvilke aktiviteter som er tillatt innenfor området. Fylkesmannens miljøvernavdeling og enkelte kommuner forvalter naturvernområdene i Rogaland og har myndighet til å kunne gi dispensasjon fra vernebestemmelsene. Kommunene vil nå få anledning til å overta forvaltningsansvaret for områder vernet etter naturvernloven i større grad enn før. Det ble i 1992 vedtatt en fylkesdelplan for naturvern i Rogaland. Denne planen klassifiserer over 300 områder som enten er vernet eller bør vurderes vernet etter naturvernloven, prioriterte regionale naturområder og andre viktige områder. Det vil bli igangsatt en rullering av denne planen i løpet av et par år.

Biologisk mangfold

Biologisk mangfold er et begrep som omfatter både artsmangfold, genetisk mangfold innenfor de ulike artene og mangfoldet av økosystemer (naturtyper) som artene lever i. Dette mangfoldet er grunnlaget for vår eksistens og avgjørende for vår verdiskapning, velferd og livskvalitet.

På grunn av klimaforhold og begrensede muligheter for naturlig innvandring av arter til Norge etter siste istid, er det

biologiske mangfoldet i Norge ikke spesielt imponerende sett i et globalt perspektiv. Allikevel har Norge en svært variert natur med en stor andel av verdens lav-, mose- og sopparter. Rogaland (særlig deler av Ryfylke) har noe av den rikeste mose- og lavfloraen i Norden. En rekke arter har også nordgrensen av sitt utbredelsesområde i Norge. Artsmangfoldet er mer begrenset i havet enn på land, først og fremst fordi havet inneholder svært store økosystem med færre barrierer for spredning av arter enn på landjorda. Dette gir færre økologiske nisjer og mindre anledning til artsdannelse. Selv om artsmangfoldet er begrenset har norske farvann høy produksjon pga. gode næringsbetingelser, forholdsvis varmt vann og variert bunntopografi.

En antar at det samlede artsmangfoldet i Norge omfatter ca. 45.000 arter (unntatt bakterier, virus og alger). Bare for ca. 10.000 arter er kunnskapsnivået stort nok til å vurdere i hvilken grad arten er truet eller ikke. Mange av artene vi anser som truede, sårbare, sjeldne m.m. er beskrevet i "Rødlista" (DN-rapport 1999-3). Disse artene skal vies særlige hensyn ved arealplanlegging etter plan- og bygningsloven og ved konsekvensutredninger. Mange av artene omtalt i denne rapporten er knyttet til kystsonen.

En av målsettingene i stortingsmelding 58 (1996-97) om Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling, er at alle landets kommuner skal ha kartlagt sitt biologiske mangfold innen 2004. I den forbindelse er det gitt ut en håndbok (DN-håndbok 13-1999), som er en veileder i kartlegging av naturtyper og verdsetting av biologisk mangfold på lokalplan. Håndboka omfatter strandsonen og enkelte gruntvannsbiotoper i sjø og brakkvann, men ikke marine biotoper på dypere

Måke i luftig svev. Foto: Odd Inge Worsøe

Lysefjorden sett fra Bakken. Foto: Odd Inge Worsøe

vann. NIVA har laget et mer omfattende opplegg for kartlegging og klassifisering av marine gruntvannsbiotoper. Det ble gitt ut en egen stortingsmelding om biologisk mangfold våren 2001.

Områder som er særlig viktige med hensyn til biologisk mangfold er bl.a.:

- Store sammenhengende naturområder som er lite berørt av tekniske inngrep.
- Områder som er sjeldne eller unike og/eller har særlig verdi i nordisk eller internasjonal sammenheng eller er særlig representative for det biologiske mangfoldet i Norge.
- Områder med hensynskrevende naturtyper, som strandenger/kalkenger, sandstrender/sanddyner, kystfuruskog, brakkvannsområder, elvemunninger/deltaer, poller, søyler, tareskoger, tarevoller, strømrrike områder med hardbunnsfauna og korallrev.
- Områder som har spesielle økologiske eller biologiske funksjoner, bl.a. områder som er viktige for reproduksjon, vandringer og vannhusholdning.
- Områder som er leveområder eller på annen måte av særlig betydning for truede, sårbare, sjeldne eller økonomisk viktige arter eller bestander både på land og i sjøen.

Lokal Agenda 21

Norge har, ved å undertegne Biodiversitetskonvensjonen i Rio i 1992, inngått en forpliktelse for å ta vare på det biologiske mangfoldet. Vi har i tillegg påtatt oss et spesielt inter-

nasjonalt ansvar for å ta vare på arter som har blitt sjeldne i andre land, f.eks. oter, atlantisk laks og havørn. I sammenheng med FN konferansen i Rio i 1992 ble det også vedtatt et handlingsprogram for en bærekraftig utvikling i det neste århundre. Dette handlingsprogrammet er kalt Agenda 21 og har hovedfokus på lokalt miljøvern. Den Lokale Agenda 21 (LA21) blir i Rogaland koordinert gjennom Kommunenes Sentralforbund. Rogaland fylkeskommune har vedtatt å slutte seg til prinsippene i Lokal Agenda 21 gjennom Fylkestingets tiltredelse til Fredrikstaderklæringen i desember 1998.

Problemstillinger og muligheter

Nesten all arealbruk kan komme i konflikt med hensynet til naturvern og biologisk mangfold. I sjøen kan trålfiske, akvakultur, skjellsanduttak og taretråling i varierende grad ødelegge eller endre lokale økosystem. Innførsel av "fremmede organismer" til våre sjøområder, bl.a. gjennom ballastvann, er en trussel mot det biologiske mangfoldet i havet. Et eksempel på dette er de økte forekomstene av japansk drivtang. Det er også mistanke om at flere av oppblomstringene av giftige alger langs Norskekysten de siste årene kan skyldes alger som er introdusert med utslipp av ballastvann fra skip. På landsiden blir nedbygging og bruksendringer ansett for å være de viktigste årsakene til tap av naturkvaliteter og biologisk mangfold, først og fremst på grunn av fragmentering av landskapet og reduksjon av leveområder. Tap av natur og biologisk mangfold er vanligvis en irreversibel prosess, og restaurering av naturverdier og biologisk mangfold er som regel

Tareskog. Foto: Erling Svensen

svært kostbart og lar seg heller ikke gjøre fullt ut. Derfor skal "føre var prinsippet" ligge til grunn for naturforvaltningen. En stortingsmelding om vern og bruk i kystsonen fra 1999 legger opp til at områder vernet etter naturvernloven kan kombineres med ulike former for bruk, så lenge ikke dette strider mot verneformålet.

Kystvegetasjon

Karplanter knyttet til kystsonen er den mest utsatte gruppen av organismer i Rogaland med hensyn til reduksjon i biologisk mangfold. De viktigste biotopene er strandenger/kalkenger, kystfuruskog, edellauvkoger og sanddyneområder. Bevaring av kystvegetasjonen kommer først og fremst i konflikt med utbyggingsinteresser, men også friluftsliv/vegetasjonsslitasje og endringer i beitebruk kan være problematisk. Selv om mye av vegetasjonen langs kysten av Rogaland er undersøkt, er det hittil ikke utarbeidet noen samlet oversikt over verneverdig havstrandvegetasjon i Rogaland.

Rogalandskysten utgjør en viktig del av de Vesteuropiske kystlyngheiene. Kystlynghei er en svært gammel kulturlandskapstype som ble utviklet som følge av beitebruk, slått og brenning kombinert med et fuktig kystklima. Arealene med kystlynghei har de siste tiårene blitt sterkt redusert, og store områder er nå i ferd med å gro igjen med trær og busker. Hovedårsaken er redusert beitebruk, men også luftforurensning (med bl.a. næringsstoffet nitrogen) er en medvirkende årsak. Store arealer har også blitt fulldyrket, opparbeidet til kulturbeiter eller tilplantet med skog. Selv om få sjeldne eller truede arter er knyttet til kystlynghei, har Norge et internasjonalt ansvar for å ta vare på denne kulturlandskapstypen. Dette er bl.a. avhengig av skjøtsel i form av utmarksbeite og evt. lyngbrenning, i tillegg til at fortsatt

kamp mot den sure nedbøren vil være viktig.

Marine verneområder

Det er allerede etablert en rekke naturvernområder i Rogalands sjø og kystsonen. Det er i tillegg utarbeidet en rapport med oversikt over områder som kan være aktuelle for marint vern (DN-utredning 1995-3). I Rogaland er havområdet på strekningen fra Jærens Rev til Ognå ut til Norskerenna pekt ut som et aktuelt verneområde. I tillegg nevner rapporten at Jøsenfjorden bør vurderes nærmere. I de foreslåtte områdene bør det, i følge et felles skriv fra Fiskeridepartementet og Miljøverndepartementet, ikke gjøres irreversible inngrep før den formelle vernestatusen er avklart. Fiske og taretråling regnes ikke som irreversible endringer, men et framtidig marint verneområde langs Jærkysten vil kunne føre til konsekvenser for fiskeri og tareindustrien, avhengig av verneforskriftene. Jærkysten ligger utenfor virkeområdet til denne planen, og det er lite sannsynlig at en marin verneplan blir gjennomført i løpet av planperioden (de neste fire årene). En marin verneplan vil bli igangsatt og styrt på nasjonalt nivå.

Gyte- og oppvekstområder for fisk og skalldyr

Forskning og forvaltning har vært spesielt konsentrert om de store og økonomisk viktige havfiskbestandene. Økosystemene i havet er kompliserte og strekker seg over landegrensene. Dette gjør bærekraftig høsting av internasjonale fiskebestander svært vanskelig. Kunnskap om lokale bestander og interaksjoner er mangelfulle, særlig for skalldyr. Hummerbestandene har gått sterkt tilbake etter 1950, og en antar at den viktigste årsaken er at de store rognhummerne har blitt beskattet for hardt. Norsk vårgytende sild og brisling har noen av sine viktigste gyteområder i Rogaland. Den vik

tigste truslen mot gyte- og oppvekstområder er forurensning, men også mudring, utfylling og dumping, taretråling, trålfiske og skjellsanduttak kan i varierende grad være negativt i slike områder.

Anadrom laksefisk

Anadrom laksefisk (atlantisk laks og sjøørret) klekkes, vokser opp og gyter i ferskvann, men har næringsvandring ut i saltvann som en del av sin livssyklus. Norge har forpliktet seg til å verne om anadrom laksefisk bl.a. ved å ratifisere konvensjonen av 2. mars 1982 om vern av laks i det nordlige Atlanterhavet. De siste tiårene har bestandene av anadrom laksefisk vært i stadig nedgang. Årsakene er flere, men de viktigste er sannsynligvis økte forekomster av sykdommer og parasitter som bl.a. furunkulose, lakselus og parasitten *Gyrodactylus salaris* (som ennå ikke finnes i Rogaland), sur nedbør og andre forurensninger, vassdragsreguleringer og overbeskatning i sjø og på elv. Det antas også at genetisk påvirkning fra oppdrettslaks vil gjøre villaksbestandene mindre levedyktige på sikt.

Anadrom laksefisk blir i Norge forvaltet som enkeltstammer. Hvert vassdrag blir ansett å ha en eller flere stammer. For å redusere evt. negative effekter av oppdrettslaks på villfiskbestandene ble midlertidige sikringssoner innført i tilknytning til viktige vassdrag i 1989. I 1996 ble det lagt fram en innstilling som bl.a. konkluderte med at de midlertidige sikringssonene skulle videreføres for 5 nye år. Våren 1999 la Villaksutvalget fram NOU 1999:9 "Til laks åt alle kan ingen gjera?" I denne blir det foreslått at Figgjo, Håelva, Ognavassdraget og Bjerkreimselva får status som "nasjonale laksevassdrag" og at havstrekningen fra Tungesnes fyr til grensa mot Vest-Agder får status som "nasjonal laksefjord". Utvalget foreslår også at Suldalslågen får status som "nasjonalt laksevassdrag" og at den midlertidige sikringssonen i fjordområdet utenfor blir permanent. Alle andre midlertidige sikringssoner i Rogaland blir foreslått opphevet. På møte i Fylkesutvalget 24. august 1999 gikk Rogaland fylkeskommune inn for at også Årdalselva skulle få status som nasjonalt laksevassdrag, i tillegg til at sikringssonene i Hylsfjorden, Saudafjorden og Sandsfjorden skulle opprettholdes. I de nasjonale laksevassdragene og laksefjordene vil det ikke kunne forekomme oppdrett av laksefisk. Dette vil ikke føre til spesielt store konflikter i Rogaland, fordi det i svært liten grad er oppdrett av laksefisk innenfor de foreslåtte områdene. Det er ventet en stortingsmelding om forvaltningen av anadrom laksefisk i løpet av 2001.

Det er ca. 34 lakseførende vassdrag i Rogaland. Bestandene av både laks og sjøørret i vassdragene langs Jærkysten og i Dalane er nå større enn på lenge. Bestandene i Ryfylke er derimot fortsatt små. Økning i antall lakselus som følge av oppformering i oppdrettsanlegg blir av mange ansett for å være en viktig årsak til svekkelsen av lakse- og sjøørret-

Laksefisker, Sele. Foto: Odd Inge Worsøe

Lynghei, Rennesøy. Foto: Odd Inge Worsøe

Fra Kvitsøy. Foto: Rogaland Reiseliv

Krykkje. Foto: Per Frøyland Pallesen

bestandene i denne regionen. For å redusere problemene med lakselus, både for oppdrettsfisk og ville bestander, gikk fiskeoppdretterne i Rogaland (v/ Vestnorsk Havbrukslag), Fiskeridirektoratets regionkontor, Fylkesmannens miljøvern-avdeling, Statens Dyrehelsetilsyn og Norges Jeger- og Fiskerforening avd. Rogaland i 1998 sammen om et avlusningsprosjekt. Prosjektet gikk ut på å foreta samordnede vint-eravlusninger på alle sjølokaliteter for laks vinteren 1998-99 og 1999-2000. Tiltaket ser ut til å ha positiv effekt, og også oppdrettsanlegg i Agder og Hordaland er nå med på avlusningsprosjektet. Det er nylig utarbeidet en nasjonal handlingsplan mot lus på laksefisk, i tillegg til en ny og strengere forskrift om bekjempelse av lakselus.

Sjøfugl

Ved kongelig resolusjon av 8. mai 1982 ble det opprettet 41 sjøfuglreservater i Rogaland. Bakgrunnen for fredningen var å verne hekkeplasser mot trusler som jakt, småbåttrafikk og utbygging. Viktige områder for sjøfugl er også vernet gjennom fuglelivsfredninger og verneplan for våtmark fra 1996. De mest sårbare hekkefuglene knyttet til kystsonen i Rogaland er toppskarv, alke, lomvi, teist, lunde og havørn. Bestandsutviklingen er positiv for arter som ærfugl, svartbak, gråhegre, toppskarv, havørn og vandrefalk, mens bestandene av fiskemåke og sannsynligvis også makrellterne har gått tilbake.

Utbygging, båtliv, annet friluftsliv, jakt og utilsiktet spredning av rovdyr (f. eks. mink) kan komme i konflikt med vern av fuglebestandene. Det har vist seg at flere av sjø-

fuglebestandene (spesielt makrell- og rødnebbterne) er mindre stasjonære med hensyn til hekkeplasser enn ventet. Det har derfor oppstått behov for nye reservat samtidig som det kan bli aktuelt å midlertidig lempe på ferdselsforbudet i "tomme" reservat.

Viltbestander

Selartene steinkobbe og havert er derimot i framgang. Det er nylig gjennomført en telling av selbestandene i Rogaland, og bestandene omfatter nå totalt ca. 1000 individer. Det er en viktig målsetting å ha livskraftige selbestander i Rogaland. Veksten har allikevel ført til problemer for kystfisket (ved ødeleggelse av fiskeredskaper og fangst og fordi sel er mellomvert for fiskeparasitten kveis), for oppdrettsnæringen og for villaksbestandene. Uttaket må derfor økes. Størrelsen på fellingskvotene blir bestemt av Fiskeridepartementet. For 2001 er Rogaland tildelt en kvote på 31 steinkobbe. På strekningen Lista til Stad er det samme år tildelt en kvote på 400 havert. Oter er også knyttet til kystsonen. Oter anses som en sårbar art og var tidligere vanlig i Rogaland. De siste tiårene har oter sjelden vært observert, men mye tyder nå på at arten igjen er i ferd med å spre seg i fylket.

Forurensing og forsøpling

Miljøgifter: Miljøgiftene er giftige i svært små konsentrasjoner, brytes langsomt ned og akkumuleres i næringskjedene. Eksempler på miljøgifter er dioksiner, PCB, PAH, radioaktive stoffer og tungmetaller. Miljøgifter stammer bl.a. fra industrivirksomhet, forbrenning, sigevann fra avfallsplasser

og begroingshindrende midler. Fisk fra Nordsjøen inneholder forhøyede verdier av både dioksiner og radioaktivt technetium fra det britiske gjenvinningsanlegget for atomavfall i Sellafield. Det er innført kostholdsråd for omsetning av fisk, skjell og skalldyr i nordre del av Karmsundet (PAH) og for skjell og fiskelever i Saudafjorden (tungmetaller). I tillegg til Karmsundet og Saudafjorden har også Stavanger havn, Sandnes havn, Eigersund havn og Jøssingfjorden forurensede bunnsedimenter. Skipstrafikk, mudring og nedspyling av rør og kabler fører til oppvirvling av disse bunnsedimentene. Det kan derfor bli aktuelt å pålegge miljøtiltak for å redusere spredningen av bunnslam i disse havnene, noe som vil kunne bli svært kostbart.

Akutt forurensning: Akutt forurensning fra bl.a. skipsuhell kan få svært alvorlige konsekvenser, både for sjøfuglbestander, marine økosystemer og for fiskeri- og havbruksnæringene. Planene om økt transport av olje og radioaktivt avfall til/fra Russland vil kunne øke denne risikoen.

Organisk forurensning (næringssalter): Vestlandskysten regnes generelt som lite påvirket av organisk forurensning, selv om utslipp fra fiskeoppdrett, landbruk eller kloakk mange steder kan føre til lokale problemer. Det er antatt at "ubalanse" i sammensetningen av næringssalter i sjøen kan ha betydning for oppblomstring av giftige alger.

Forsøpling: Forsøpling reduserer både bruks- og verneverdiene i strandsonen. Nesten halvparten av alt søppel som driver i land langs kysten stammer fra skipstrafikken. Det bør derfor etableres ordninger for mottak og sortering av slikt avfall.

EUs rammedirektiv for vannressurser, vil via EØS-avtalen, etter all sannsynlighet bli innlemmet i det norske lovverket. Utslipp fra skipstrafikk og akvakultur vil sannsynligvis ikke bli omfattet av dette direktivet.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Hensynet til naturverdier og biologisk mangfold skal innarbeides i all arealforvaltning, ikke bare i forhold til områder som er vernet. For områdevern er naturvernloven, plan- og bygningsloven og saltvannsfiskekloven de mest aktuelle.

Naturvernloven

Loven gjelder både på land og i sjø. Loven gir hjemmel for å sikre natur gjennom fire typer områdevern (naturresevat, naturminner, nasjonalparker og landskapsvernområder) i tillegg til artsfredninger. Naturvernloven har også hjemmel til å frede planter og dyr dersom de er sjeldne eller står i fare for å forsvinne. Verneplanprosessene etter naturvernloven er styrt av Miljøverndepartementet v/ Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannens miljøvernavdeling. Vern etter naturvernloven omfattes av tilsvarende regler for høring og saksbehandling som plansaker etter plan- og bygningsloven.

Plan og bygningsloven

Loven er både et alternativ og et supplement til naturvernloven. Plan- og bygningsloven gir svakere vern, men har et langt større virkeområde enn naturvernloven, som bare gjelder i naturvernområder. Det antas at plan- og bygningsloven vil bli et nyttig redskap for å ta vare på lokale og regionale naturverdier etter hvert som kommunene får kartlagt sine naturtyper og biologiske mangfold i tida fram mot 2004.

Naturvern etter plan- og bygningsloven er best egnet for mindre områder og som bufferzoner inntil ordinære naturvernområder. Hensikten kan være å beskytte områder med spesielle naturkvaliteter, f.eks. lokaliteter med rikt fugleliv, verdifull strandsone eller viktige gyte- og oppvekstområder

Skjemmende drivgods. Foto: Odd Inge Worsøe

Havert. Foto: Per Frøyland Pallesen

mot uønskede påvirkninger. Plan- og bygningsloven kan også brukes til å innpasse vilt- og innlandsfiskeinteressene i kommuneplanleggingen i henhold til viltlovens §7 og innlandsfiskeklovens §7.

Et naturområde i sjø (etter plan- og bygningsloven §20-4 første ledd nr. 5) kan legges ut direkte i kommuneplanens arealdel, og er en parallell til kategorien natur i kombinasjon med LNF på land. Dette er en svak form for vern, og det er ikke mulig å knytte juridisk bindende bestemmelser til denne arealkategorien. Det antas at aktiviteter som fiske, taretråling og skjellsanduttak normalt kan foregå i disse områdene, men at etablering av anlegg for akvakultur krever dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. Hvis det er behov for sterkere rettsvirkning bør området reguleres til spesialområde for naturvern (etter plan- og bygningslovens §25). Verneverdige marine biotoper, som f. eks. tareskog og koraller bør vernes

på nasjonalt nivå.

Plan- og bygningsloven er en generell lov, og særlover (f.eks. naturvernloven, oppdrettsloven, saltvannsfiskekloven, havne- og farvannsloven og kontinentalsokkelloven) går normalt foran arealplaner dersom det oppstår større interessekonflikter. Slike interessekonflikter skal bli avklart i løpet av planprosessene gjennom samarbeid mellom kommunen og statlige fagmyndigheter. Fiskeridirektoratets regionkontor kan gi opplysninger over de fleste viktige gyte- og oppvekstområder i Rogaland.

Saltvannsfiskekloven

Loven regulerer forvaltningen av fisk,- skalldyr- og selbestander i saltvann (med unntak av anadrom laksefisk, som forvaltes etter innlandsfiskekloven). Loven regulerer også vern av disse artene og bestandene. F.eks. er korallrev langs Norskekysten nylig blitt beskyttet mot trålfiske med hjemmel i saltvannsfiskekloven. Forvaltningen av de levende marine ressursene i norske farvann er i utgangspunktet basert på et omfattende system som dels regulerer uttaket av ulike bestander og dels måten uttaket skal skje på (redskapsbruk, stenging av områder, minstemål m.m.). Fordeling av kvoter skjer på grunnlag av vitenskapelige råd fra det internasjonale havforskningsråd (ICES) og norske forskningsinstitusjoner før kvotene fastsettes av Fiskeridepartementet.

Kartgrunnlag

Plankartet viser naturvernområdene i Rogaland, som er hentet fra "Naturbasen", som er etablert av Direktoratet for naturforvaltning. Verneverdige områder er områder registrert i Fylkesdelplan for naturvern. Kristtorn- og barskogreservat og de kommunale viltregistreringene er ikke vist på kartet.

Lovgrunnlag

- Lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernnavdeling.
- Lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. av 15. mai 1992 nr. 47 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernnavdeling.
- Lov om saltvannsfiske av 3. juli 1983 med forskrifter: Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Fiskeridirektoratets regionkontor i Rogaland.
- Lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernnavdeling.
- Lov om viltet av 29. mai 1981 nr. 38 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernnavdeling.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter: Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Biologisk mangfold og forvaltning i kystsonen – seminarreferat. DN-notat 1995-3.
- Fylkesdelplan for naturvern. Rogaland fylkeskommune 1992.
- Kartlegging av egnede marine verneområder i Norge. DN-utredning 1995-3.

- Kartlegging av naturtyper – verdsetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13-1999.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- Miljøgifter i norske fjorder: SFT-rapport 1774/2000.
- NOU 1999:9 "Til laks åt alle kan ingen gjera?".
- Stortingsmelding nr. 46 (1988-89) om Miljø og utvikling.
- Stortingsmelding nr. 58 (1996-97) om Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling.
- Stortingsmelding nr. 43 (1998-99) om Vern og bruk i kystsona.
- Stortingsmelding nr. 24 (2000-01) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.
- Stortingsmelding nr. 42 (2000-01) om Biologisk mangfold, sektoransvar og samordning.
- Nasjonal rødliste for truede arter i Norge. DN-rapport 1999-3.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-1225. Miljøverndepartementet 1999.
- Årsmeldinger fra Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernnavdelingen.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

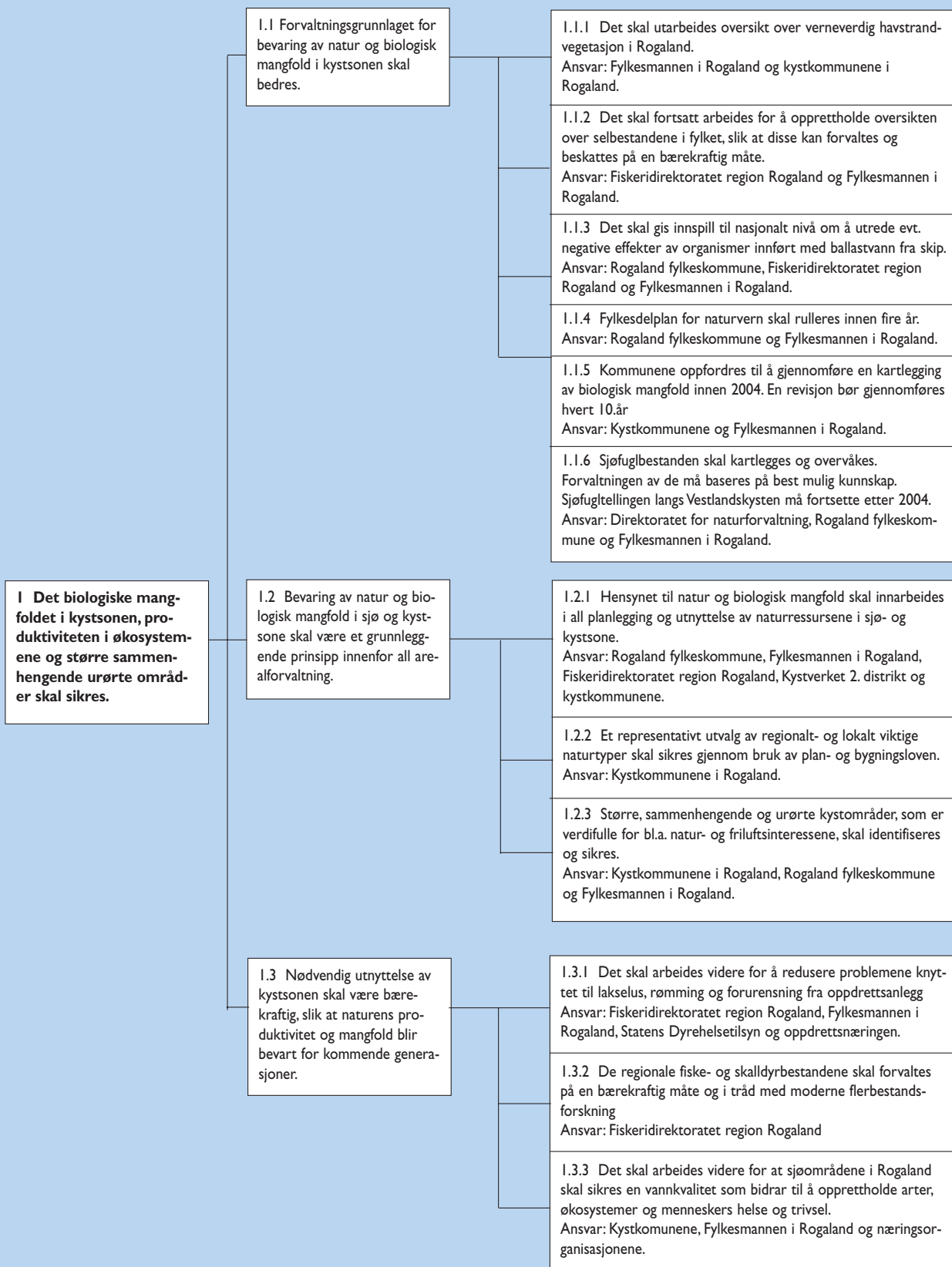
1. *Områder som er vernet eller foreslått vernet med hjemmel i naturvernloven skal vises i kommuneplanens arealdel.*
2. *Naturverdier som er kartlagt gjennom ulike verneplaner, fylkesplaner, kommunale registreringer m.m. bør avmerkes i kommuneplanen. Kommunene må i større grad gjøre bruk av plan- og bygningsloven for å beskytte slike verdier.*
3. *Planlegging av naturområder i sjø skal bygge på konkrete vurderinger. Det er ikke anledning til å drive "negativ planlegging" ved å utelukke aktiviteter (som f. eks. akvakultur eller skjellsandutak) på generelt grunnlag.*
4. *Tiltak i områder som er vernet eller foreslått vernet med hjemmel i naturvernloven skal ikke skje dersom tiltaket er i strid med verneformålet.*
5. *Kommunene oppfordres til å sette miljømål for vannkvaliteten i sine marine områder.*
6. *Kommunen oppfordres til å beskytte de ville bestandene av laksefisk mot uønskede påvirkninger ved bruk av bestemmelsene i plan- og bygningslovens § 20-4, 1.ledd nr.5.*

I. Naturvern og biologisk mangfold

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

Helgøysund på Sjernarøyane er populær blant båtfolket. Foto: Odd Inge Worsøe

3.2 Friluftsliv

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Friluftsliv er definert som utendørs opphold og fysisk aktivitet med tanke på rekreasjon og naturopplevelse. Interessen for friluftsliv i Norge økte sterkt som følge av innføringen av lovfestede rettigheter til sommerferie og 8-timersdag i første halvdel av forrige århundret. Samtidig økte også behovet for rekreasjon og naturopplevelse fordi en stadig større del av befolkningen flyttet inn til byene. De viktigste forutsetningene for den rike friluftstradisjonen i Norge har vært den gode tilgangen på attraktive naturområder og den viktige allemannsretten. Allemannsretten er en eldgammel sedvanerett som slår fast at alle har rett til å ferdes fritt på sjøen og i utmark, uavhengig av eiendomsforhold. Friluftsliv har tradisjonelt vært forbundet med turer i skog og mark, men friluftsliv ved sjøen i form av båtliv, bading og soling er kanskje like populært.

Det er en svært viktig oppgave å sikre og beskytte attraktive områder for friluftsliv i kystsonen, også områder som kan bli viktige i framtida. Kommuner som er vertskap for andre kommuners friluftsliv har en spesielt stor utfordring i forhold til å beskytte regionalt viktige områder for friluftsliv. Fylkesplan for friluftsliv fra 1992 behandler de 400 viktigste områdene for friluftsliv som enten er sikret eller bør sikres.

Svært mange av disse er lokalisert til kystsonen. Det vil bli igangsatt en rulling av denne planen innen et par år. Mulighetene til friluftsliv i kystsonen har stått sentralt i flere år, bl.a. gjennom Miljøverndepartementets Strandsoneprojekt. Det kom våren 2001 en egen stortingsmelding om friluftsliv, som bl.a. vil legge til rette for bedre muligheter for friluftsliv i kystsonen.

Vestkystparken

Vestkystparken er en forvaltningsordning for båtutfartsområdene langs kysten av Rogaland og Hordaland, og er opprettet av fylkeskommunene, fylkesmennene og de interkommunale friluftsrådene i de to fylkene. Ordningen ble opprettet i 1994 for å oppnå felles fordeler av en naturvennlig og bærekraftig planlegging, tilrettelegging og forvaltning av båtutfartsområdene i de to fylkene. Vestkystparken har nå etablert samarbeid med Skjærgårdstjenesten for Sørlandet og Oslofjorden. Vestkystparken har også som mål å arbeide for å sikre nye aktuelle områder for de 80.000 fritidsbåtene i Rogaland og Hordaland. Friluftsrådene har driftsansvaret for ordningen og de to fylkeskommunene har sekretariatansvaret.

Problemstillinger og muligheter

Friluftsliv er en verdifull kilde til rekreasjon, stillhet, ro og naturopplevelse. Ferdsel i naturen er som regel familievennlig og gir positive effekter for helse, livskvalitet og

humør. Friluftsliv er en viktig bærer av tradisjoner og verdier og er, spesielt for barn og unge, en inngangsport for framtidig miljø- og naturbevissthet.

Arealkonflikter

I et fylke som Rogaland, der hovedtyngden av bosetting og næringsvirksomhet er knyttet til fjord- og kystområdene, er det ikke til å unngå at kystsonen blir utsatt for et stort utbyggingspress. Utbygging av tettsteder, industriområder, hytter, brygger m.m. har ført til at strekninger med strandareal egnet for friluftsliv flere steder har blitt en knapp ressurs. Selv om enkelttiltak kan virke ubetydelige har summen av alle de små inngrepene gjort strandsonen stadig mer utilgjengelig for allmennheten. Dette skjer samtidig som befolkningens behov for rekreasjon og friluftsliv øker, som følge av økt urbanisering. Også på sjøen kan friluftslivet bli utestengt fra enkelte områder på grunn av fiskeoppdrett, skjell dyrking, og forsvarsinteresser. Det er ikke bare redusert tilgjengelighet som kan minske verdien av et område egnet for friluftsliv. Også forsøpling, estetisk "forurensning" og støy kan forstyrre inntrykket av ro og naturopplevelse og gjøre områder mindre attraktive for friluftsliv.

Utøvelsen av friluftsliv kan føre til enkelte ulemper. Bruk av motorbåter medfører støy og forurensning. Vannscootere blir oppfattet som et spesielt stort problem i forhold til støy og sikkerhet for badende. Brukere av allemannsretten utviser heller ikke alltid tilstrekkelig varsomhet og hensyn til andre interesser. Eksempler på dette er ferdsel på innmark til ulempe for landbruket og privatlivets fred, forsøpling, manglende respekt for steng og fiskeredskaper og slitasje på vegetasjon og kulturminner. Nyere former for friluftsliv som brettseiling, vannscooterkjøring og dykking kan sette nye og større krav til aktsomhet.

Jakt og fiske

Allemannsretten omfatter også rettigheter til å høste av naturens "overskudd". Alle har f.eks. rett til å fiske i sjøen. Regelverket for fritidsfiske i sjøen blir allikevel respektert i for liten grad, spesielt i forhold til fiske av hummer og laksefisk og ved overholdelse av fangst- og redskapsbegrensninger. Det blir i svært liten grad utført oppsyn og kontroll med fritidsfisket i sjøen i Rogaland. Dette fører til irritasjon og ulempe for yrkesfiskerne. Fra fiskerhold har det også jevnlig kommet ønske om begrensninger i det såkalte "turistfisket", selv om den totale verdiskapingen av dette fisket er forholdsvis stor. Fiske med faststående redskap er forbeholdt grunneier. Kilenot (laksenot) kan brukes i ordinær fisketid, mens krok-garn nå bare kan brukes ved fangst av rømt oppdrettsfisk. Dette fisket forvaltes av Fylkesmannens miljøvernnavdeling etter lov om laksefisk og innlandsfisk. Spesielt viktige lakse-notplasser, som har gitt skattbar inntekt over tid, vil kunne bli prioritert foran mange andre interesser, også etablering av

havbruksvirksomhet.

Friluftsliv omfatter også jakt på sel og fugl. Seljakt forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Fiskeridirektoratets regionkontor, med hjemmel i saltvannsfiskeoven. Fordi de økte bestandene av sel fører til problemer for kystfiske, havbruksvirksomhet og i lakseførende vassdrag, vil sannsynligvis mulighetene til seljakt bli utvidet i årene framover. Jakt på sjøfugl forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernnavdeling med hjemmel i viltloven.

Sikring av nye områder for friluftsliv

Forsvaret har mange kystnære eiendommer og anlegg i Rogaland. Den pågående omstillingsprosessen i forsvaret vil trolig føre til at flere eiendommer og anlegg blir avhendet. I denne prosessen må friluftslivinteressene gis høy prioritet. Mange av fyrstasjonene i Rogaland har nå blitt fredet, og flere av disse vil også kunne brukes til friluftsliv- og reiselivsmål. Forbundet KYSTEN, Den Norske Turistforening og Friluftsrådene Landsforbund har nylig gått sammen om å utvikle "kystleder" etter mønster av Turistforeningens stinett og hytter i fjellet. Et av fem planlagte kystlederprosjekter er lokalisert til Nord-Rogaland og Sunnhordland.

De statlige tilskuddene til sikring av områder for friluftsliv har blitt kraftig redusert de siste årene. Det er nå tegn på at midlene vil kunne øke, bl.a. fordi regjeringen vektlegger kystnært friluftsliv gjennom Strandsoneprojektet. Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen, kystkommunene og de interkommunale friluftsrådene bør i samarbeid arbeide for å få deler av disse midlene kanalisert til Rogaland.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Friluftsloven

Lovens formålsparagraf slår fast viktigheten av å verne om friluftslivets naturgrunnlag og å sikre allmennheten rett

Fin fangst. Foto: Rogaland Reiseliv

Idyller som dette er det mange av på kysten av Nord-Rogaland. Fra Bokn. Foto: Odd Inge Worsøe

til ferdsel og opphold i naturen. Frilufsloven ser vern av natur- og frilufsområder i sammenheng. Frilufsloven lover allemannsretten, som slår fast at alle har rett til å ferdes i utmark og på sjøen hele året når dette skjer varsomt og hensynsfullt. Med utmark menes områder som ikke er f.eks. kulturbeite, hustomt, hyttetomt eller gårdsplass. Med "tomt" menes nødvendigvis ikke hele eiendommen, men den mer opparbeidede sonen. Det stilles strengere krav til hyttetomter enn hustomter når det gjelder definisjonen av hva som er utmark. Dersom det oppstår tvil om hva som er innmark eller utmark skal det kunne innhentes uttalelse fra kommunen om spørsmålet.

Miljøverndepartementet er overordnet myndighet etter frilufsloven. Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannens miljøvernavdeling har det statlige fagansvaret for friluftsspørsmål på henholdsvis nasjonalt og regionalt nivå. Fylkeskommunen har ansvaret for å ivareta regionale frilufsinteresser i forhold til arealplanlegging etter plan- og bygningsloven. Kommunene har det lokale ansvaret i friluftsspørsmål, bl.a. i forhold til å ivareta hensynet til friluftsliv i kommunal planlegging og til å iverksette ferdselsreguleringer. Ved en lovendring i 1996 falt ordningen med obligatoriske fylkesfrilufsnemnder og frivillige kommunale frilufsnemnder bort. Disse nemndenes ansvar ble i stedet direkte tillagt fylkeskommunen og kommunene. Mange mener dette har gjort frilufsarbeidet mindre synlig for allmennheten. I Rogaland fungerer nå Regional- og kulturutvalget som fylkesfrilufsnemnd.

Friluftsliv langs kysten er avhengig av tilgang til sjøen fra landsiden og muligheter til ferdsel langs sjøen. En høyesterettsdom fra 1998 slo fast at allmennhetens rett til ferdsel

langs sjøen skal prioriteres svært høyt. Frykten for at allmennheten skal overskride sine rettigheter gir ikke rett til å hindre ferdselen ved f. eks. gjerding. Kommunene bør derfor fjerne ulovlige stengsler og skilt som er til hinder for ferdselen og friluftslivet (jfr. frilufslovens §§13 og 40). Det må i stor grad søkes samarbeid med grunneierne for å finne fram til løsninger som gir en god balanse mellom grunneierne og allmennhetens rettigheter. Direktoratet for naturforvaltning utarbeidet i 2000 en veileder i fjerning av ulovlige stengsler i strandsonen. Retten til ferdsel med f.eks. hest eller sykkel er mer begrenset enn retten til å ferdes til fots. Det samme gjelder også retten til fortøyning, rasting og bading.

Arbeidet med sikring av områder for friluftsliv blir gjort uten forankring i frilufsloven. Områdene kan sikres gjennom kjøp, servitutt- eller leieavtaler, evt. også ved ekspropriasjon. Sikring av områder for friluftsliv skjer i størst utstrekning med hjemmel i plan- og bygningsloven, men kan også gjennomføres etter oreigningsloven eller konsesjonsloven. Både stat, fylkeskommune, kommuner og ikke minst de interkommunale frilufsrådene er sentrale i arbeidet med å sikre områder for friluftsliv. De interkommunale frilufsrådene har også et hovedansvar for detaljplanlegging, opparbeidelse og skjøtsel av områder som er sikret for friluftsliv. Interkommunale frilufsråd i Rogaland er Dalane frilufsråd, Jæren frilufsråd, Ryfylke frilufsråd og Nord-Rogaland og Sunnhordland frilufsråd.

Frilufsloven er ikke det eneste lovverket som regulerer ferdsel i naturen. Annen lovgivning med strengere regler for ferdsel går foran frilufsloves bestemmelser. Eksempler på dette er bestemmelser gitt i medhold av naturvernloven, oppdrettsloven og lov om motorferdsel i utmark og vassdrag.

Plan og bygningsloven

Plan- og bygningsloven er det viktigste lovverket for til sikring og beskyttelse av områder for friluftsliv. Viktige områder for friluftsliv på land kan markeres i kommuneplanens arealdel som landbruks- natur og friluftsområder med vekt på friluftsliv (LNF-F område). Det kan knyttes juridisk bindende bestemmelser til denne arealkategorien. Dersom det er behov for sterkere sikring av området kan det reguleres til friområde eller spesialområde for friluftsliv med hjemmel i lovens §25 nr. 4 og nr. 6, men dette vil normalt medføre at området må innløses. Reguleringen kan omfatte både land- og sjøområder. I disse tilfellene kan det knyttes juridisk bindende bestemmelser til bruken av områdene. Sjøområder utenfor viktige friluftsområder på land kan markeres direkte i kommuneplanens arealdel som friluftsområder i sjø med hjemmel i plan- og bygningsloven §20-4 første ledd nr. 5. Det er også mulig å legge ut friluftsområder i sjø i kombinasjon med andre arealkategorier (f.eks. naturområder i sjø). Det er ikke mulig å knytte juridisk bindende bestemmelser til disse arealkategoriene. Laksenotplasser bør evt. avmerkes med enkle symboler uten at det knyttes juridisk binding til disse. Fylkesmannens miljøvernnavdeling har oversikt over alle registrerte laksenotplasser i lovlig bruk.

Regulering av ferdsel å sjøen, f. eks. hastighetsbegrensninger, kan gjøres i begrensede områder ved bruk av havne- og farvannsloven eller lov om motorferdsel i utmark. Det er fra 1. januar 2001 innført et nasjonalt forbud mot vannscooterkjøring, som skal innarbeides i den kommende loven om fritids- og småbåter (jfr. Odelstingsproposisjon nr. 51 for 1997/98). Kommunene kan legge til rette for vannscooterkjøring innenfor nærmere bestemte områder gjennom sine kystsoneplaner. Regelverket for fritidsfiske i sjøen er gitt i saltvannsfiskekloven, med unntak av fiske etter anadrome laksefisk som forvaltes etter innlandsfiskekloven.

Kartgrunnlag

Plankartet viser sikrede og andre viktige friluftsområder i Rogaland. Områdene omfatter områder som er sikret eller foreslått sikret gjennom erverv, kommuneplaner eller fylkesdelplan for friluftsliv. I tillegg er viktige turområder vist på kartet. Områdene er registrert i Fylkesmannens "FRIDA-register".

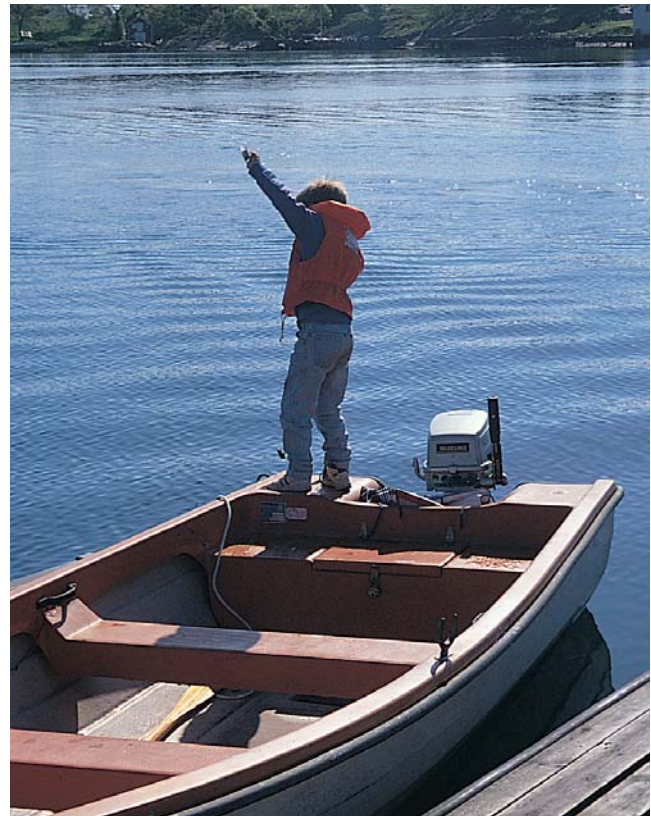
Lovgrunnlag

- Lov om friluftslivet av 28. juni 1957 nr. 16 med forskrifter. Loven forvaltes av Miljøverndepartementet med fylkeskommunen og kommunene som viktige utøvende organ.
- Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag av 10. juni 1977 nr. 82 med forskrifter. Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ fylkesmannens miljøvernnavdeling.
- Lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. av 15. mai 1992 nr. 47 med forskrifter. Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernnavdeling.
- Lov om saltvannsfiske av 3. juli 1983 med forskrifter. Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Fiskeridirektoratets regionkontor i Rogaland.
- Lov om vilt av 29. mai 1981 nr. 38 med forskrifter. Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernnavdeling.

- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter. Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Fjerning av ulovlige stengsler i strandsonen. DN-håndbok nr. 14 - 2000.
- Fylkesplan for friluftsliv. Rogaland fylkeskommune 1992.
- Kysten er din - regler for fiske og ferdsel langs kysten. Fiskeridirektoratet 1998.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv. DN-håndbok nr. 1993 - 3.
- Rundskriv T-6/97 Om lov om friluftslivet av 28. juni 1957 nr.16. Miljøverndepartementet 1997.
- Stortingsmelding nr. 40 (1986-87) om Friluftsliv.
- Stortingsmelding nr. 24 (2000-01) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.
- Stortingsmelding nr. 42 (2000-01) om Friluftsliv.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-1225. Miljøverndepartementet 1999.
- Årsmeldinger fra Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernnavdelingen.

Biter den ikke snart? Fra Helgøysund, Sjernarøyane. Foto: Odd Inge Worsøe

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. Sikrede områder for friluftsliv skal kartfestes i kommuneplanens arealdel.
2. Andre viktige områder for friluftsliv i kystsonen (f.eks. registrert i fylkesplan for friluftsliv) bør kartfestes i kommuneplanen og beskyttes gjennom bruk av plan- og bygningsloven.
3. Sjøområder i tilknytning til regionalt viktige friluftsområder skal, i en sone på minst 100 meter, holdes fri for anlegg for akvakultur og andre konstruksjoner som kan være til ulempe for ferdselsmulighetene, friluftsel eller landskapskvaliteter. I de øvrige sjøområdene skal anlegg for havbruksvirksomhet kunne etableres etter vanlige prinsipper, og om nødvendig prioriteres foran generelle friluftsinnteresser.
4. Kommunene skal legge til rette for et attraktivt og miljøvennlig friluftsliv i kystsonen, også av hensyn til innbyggere i andre kommuner. Barn og funksjonshemmede skal prioriteres høyt ved tilrettelegging av kystnære områder for friluftsliv.
5. I strandsonen oppfordres kommunene til å intensivere arbeidet med fjerning av ulovlige bygg, gjerder, stengsler og skilt som er til hinder for friluftslivet i samarbeid med grunneierne.
6. Tilrettelegging for friluftsliv og ferdsel i kystsonen skal gjøres med tanke på samarbeid og flerbruk med landbruks- og reiselivsnæringene og kulturminneforvaltningen.

2. Friluftsliv

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

2 Alle skal sikres gode muligheter for et miljøvennlig og attraktivt friluftsliv i kystsonen.

2.1 Egnede områder for friluftsliv i kystsonen skal sikres, og tilgjengeligheten til viktige områder skal bedres.

2.2 Eventuelle ulemper som følge av friluftsliv i kystsonen skal reduseres i størst mulig grad.

2.1.1 Det skal arbeides for å sikre attraktive områder for friluftsliv i kystsonen, både for lokalt bosatte og tilreisende, gjennom arbeidet med Vestkystparken.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, kystkommunene, Fylkesmannen i Rogaland og de interkommunale friluftsrådene.

2.1.2 Kommunene skal motiveres til å legge forholdene bedre til rette for å bedre barn-, eldre- og funksjonshemmedes muligheter til friluftsliv i kystsonen.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommunene og Fylkesmannen i Rogaland

2.1.3 Det skal arbeides videre for å synliggjøre verdiene og helsegevinstene ved friluftsliv.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommunene, Fylkesmannen i Rogaland og Fylkeslegen.

2.1.4 Det skal arbeides for at Rogaland får en rettmessig andel av nasjonale midler avsatt til sikring av friluftsområder.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland, kystkommunene og de interkommunale friluftsrådene.

2.1.5 Fylkesdelplan for friluftsliv skal rulleres innen 4 år.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommunene.

2.1.6 Sikrede friluftsområder må forvaltes slik at friluftsverdiene og tilgangen til områdene kan bli vedlikeholdt.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland, kystkommunene og de interkommunale friluftsrådene.

2.1.7 Det skal legges opp til en differensiert forvaltning av friluftsområdene. Gjennom arbeidet med Vestkystparken skal en finne frem til hvordan denne differensieringen skal skje i praksis. Enkelte områder skal ha liten grad av tilrettelegging og være reservert det enkle friluftsliv.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland, kystkommunene og de interkommunale friluftsrådene.

2.2.1 Det skal legges økt vekt på å informere om de hensyn og plikter som følger med utøvelse av allemannsretten.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland og de interkommunale friluftsrådene.

2.2.2 Det skal utarbeides opplysningsmateriale om sikkerhet på sjøen og regelverk for ferdsel og fiske på flere språk, rettet både mot turistfiskere og norske fritidsfiskere.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, Kystverket 2. distrikt og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

2.2.3 Det skal organiseres et mer effektivt oppsyn med fritidsfiske i sjøen.
Ansvaret: Fiskeridirektoratet region Rogaland, Fylkesmannen i Rogaland og Statens naturoppsyn.

Kveldsstemming, Tungenes fyr. Foto: Odd Inge Worsøe

3.3 Kulturminner

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Kystsonen er den delen av Norge som ble tidligst bosatt, og et stort antall nye og gamle kulturminner kan fortelle at det er her aktiviteten først og fremst har foregått. Begrepet kulturminner omfatter alle typer materielle spor etter menneskelig virksomhet, inkludert lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Kulturminner regnes som "ikke-fornybare" ressurser og er kilder til kunnskap om menneskenes liv og virke gjennom tidene. De kan gi opplevelse og økt forståelse av forholdet mellom fortid og framtid, mellom mennesker og naturen og mellom ulike kulturer. Kulturminner har, i tillegg til den rent økonomiske verdien, også identitetsverdi, symbolverdi, kildeverdi og aldersverdi. Fylkesdelplan for kulturminner fra 1989 omfatter de viktigste kulturminnene, både fornminner, nyere tids kulturminner og kulturmiljøer. Planen omfatter ikke marine kulturminner og er nå moden for revisjon.

Den "ikke-fysiske" kulturarven, som f.eks. arbeidsteknikker, tradisjon, språk og stedsnavn, er også verdt å ta vare på. Fordi fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland har fokus på arealbruk konsentrerer denne seg om faste kulturminner. Ikke-fysiske minner og fartøybevaring vil derfor ikke bli behandlet i denne planen.

Fornminner

Kulturminner fra før reformasjonen i 1537 blir kalt fornminner. Alle fornminner, enten de er registrert eller ikke, er automatisk fredet med hjemmel i kulturminnelovens §4. Rogaland har mer enn 8.600 synlige fornminner som er markert i økonomisk kartverk. Det totale antallet fornminner i Rogaland er allikevel langt større. Årsaken til dette er at de

aller fleste fornminnene ikke lenger er synlige på jordoverflaten, og derfor i liten grad er registrert. Eksempler på fornminner er boplasser og gravrøyser. Det antas at ca. 1% av de automatisk fredede fornminnene ødelegges eller går tapt på annen måte hvert år.

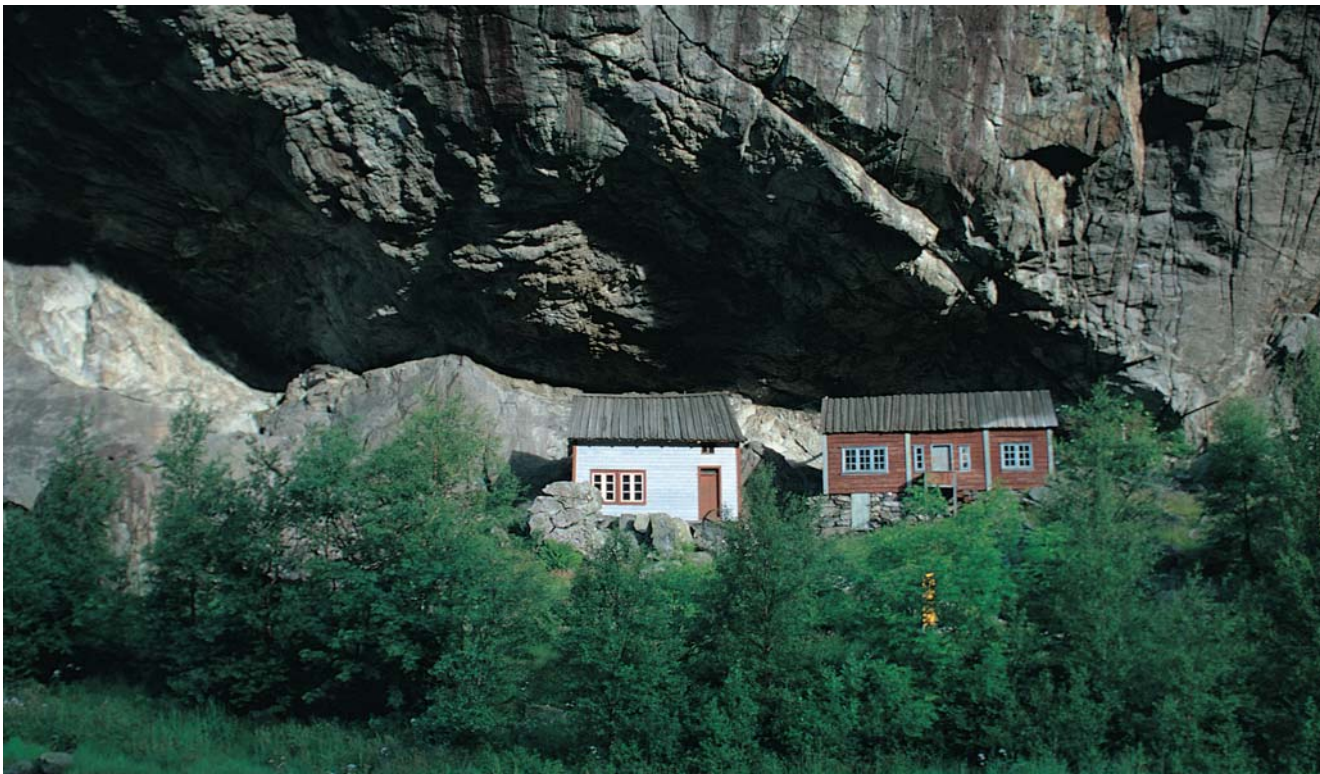
Nyere tids kulturminner

Nyere tids kulturminner er kulturminner fra etter reformasjonen. Disse er ikke fredet i utgangspunktet. Allikevel kan også slike kulturminner ha stor bevaringsverdi, og de kan fredes ved enkeltvedtak etter kulturminneloven eller gjennom bruk av plan- og bygningsloven. Etter en lovendring den 3. mars 2000 ble også alle stående byggverk fra perioden 1537 - 1649 automatisk fredet. I tillegg må alle søknader om riving eller vesentlig endring av byggverk eller anlegg oppført før 1850 nå sendes fylkeskommunens kulturseksjon. Eksempler på nyere tids kulturminner er havner, naust, fyr, seilingsmerker, landfester og forsvarsanlegg. I Nasjonal verneplan for fyrstasjoner er følgende fyr i Rogaland foreslått vernet: Eigerøy (landets eldste støpejernsfyr), Kvitsøy, Skudenes, Geitungen, Høgevarde, Utsira, Sørhaugøy, Rørværsholmen, Obrestad, Feistein og Tungenes. Denne planen er nå under gjennomføring.

Arkeologiske utgravinger. Foto: Rogaland fylkeskommune, Kulturseksjonen

Helleren i Jøssingfjorden. Foto: Odd Inge Worsøe

Marine kulturminner

Marine kulturminner er pr. definisjon kulturminner som er deponert i vann, og de kan være både fornminner eller nyere tids kulturminner. Skipsfunn (vrak) defineres i kulturminneloven som "mer enn 100 år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og annet som har vært om bord, eller deler av slike ting". Alle skipsfunn eldre enn 100 år er fredet med hjemmel i kulturminnelovens §14. 100-års grensen regnes fra når skipet/båten var bygget/sjøsatt.

Havet var tidligere vår viktigste ferdselsåre, og hovedskipsleden mellom Bergen og kontinentet gikk langs Rogalandskysten. Rogaland har bl.a. derfor et mangfold av marine kulturminner med en stor tidsdybde. Forlisfrekvensen er spesielt høy langs hovedledene og i innseilingsfarvann til viktige havner. Det er også mange vrak i eksponerte områder og i urene og strømrike farvann. De eldste skipsvrakene og forlisene kan dateres til middelalder, men hovedtyngden tilhører perioden fra 1600 til 1900. Registrerte kulturminner i havne- og ankringsområder er på tilsvarende vis konsentrert til sentrale havneområder langs hovedledene og ytterkysten.

Stavanger Sjøfartsmuseum har registrert forholdsvis få marine kulturminner i de indre fjordstrøkene samt rundt øyene i Ryfylke. Registreringene av skipsfunn i Rogaland er i all hovedsak basert på funnmeldinger fra sportsdykkere. Det er grunn til å tro at disse områdene kan være sterkt underrepresentert, fordi dykkeaktiviteten har vært lavere her enn på ytterkysten. Nye registreringer vil sannsynligvis kunne endre dette bildet. Områder med spesielt stor sannsynlighet for

funn av marine kulturminner er vist på et eget temakart.

Kulturlandskap og kulturmiljøer

Kulturlandskap er landskap preget av menneskenes bruk av naturen. Her må natur og kulturminneverdiene ses i nær sammenheng. Spesielt viktige kulturlandskap har ofte blitt vernet som landskapsvernområder etter naturvernloven.

Kulturmiljøer er områder der kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. I Rogaland er kulturmiljøet Utstein kloster fredet. I tillegg er kulturmiljøfredningen av Sogndalstrand i ferd med å bli gjennomført. Også havner, naust- og strandmiljøer kan ha høy kulturhistorisk verneverdi. Eksempler på slike verneverdige kulturmiljøer er Skudeneshavn, Egersund havn, Jelsa, Sunnlandsstraumen, Syrevågen, Nesvåg, og Nedstrand. I den nasjonale verneplanen "Vern av faste kulturminner langs kysten" fra 1999 er Obrestad havn foreslått fredet.

Problemstillinger og muligheter

Kystnære kulturminner trues på den ene siden av utbygging, men på den andre siden også av fraflytting og forfall. Kysten er værhard, og det er en utfordring å oppmuntre eiere av f.eks. sjøhus og naust til fornuftig vedlikehold av disse kulturminnene. Flerbruk og mulighet for bruksendring kan være viktige motivasjonsfaktorer for vedlikehold og skjøtsel. Et godt eksempel på dette er bruken av fredede kyststasjoner til

reiselivsformål. Det bør også satses videre på informasjon og holdningsskapende arbeid gjennom samarbeid med eiere av kulturminner, skoler og frivillige organisasjoner.

Marine kulturminner kan være truet av mudring, dumping, utfylling, skjellsanduttak, oppankring, trålfiske, nedspyling av kabler og rørledninger i tillegg til "vrakplyndring" av sportsdykkere. Marine kulturminner beskyttes av kulturminneloven, men manglende rutiner for saksbehandling og oppfølging av lovverket har ført til at kulturminneforvaltningen ofte ikke får relevante saker til uttalelse.

Opplevelsesverdien knyttet til kystnære kulturminner og kulturmiljøer kan til en viss grad også bli redusert på grunn av estetiske forhold, f. eks. i forhold til forsøpling, opplag eller havbruksvirksomhet. Det er også viktig å være oppmerksom på de kulturhistoriske verdiene som forholdsvis ny virksomhet, f. eks. havbruks- og petroleumsvirksomheten representerer. Ekofisk-anleggene er f.eks. nå foreslått fredet.

For å forvalte kulturminneverdiene på en bedre måte og for at offentlig saksbehandling i forhold til kulturminner skal bli mer effektiv og forutsigbar, må kartfestet informasjon tilgjengeliggjøres for både offentlige etater og allmennheten. På sikt må både fornminneregistreringene, SEFRAK-registeret (over bygninger eldre enn 100 år) og viktige områder for marine kulturminner tilrettelegges for kartdatabasen Arealis.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Kulturminneforvaltningen

Riksantikvaren ble i 1988 etablert som et direktorat for kulturminnevernet underlagt Miljøverndepartementet. Riksantikvaren har innsigelsesrett i plansaker der nasjonale verneverdier blir berørt. I forbindelse med en omorganisering av kulturminneforvaltningen i 1990, ble det ordinære forvaltningsansvaret etter kulturminneloven lagt til fylkeskommunen. Fylkeskommunens kulturseksjon har ansvar for å ivareta både nasjonale og regionale kulturminneinteresser. I tillegg skal kulturseksjonen komme med innspill til kommunale planprosesser. Kommunene har ansvaret for å ivareta hensynet til kulturminneinteressene, i forhold til nasjonale og regionale mål og rammebetingelser, gjennom sin planlegging etter plan- og bygningsloven.

Arkeologisk museum i Stavanger (AMS) har ansvar for fornminneregistrene i Rogaland. Samtlige registreringer av kjente fornminner skal være kartfestet i forbindelse med utarbeidelsen av økonomisk kartverk, og det pågår nå en revisjon av disse. Sekretariatet for registrering av faste kulturminner (SEFRAK) er underlagt fylkeskommunens kulturseksjon og har ansvaret for et register over bygninger fra 1537 - 1900. Sjøfartsmuseet har oversikt over de marine kulturminnene i Rogaland, men den nøyaktige lokaliseringen av disse er unnatt offentlighet. Rogaland fylkeskommunes kulturseksjon har oversikt over nyere verneverdige kulturminner.

Steinkorset på Kvitvøy. Fotos: Odd Inge Worsøe

Sjamerende trehusbebyggelse i Skudeneshavn

Naustmiljø i Nesvåg, Sokndal.

Kulturminneloven

Kulturminneloven hjemler et sterkt vern av både fornminner, nyere tids kulturminner og hele kulturmiljøer. Loven gjelder på land og i sjø ut til grunnlinjen. Statlige etater, kommuner og andre som kommer i berøring med tiltak som kan omfattes av kulturminneloven er pliktige til å sende melding til fylkeskommunens kulturseksjon. Å skade eller ødelegge vernede kulturminner er å betrakte som miljøkriminalitet. Dersom det allikevel er helt nødvendig å sette i gang tiltak som kan berøre automatisk fredede kulturminner, må Riksantikvaren søkes om dispensasjon. Verdien som kulturminnene representerer skal registreres best mulig før tiltaket settes i gang for å ta best mulig vare på den kunnskapen de representerer. Utgiftene som følger av et evt. krav om utgraving skal ifølge kulturminnelovens §10 i utgangspunktet bæres av tiltakshaveren.

Regelverket for saksbehandling ved evt. fredning av kulturminner er slått fast i kulturminnelovens §22. Dette regelverket tilsvarer gjeldende regelverk for utarbeidelse av reguleringsplaner etter plan- og bygningsloven. Fylkeskommunen kan i saker der kulturminneverdiene står i særlig fare for å bli ødelagt vedta midlertidig fredning inntil saken er avgjort.

En forbedring av forvaltningspraksisen vil føre til at fylkeskommunens kulturseksjon skal få alle saker av betydning for marine kulturminner til uttalelse. Det vil derfor kunne bli satt større krav til forundersøkelser etter kulturminnelovens §9 før evt. tiltak kan settes i verk. Også utgiftene som følger av krav til forundersøkelser i sjø og evt. marinarkeologiske utgravninger skal ifølge kulturminnelovens §10 bæres av tiltakshaveren. Det er en utfordring å finne fram til gode måter å bruke kulturminnelovens §§9 og 10 på i praksis. En evt. utbygger bør ikke bli pålagt urimelig kostbare undersøkelser ved tiltak som innebærer beskjedne inngrep, for tiltak i områder der mulighetene for å støte på marine kulturminner er svært små eller for virksomhet som har foregått i lang tid (f.eks. trålfiske).

Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven kan fungere som et supplement til kulturminneloven. Der det er store kulturminneverdier kan kommunen regulere til spesialområde med formål kulturminnebevaring med hjemmel i plan- og bygningslovens §25 nr. 6. I sjø kan det gjennom kommuneplanleggingen legges ut områder for kulturminner med hjemmel i plan- og bygningslovens §20-4 første ledd nr. 5. Kulturminneområder i sjø kan også kombineres med andre arealbrukskategorier i såkalte flerbruksområder. Det er eksempler på at sjøbunnen legges ut som kulturminneområde og at vannmassene legges ut til annet arealbruksformål. Områdene bør evt. være store og avsettes etter avtale med Stavanger Museum - Sjøfartsmuseet, slik at de marine kulturminnene beskyttes best mulig mot useriøse sportsdykkere. Det kan ikke knyttes

juridisk bindende bestemmelser til kulturminneområder i sjø avsatt i henhold til plan- og bygningslovens §20-4 første ledd nr. 5.

Kartgrunnlag

Stavanger Sjøfartsmuseum har foretatt en foreløpig kartfesting av prioriterte områder for marine kulturminner. Avgrensingen av områdene er foretatt ut fra følgende kriterier:

- Registrerte konsentrasjoner av marine kulturminner.
- Høyt potensiale for funn av marine kulturminner sett i relasjon til kulturminner på land, skriftlige kilder, generell topografi, endringer i havnivå og stedsnavn.
- Enkeltfunn eller løsfunn av marine kulturminner er ikke inkludert. Det samme gjelder mindre ankringsplasser, eksportthavner, uthavner o.l.

Arbeidet med prioritering og kartfesting av marinarkeologiske satsingsområder er en kontinuerlig prosess. De kartfestete områdene er derfor bare et utgangspunkt for videre arbeid med å kartlegge marine kulturminner i Rogaland. Nye funnmeldinger, søkemetoder, systematisk leting og nye innfallsvinkler vil danne grunnlag for stadig revisjon. Det vedlagte temakartet viser områder med spesielt høyt potensiale for funn av marine kulturminner i Rogaland.

Lovgrunnlag

- Lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet med fylkeskommunen som det viktigste utøvende organ.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter: Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Flytende kulturminner - En innføring i fartøyvern. RA-rapport nr. 25/1998.
- Fylkesplan for kulturminner del 1 og 2. Rogaland fylkeskommune 1989.
- Landsplan for vern av faste kulturminner langs kysten. Miljøverndepartementet 1991.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- Norske fyr - Nasjonal verneplan for fyrstasjoner. RA-rapport nr. 24/1998.
- Om kulturvern ved kyst og strand. Norsk museumsutvikling 2000.
- Stortingsmelding nr. 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet.
- Sektorplan for kultur: Rogaland fylkeskommune 1989.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-1225. Miljøverndepartementet 1999.
- Vern av faste kulturminner langs kysten. RA-rapport nr. 27/1999.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. Kjente områder og enkeltlokaliteter i sjø og kystsonen som er vernet etter kulturminneloven skal kartfestes i kommuneplanen. Unntak er marine kulturminner som oppnår bedre beskyttelse ved ikke å kartfestes.
2. Tiltak nær kjente områder og enkeltlokaliteter i sjø og kystsonen som er vernet etter kulturminneloven skal ikke tillates dersom tiltaket er i strid med verneformålet.
3. Andre dokumenterte kulturminneverdier i sjø og kystsonen bør beskrives, kartfestes og beskyttes i kommuneplanen.
5. Det skal legges til rette for vern av kulturminner og kulturmiljøer i sjø og kystsonen gjennom å kombinere hensynet til vern med fornuftig bruk.
6. Bygninger og konstruksjoner i kystsonen av kulturhistorisk verdi skal så langt som mulig vedlikeholdes i tråd med opprinnelige tradisjoner og materialbruk.
7. Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer Fiskeridirektoratets regionkontor og andre offentlige etater skal sende alle saker som kan berøre marine kulturminner til uttalelse hos Rogaland fylkeskommune, kulturseksjonen.

3. Kulturminner

Hovedmål

3 Kulturminner og kulturmiljøer i sjø og kystsonen skal sikres som viktige kilder for kunnskap og opplevelseser til beste for dagens og morgendagens mennesker.

Delmål

3.1 Forvaltningsgrunnlaget for bevaring av kulturminner og kulturmiljøer i sjø og kystsonen skal bedres.

3.2 Kulturminner og kulturmiljøer i sjø og kystsonen skal forvaltes i et langsiktig perspektiv, slik at deres verdier og mangfold ikke går tapt.

Tiltak og ansvar

3.1.1 Kartfestede kulturminner i strandsonen skal tilrettelegges for arealdatabasen Arealis.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune og Arkeologisk Museum i Stavanger.

3.1.2 Informasjon om særlig viktige områder med hensyn til marine kulturminner skal videreutvikles og tilrettelegges for arealdatabasen Arealis.
Ansvar: Stavanger museum - Sjøfartsmuseet og Rogaland fylkeskommune.

3.1.3 Det skal utarbeides en oversikt over bevaringsverdige kystnære kulturminner og kulturmiljøer i Rogaland. Denne oversikten skal være et bidrag til revisjon av fylkesdelplan for kulturminner fra 1989.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune.

3.2.1 Det skal etableres bedre praksis for rapportering til Rogaland fylkeskommunes kulturseksjon for saker som kan berøre marine kulturminner.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, Stavanger Museum - Sjøfartsmuseet, Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

3.2.2 Det skal arbeides videre med holdningsskapende arbeid for å forhindre at et unødvendig stort antall kulturminner i sjø og kystsonen forsvinner.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, kystkommunene og musèene i Rogaland.

3.2.3 Tilrettelegging og markedsføring av kulturminner og kulturmiljøer i sjø- og kystsonen skal styrkes, også med tanke på bruk i reiselivssammenheng.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, kystkommunene i Rogaland og musèene i Rogaland.

Ydstebøhavn på Kvitsøy. Foto: Odd Inge Worsøe

3.4 Utbygging i kystsonen

Nåsituasjon og utviklingstrekk

I et fylke som Rogaland der størstedelen av bosetting og næringsvirksomhet er knyttet til fjord og kyst, er det ikke til å unngå at kystsonen blir utsatt for stort utbyggingspress. Tettsteder, hytter og næringsområder har allerede tatt i bruk store arealer i strandsonen. I løpet av de siste tiårene har større strekninger med ubebygde strandsoner flere steder blitt en knapp ressurs.

Grunnlaget for vern av strandsonen

100-metersbeltet langs sjøen har siden 1965 hatt et særskilt vern, først gjennom strandplanloven, og siden gjennom plan- og bygningsloven. Det er en alminnelig oppfatning at bygge- og deleforbudet i 100-metersbeltet mot sjøen, nedfelt i plan- og bygningslovens §17-2, ikke har fungert godt nok. Rikspolitiske retningslinjer for planlegging av kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen (RPR for Oslofjordområdet) ble innført i 1993 for å forsøke å bedre utviklingen i de mest utsatte områdene. En ytterligere innskjerping av bygge- og deleforbudet i 100-metersbeltet ble slått fast i et brev fra Miljøverndepartementet til kystkommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn i november 1999. I Stortingsmelding nr. 8 (1999-2000) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets tilstand, går det fram at regjeringen fortsatt vil trappe opp innsatsen for å sikre allemannsretten i strandsonen.

Strandsoneprojektet og en egen tiltakspakke er utformet for å håndtere dette. Den framtidige forvaltningen av strandsonen står også sentralt i Planlovutvalgets arbeid med en ny plan- og bygningslov.

Miljøverndepartementet foreslo høsten 1999 å utvide virkeområdet til RPR for Oslofjordområdet til også å omfatte strandsonen og sjøområdene til og med Rogaland. I august 2000 ble forslaget trukket tilbake. Årsakene var bl.a. at utbyggingspresset i Rogaland var mer varierende og fordi fylket var preget av andre bruksinteresser og landskapsforhold enn fylkene på Sør- og Østlandet. I tillegg var RPR for Oslofjordområdet ikke egnet til å regulere sjøområdene på Vestlandet. Det ble forutsatt at Rogaland (og Hordaland) skulle håndtere utfordringene knyttet til utbygging i kystsonen gjennom egne fylkesdelplaner. Det ble våren 2001 bestemt at Agderfylkene skulle omfattes av egne rikspolitiske retningslinjer for kystsonen.

Undersøkelse av utbyggingspress i 100-metersbeltet

For å få synliggjort og dokumentert status for arealbruk og utbyggingspress i kystsonen i Rogaland, ble det høsten 1999 utført en arealbruksundersøkelse. Undersøkelsen ble utført med grunnlag i GAB-registeret (GAB-registeret inneholder bl.a. informasjon om alle bygninger større enn 15 m²). Det ble i tillegg sendt ut en spørreundersøkelse til kystkommunene. Resultatene er samlet i rapporten "Utbygging i kystsonen". Hovedkonklusjoner fra denne rapporten er bl.a.:

- I 1982 og 1999 var henholdsvis 23% og 25% av 100-metersbeltet i Rogaland utbygd (med "utbygd" menes arealet nærmere bygning registrert i GAB-registeret enn 50 meter). Utbygd 100-meterssone varierer mye fra kommune til kommune. I Stavanger og Sandnes kan ca. 50% av 100-metersbeltet karakteriseres som utbygd, mens mindre enn 15% er utbygd langs Jærkysten, i flere øykommuner og i fjordkommuner med svært bratt kystlinje. Selv om utbyggingspresset totalt sett er mindre i Rogaland enn i fylkene på Sør- og Østlandet, er situasjonen flere steder i fylket like alvorlig. Utbygd andel av 100-metersbeltet i de ulike kystkommunene i Rogaland er vist i figur 1 på neste side.
- Det er i perioden 1982-1999 reist 6.635 bygninger i 100-metersbeltet i Rogaland. Spesielt Nord-Jæren og Nord-Rogaland har hatt sterk utbygging. De fleste bygningene er reist som følge av arealplaner.
- Store deler av 100-metersbeltet, spesielt i Ryfylke, er så bratt at mulighetene til utbygging og friluftsliv er sterkt redusert. Totalt kan ca. 14% av 100-metersbeltet i Rogaland karakteriseres som både "ubebyggelig" og uegnet for friluftsliv ut fra topografiske forhold.
- 100-metersbeltets andel av kommunens totale landareal varierer mye, og vil ha betydning for hvordan kommunen behandler denne sonen i utbyggingssammenheng. 100-metersbeltet omfatter f.eks. hele 2/3 av Kvitsøy kommune. Også i kommunene Utsira, Bokn, Finnøy og Rennesøy omfatter 100-metersbeltet mer enn 20% av landarealet. Kommuner med lite opprevet kystlinje og/eller store fjellområder har en liten andel av sitt landareal innenfor 100-metersbeltet.
- Kommunene oppga at hyttebygging og tilknyttede aktiviteter (f. eks. bygging av naust og brygger) hadde desidert størst konfliktpotensiale, både i forhold til allmennhetens interesser og annen offentlig forvaltning.

Det blir årlig søkt om 120-160 dispensasjoner for bygging av bl.a. hus, hytter, gjerder, naust, brygger, infrastruktur og næringsvirksomhet i 100-metersbeltet i Rogaland. Antallet har vært forholdsvis konstant de siste årene. Av dispensasjonssøknadene blir i overkant av

50% innvilget. I tillegg utarbeides det årlig 20-40 reguleringsplaner som helt eller delvis omfatter 100-metersbeltet. Fylkesmannens miljøvernnavdeling har fra 1. januar 2000 startet opp en rapporteringsordning til Fylkesmannen for alle dispensasjonssaker i strandsonen.

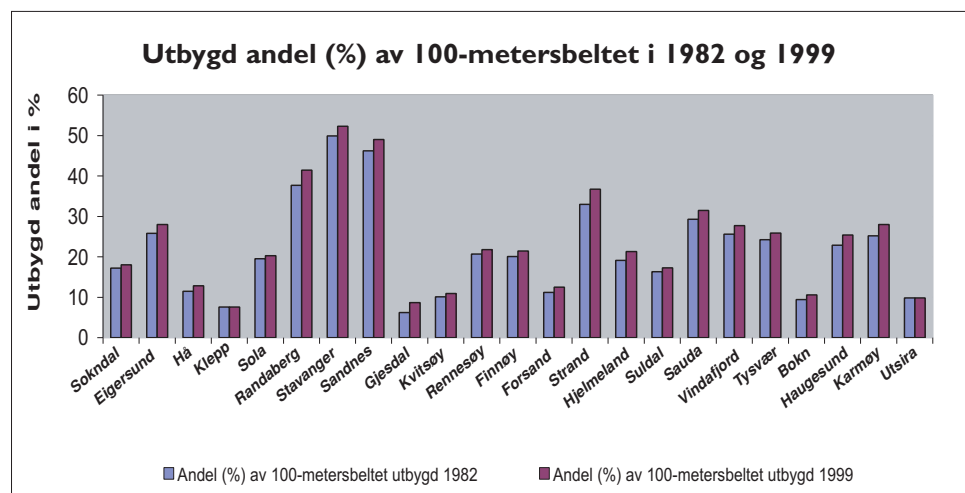
Problemstillinger og muligheter

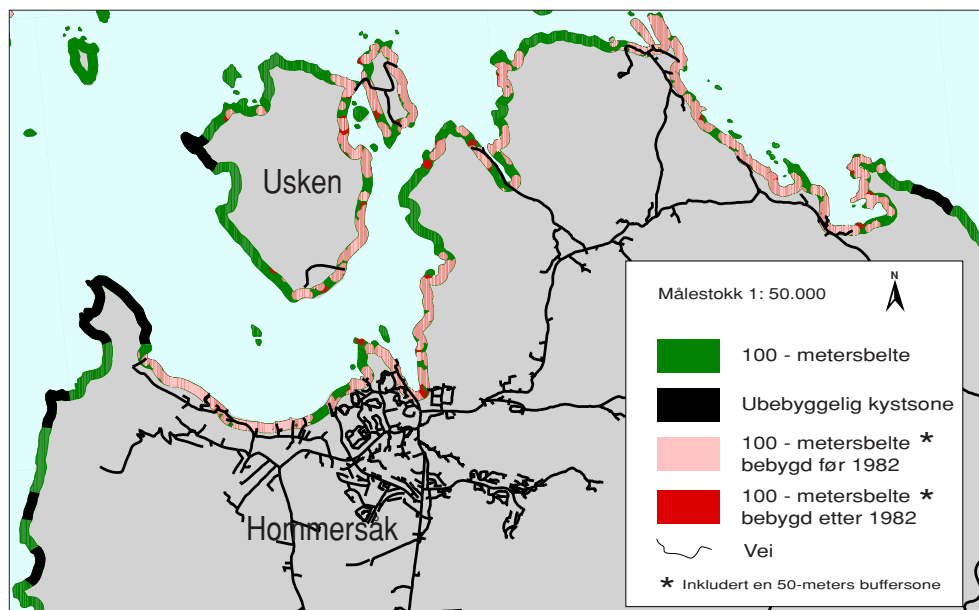
Forholdet mellom utbyggings- og verneinteresser

Rogalandskysten har både natur-, friluftsliv-, kulturminnelandskaps- og næringsinteresser, som også er viktige på nasjonalt nivå. Selv om enkelttiltak kan virke ubetydelige, kan summen av alle de små inngrepene ha stor betydning. Nedbygging og bruksendringer er ansett for å være de viktigste årsakene til tap av naturkvaliteter og biologisk mangfold i kystsonen, først og fremst på grunn av fragmentering av landskapet og reduksjon av leveområder. Spredt utbygging i kystsonen har også redusert nytteverdien- og økt konfliktpotensialet ved bruk av kystnære områder til visse typer næringsvirksomhet, for eksempel bruk av kaste- og låsettingsplasser og lokaliteter egnet for vindkraftproduksjon eller ulike typer havbruk. Derfor kan verne- og næringsinteresser i de fleste tilfeller ha felles interesse av at omfanget av spredt utbygging blir redusert.

Utbygging har gjort strandsonen mer privatisert og utilgjengelig for allmennheten. Dette skjer samtidig som befolkningens behov for rekreasjon og friluftsliv øker som følge av økt urbanisering. Egnede områder for både nåværende og framtidig friluftsliv må derfor beskyttes. Kommuner som er vertskap for andre kommuners friluftsliv og regionalt viktige friluftsområder har et spesielt stort ansvar. På sjøen kan friluftslivet til en viss grad bli utestengt fra nærmere bestemte områder på grunn av fiskeoppdrett, skjelldyrking, låssetting og forsvarsinteresser.

Utbyggingstiltak kan ofte ha positive økonomiske ringvirkninger. Næringsutvikling, f. eks. utbygging i tilknytning til fiskeri- og havbruksnæringene, reiseliv, havnevirksomhet

Undersøkelse av utbyggingspresset i 100-metersbeltet i Rogaland. Karteksempel.

eller vindkraft, er ofte mer eller mindre avhengig av nærhet til sjøen. Utflytting og befolkningsnedgang i enkelte kommuner og øysamfunn fører også til ønske om å kunne tilby attraktive tomter i strandsonen. Tomter og utleiehytter kan gi gode inntekter til grunneiere, og skaper sesongvis stor aktivitet i de områdene de ligger. Hytter ved sjøen er selvfølgelig også positivt for hytteeierne selv. Ved at det nå blir vanskeligere å få tillatelse til utbygging i 100-metersbeltet, vil prisene for hytter med strandlinje stige, og kjøp av fritidseiendommer langs sjøen kan bli et gode for de få. Det er imidlertid fortsatt et potensiale for fritidsbebyggelse i kystsonen gjennom god arealplanlegging. Ved at fortetting og utbygging skjer tilbaketrukket fra strandsonen kan det fortsatt gis kvalitativt gode rekreasjonstilbud, samtidig som naturvern- landskaps- og allmenne friluftshensyn ivaretas. Det er viktig å understreke at en rik og variert natur, gode muligheter for friluftsliv, spennende kulturminner og landskapsestetiske forhold i seg selv også kan ha økonomisk verdi, for eksempel i forhold til reiselivsnæringen.

Reiselivsvirksomhet

Kystbasert reiselivsvirksomhet har mulighet til å bli en stor og lønnsom distriktsnæring i Rogaland. Kundegrunnelaget vil først og fremst være turister fra kontinentet, men også det norske markedet, inkludert småbåtutrustning og konferansevirksomhet, kan være interessant. Store deler av fylket har fortrinn, som bl.a. varierte og attraktive landskapstyper, stillhet, frisk luft, interessant kystkultur, gode muligheter for båtliv og fiske og forholdsvis gode kommunikasjoner. Reiselivstilbud som inkluderer utleie av småbåter og/eller servicetilbud for båtturister er spesielt attraktivt. Nye etableringer bør supplere eksisterende tilbud så langt det er mulig.

Reiselivsnæringen er avhengig av en viss tilgang på areal. På den ene siden markedsføres Norge som et turistmål med vakker og uberørt natur. På den andre siden må noe av denne naturen tas i bruk av turistene. De mest attraktive områdene for utvikling av en lønnsom reiselivsvirksomhet ligger i strandsonen. Det ligger derfor store utfordringer knyttet til å utnytte natur- og kulturressursene slik at de ikke forringes. Dette kan gjøres ved god arealplanlegging som tar hensyn til bl.a. allmennhetens interesser, biologisk mangfold, bruk av eksisterende bygningsmasse og god landskapstilpasing.

Det har vist seg at mange utleiehytter ikke har gitt avkastning som forventet, og derfor har blitt fradelt og solgt som alminnelige privathytter. Bygging av utleiehytter i strandsonen blir nå behandlet på lik linje med bygging av andre fritidsboliger. I fremtiden må bygging av reiselivsbygg skje i tråd med reguleringsplaner basert på arealøkonomisering og hensynet til allmenne interesser. Reiselivsbygg må søkes lokalisert til egnede- og lite konfliktylte lokaliteter, og reguleres til næringsformål (erhverv) slik at deler av anlegget vanskelig kan fradeles og selges ut som privathytter.

Mange kystnære kulturminner trues på den ene siden av utbygging, men på den andre siden også av fraflytting og forfall. Kulturminner og kulturmiljø kan i mange tilfeller bevares ved å kombinere vern med fornuftig bruk, bl.a. ved bruksendring til fritidsbebyggelse eller reiselivsvirksomhet. Det er mange vellykkede eksempler på dette i Rogaland. De mest kjente er kanskje Skudeneshavn og kulturmiljøfredningen av Sogndalsstrand.

Estetiske forhold

Fordi kystsonen har vært hovedarena for bosetting, næring og transport gjennom alle tider, er det lite igjen av

urørt landskap, eller såkalte "inngrepsfrie naturområder", langs Rogalandskysten. Allikevel er landskapet spennende, variert og vakkert etter vår tids normer. Opplevelse av vakre landskap kan ødelegges ved utbygging og andre inngrep, spesielt dersom de ikke er tilpasset landskapet. De åpne sjøområdene gjør anlegg mer eksponerte og synlige. Allikevel kan bygging i strandsonen i enkelte tilfeller være en mindre skjemmende løsning enn bygging høyere i terrenget. Særlig viktige landskap med hensyn til estetikk-, natur og kulturminneverdier er bl.a. beskrevet i rapportene "Vakre landskap i Rogaland" og i "Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap".

Differensiert forvaltning av 100-metersbeltet

Det er behov for en bedre og mer differensiert forvaltning av selve 100-metersbeltet. Det er særdeles viktig å ta vare på og ikke "punkttere" strandstrekninger som ikke er utbygd, og som samtidig er egnet for friluftsliv. De delene av 100-metersbeltet som allerede er delvis utbygd kan også være egnet for friluftsliv, men disse områdene er langt mer krevende å forvalte. Her vil det i en del tilfeller kunne være aktuelt å tillate mindre tiltak når dette ikke går ut over allmenne interesser av betydning. For slike små tiltak er det som regel ikke hensiktsmessig å utarbeide en reguleringsplan. Dersom det først brukes krefter på å utarbeide en reguleringsplan, vil tiltakene også ofte få et større omfang enn nødvendig. Det er heller ikke hensiktsmessig å legge ut slike områder som byggeområder i kommuneplanen. Bare områder som allerede er utbygd, eller som er planlagt utbygd i planperioden skal evt. legges ut som byggeområder.

I Rogaland er det et større behov for å forbedre forvaltningen av selve 100-metersbeltet, enn av å fastsette en såkalt "strandsoneavgrensning" lenger inne på land, etter mønster av RPR for Oslofjordområdet. ("Strandsoneområdene" er underlagt et liknende regelverk som 100-metersbeltet). Allikevel kan tiltak bakenfor 100-metersbeltet også være konfliktfylte i Rogaland. Spesielt viktige områder bør derfor sikres som forklart i retningslinjene. Eksempler på slike områder kan være:

- Større urørte/inngrepsfrie områder.
- Områder beskrevet i fylkesdelplanene for naturvern og friluftsliv.
- Områder beskrevet i fylkesdelplan for kulturminner.
- Nærområder til elveoser.
- Lauvskogsområder av høy bonitet.
- Viktige viltområder.
- Områder som er viktige med hensyn til biologisk mangfold.
- Områder beskrevet i "Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap".

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Praktisk bruk av plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven skal regulere både bruk og vern av arealer. Hele 100-metersbeltet langs sjøen er i utgangspunktet definert til å ha verneinteresser av nasjonal betydning, der all utbygging konkret skal vurderes opp mot verneinteressene. Denne vurderingen skal fortrinnsvis skje gjennom det kommunale arealplanarbeidet, og bare unntaksvis ved dispensasjoner.

Bygge- og deleforbudet i 100-metersbeltet langs sjøen gjelder ikke i tettbygd strøk, områder omfattet av reguleringsplan, spredt bebyggelse i LNF-områder (som følger retningslinjene i kommuneplanen) eller bygninger i tilknytning til nærmere bestemt næringsvirksomhet som er avhengig av å ligge ved sjøen. Byggetillatelse i LNF-områder i 100-metersbeltet vil kreve at kommunen gir dispensasjon. Alle dispensasjonssøknader skal begrunnes, og statlige- og fylkeskommunale myndigheter skal være gitt anledning til å uttale seg før dispensasjon gis. Av hensyn til klageretten skal også vedtak om innvilgede dispensasjoner sendes de myndighetene som har uttalt seg til søknaden. Det skal være en overvekt av særlige grunner for at tiltaket kan godkjennes. Selv om det er særlige grunner som taler for utbygging har søkeren ikke krav på å få søknaden innvilget. Slektskapsforhold og spørsmål av sosial art skal ikke bli vektlagt. Forhold som kan ha betydning kan være gamle rettigheter i forbindelse med kjøp/overdragelse av eiendom, bruksendringer som kan føre til at kystnære kulturminner blir bevart eller gjenoppbygging etter brann eller naturskade. Erstatning for verditap som følge av at et mulig byggeområde ikke kan bebygges er lite sannsynlig. Direktoratet for naturforvaltning er nå i ferd med å utarbeide en håndbok om juridiske problemstillinger i strandsonen.

Eksisterende sjøbuer, naust og sjøhus kan ha stor verdi som kulturminner, evt. også som del av et større kulturmiljø. For å skape tilstrekkelig interesse for å ta vare på slike kulturminner, kan det i visse tilfeller være aktuelt å anvende eksisterende bygninger til fritidsformål. En omdisponering av slike bygninger skal forelegges kulturseksjonen hos Rogaland fylkeskommune. Det skal alltid være gitt tillatelse ved bruksendring fra naust/sjøhus til fritidsbolig og fra fritidsbolig til helårsbolig.

Unntaksbestemmelsene i plan- og bygningslovens §17-2 går ikke lenger foran kommuneplanens arealdel. I en dom fra 7. april 1999 ble det stadfestet at unntaksbestemmelsen om rett til adkomstbrygge ikke gjelder i LNF-områder. Oppføring av brygge i LNF-områder krever fra nå av søknad og innvilget dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. Det er uklart om det samme forholdet også gjelder flere av unntaksbestemmelsene i §17-2, f.eks. anlegg for fiskeri- og havbruksnæringene, forsvaret og anlegg for vann-, avløp- og elektrisitetsanlegg.

Fritidshus på Nord-Hidle, Sjernarøyane. Fotos: Odd Inge Worsøe

Ved behandling av dispensasjonssøknader fra bygge- og deleforbudet i 100-metersbeltet legger gjeldende føringer opp til at bygging av fritidsboliger ikke skal bli prioritert. Det samme gjelder utleiehytter, selv om utleien er en del av næringsgrunnlaget for en utøver av primærnærings. Fritidsbebyggelse er definert som "bygninger som nyttes til midlertidig beboelse i deler av året for fritids- og rekreasjonsformål. Det er derfor bruken av bygningen og ikke betegnelsen som er avgjørende for hvordan den behandles etter plan- og bygningsloven.

I følge plan- og bygningslovens §84 skal arbeider med varige konstruksjoner og anlegg, for eksempel båtøpptrekk, gjerder og brygger alltid meldes til kommunen. Plassering av midlertidige eller transportable konstruksjoner, for eksempel husbåt, er også meldepliktig. Slike konstruksjoner skal ha tillatelse av kommunen dersom de skal plasseres på samme sted i mer enn 3 måneder. De kan ikke plasseres til hinder for allmenn ferdsel eller på en måte som fører til vesentlig ulempe for omgivelsene. Kommunestyret kan vedta egne vedtekter om plassering og evt. vilkår for plassering av slike konstruksjoner. Utfyllinger og andre såkalte «vesentlige terrenginngrep» krever søknad og tillatelse etter plan- og bygningslovens § 93. Det presiseres at reglene for bygging i 100-metersbeltet gjelder uavhengig av forenklingene i byggesaksbestemmelsene slått fast gjennom "forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker" fra 22. januar 1997.

Tiltak og utbygginger ut i sjøen, som kan redusere verdien av kaste- og låssettingsplasser og potensielle lokaliteter for

havbruksvirksomhet, har med dagens rettspraksis som regel ikke kunne bli møtt med innsigelse fra fiskerimyndighetene. Dette forholdet vil bli endret gjennom retningslinjene i fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland.

Estetikk i plan- og byggesaker

Gjennom Stortingets endring av plan- og bygningsloven i 1995 ble det slått fast at estetiske hensyn skulle vektlegges sterkere. Bruken av lovens §74 nr. 2 ("skjønnhetsparagrafen") har vært omstridt. Paragrafen gjelder alle søknadspliktige arbeider, inkludert anlegg i sjø, men prinsippene gjelder også tiltak som bare er meldepliktige. Kommunen skal se til at tiltak som omfattes av loven blir planlagt og utført slik at det tilfredsstillende rimelige skjønnhetshensyn, både i seg selv og i forhold til omgivelsene. Skjønnhetsparagrafen skal ta vare på god byggeskikk, men bør ikke være til hinder for nytenking ang. arkitektoniske uttrykk. Det er ikke nødvendigvis uttrykk for god estetisk utforming å bygge i gammel stil. Hensynet til estetiske forhold skal nå vurderes ved all planlegging, byggesaksbehandling og konsekvensutredninger av større anleggs- og byggetiltak. Det er særlig viktig å ta hensyn ved utbygging i landskap med spesielle estetiske verdier, f.eks. områder registrert i Rapporten "Vakre landskap i Rogaland". Fylkeskommunen har ansvar for å veilede kommunene om estetikk og sikring av visuelle kvaliteter.

Kartgrunnlag

Temakartet viser utbyggingsstatus i 100-metersbeltet i Rogaland. Disse dataene stammer fra arealbruksundersøkelsen "Utbygging i kystsonen". Kartet viser i tillegg områder registrert i rapportene "Vakre landskap i Rogaland" og "Nasjonale registrering av verdifulle kulturlandskap". Registreringene av inngrepsfri natur stammer fra en database etablert av Direktoratet for naturforvaltning.

Lovgrunnlag

- Lov om friluftslivet av 28. juni 1957 nr. 16 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ fylkesmannens miljøvernavdeling med fylkeskommunen og kommunene som viktige utøvende organ.
- Lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet med fylkeskommunen som det viktigste utøvende organ.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter: Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Egnethetsanalyse for vindenergi i Rogaland. Rogalandforskning for Rogaland fylkeskommune 2000.
- Estetikk i plan- og byggesaker: Veileder T-1179.
- Fjerning av ulovlige stengsler i strandsonen. DN-håndbok 14 - 2000.
- Fylkesplan for friluftsliv. Rogaland fylkeskommune 1992.
- Fylkesdelplan for naturvern. Rogaland fylkeskommune 1992.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- NOU 2001:7. Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven.
- Reiselivsplan for Rogaland 1998 - 2001. Rogaland fylkeskommune 1998.
- Restriksjoner mot ulovligheter etter plan- og bygningsloven. Rundskriv H-3/01, Kommunal og regionaldepartementet 2001.
- Rikspolitiske retningslinjer for planlegging i kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen med utfyllende kommentarer. Rundskriv T-4/93.
- Sjøboder og sjøhus til friluftsliv og turisme. Rapport utgitt av Friluftsnemnda og Rogaland fylkeskommune 1986.
- Skjerpning av plan- og dispensasjonspraksis i strandsonen/100-metersbeltet. Brev datert 11. november 1999 fra Miljøvernminister Guro Fjellanger til kystkommuner, fylkesmenn og fylkeskommuner.
- Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) om Regional planlegging og arealpolitikk.
- Stortingsmelding nr. 24 (2000-01) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.
- Utbygging i kystsonen. Rapport utgitt av Rogaland fylkeskommune 1999.
- Vakre landskap i Rogaland. Rapport utgitt av Rogaland fylkeskommune 1995.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-1225. Miljøverndepartementet 1999.
- Veileder til reguleringsplan og bebyggelsesplan. T-1226. Miljøverndepartementet 1999.

Fra Talgje, Sjernarøyane.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning av strandsonen

1. *Strandsonen innenfor 100-metersbeltet skal omfattes av en planmessig og restriktiv forvaltning med sikte på vern av natur- og kulturverdier, allmenne interesser og sikring av viktige virksomheter som må lokaliseres i denne sonen.*
2. *Forvaltningen av 100-metersbeltet skal strammes inn. Dersom kommunen vil unnta deler av denne sonen fra bygge- og deleforbudet skal dette skje gjennom plan. Dispensasjon skal kun gis i unntakstilfeller.*
3. *Alle nødvendige inngrep og utbygginger i kystsonen skal legge vekt på arealøkonomisering og minst mulig inngrep i urørt natur. Naust og brygger skal ikke være større enn nødvendig for formålet. Det må tilstrebes å etablere fellesanlegg framfor enkelt tiltak.*
4. *Ved utbyggingstiltak bør det stilles vilkår for å sikre natur- og kulturverdier, friluftslivinteresser, kystavhengig næringsvirksomhet, landskapstilpassning, arkitektoniske kvaliteter og i forhold til tidligere bruk av området.*
5. *LNF-områder (landbruks-, natur- og friluftsområder) avsatt til spredt utbygging, skal ikke avsettes i 100-metersbelte for kommunen har gjennomført en samlet kartlegging av strandsonen med hensyn til naturverdier, tilgjengelighet og inngrepsgrad.*

6. Nærområdene til prioriterte kaste- og låssettingsplasser og egnede lokaliteter for havbruksvirksomhet bør holdes fri for nye fritidshus, brygger, for-
tøyningsbøyer o.l.
7. Kommunene skal vurdere behovet for evt. omregulering av gamle arealplaner i kystsonen i forbindelse med rulleringen av kommuneplanens arealdel.
8. I strandsonen oppfordres kommunene til å intensivere arbeidet med fjerning av ulovlige bygg, gjerder, stengsler og skilt, fortrinnsvis i samarbeid med grunneierne.
9. Kommunene bør gi klar informasjon om begrensningene i forhold til byggeaktivitet i kystsonen, slik at det i mindre grad søkes om dispensasjon for tiltak som med stor sannsynlighet ikke vil bli innvilget. Dette kan spare både kommunen, øvrig offentlig forvaltning og søkeren selv for unødvendig bruk av tid og ressurser.
10. Kommunene skal, som grunnlag for kommuneplanen, gjennomføre en helhetlig og konkret kartlegging av 100-metersbeltet med hensyn til naturverdier, tilgjengelighet og inngrepsgrad. Dette skal gjøres i samarbeid med regionale- og statlige myndigheter. For å oppnå en lokalt tilpasset strandsoneforvaltning, skal kommunene kunne bruke denne kartleggingen som grunnlag for en differensiert forvaltning av sitt 100-metersbelte. 100-metersbeltet (og områdene bakenfor) skal i kommuneplanens arealdel kunne legges ut som følgende arealkategorier:

Båndleggingsområder: Disse områdene vil omfatte områder med særlig viktige natur-, friluftsf- eller kulturminneverdier. Det vil være aktuelt å regulere disse områdene til friområder eller spesialområder for naturvern, friluftsliv eller områder av antikvarisk eller annen kulturell verdi. Det skal ikke tillates nye inngrep i disse områdene. Båndleggingsområdene skal også omfatte områder som er båndlagt etter annet lovverk enn plan- og bygningsloven.

LNF-områder: LNF-områdene (landbruks-, natur- og friluftsområder) skal omfatte deler av 100-metersbeltet som er helt eller delvis uberørte og hvor det er lite aktuelt med utbyggingstiltak i planperioden. Områder med store natur- eller friluftsfverdier bør markeres som LNF/N-områder eller LNF/F-områder. Det må vises særlig varsomhet med å "punktene" LNF-områdene med nye utbyggingstiltak. Det bør derfor ikke gis dispensasjoner for utbyggingstiltak i disse områdene, bortsett fra i spesielle tilfeller. Brygger og tradisjonelle naust, som er nødvendig for yrkesfiske og landbruksdrift (ikke utleiefritidsbruk) vil allikevel kunne tillates etter søk-

nad (jfr. unntaksbestemmelsene i plan- og bygningslovens §17-2).

LNF-områder hvor spredt utbygging er tillatt: Områder avsatt som LNF-områder for spredt utbygging, bør i hovedsak legges bakenfor 100-metersbeltet langs sjøen. Innenfor selve 100-metersbeltet skal LNF-områder for spredt utbygging allikevel kunne omfatte soner som allerede er delvis utbygde, områder som ikke inneholder spesielle natur- og friluftsfverdier og der det etter en totalvurdering vil være hensiktsmessig å tillate en viss videre utvikling. Tiltak som normalt kan tillates innen for LNF-områder avsatt for spredt bolig- og næringsutbygging er:

- Bygging av brygger og tradisjonelle naust til oppbevaring av båt og redskap. Fellesanlegg bør tilstrebes.
- Mindre utbyggingstiltak i tilknytning til næringsvirksomhet som er avhengig av å ligge ved sjøen (f.eks. fiske- og havbruksvirksomhet, og naust- og båtanlegg i forbindelse med reiselivsnærings).
- Bruksendringer som kan bidra til å ta vare på kulturminner/kulturmiljø.
- Andre mindre utbygginger av særlig betydning for å kunne opprettholde fast bosetting i distriktene.
- En viss fortetting i allerede delvis utbygde soner, som ikke går ut over allmenne interesser.

Ved alle tiltak skal det legges vekt på hensynet til naturverdier, fri ferdsel tillangs sjøen, områdets egnethet for kystavhengig næringsvirksomhet, landskapstilpassning, lokal byggeskikk, arkitektoniske kvaliteter, tidligere bruk av området og tiltakets funksjon. Det må utarbeides bestemmelser som ivaretar disse hensynene i nødvendig grad, bl.a. i forhold til omfang, lokalisering og størrelse på nye bygg. Bygg og anlegg som ikke er avhengig av å ligge ved sjøen skal ligge minst 25 meter fra strandlinja, av hensyn til ferdselsmulighetene i strandsonen. Områder/soner aktuelle for mer omfattende tiltak og utbygginger (mer enn 5-10 nye boliger, hytter, brygger eller tradisjonelle naust), bør legges ut som byggeområder.

Byggeområder: Dette er eksisterende og/eller planlagte utbyggingssområder. Eksempler kan være områder avsatt til bolig-, hytte-, naust-, nærings- eller industriformål. Det skal stilles krav til godkjent reguleringsplan for alle nye byggeområder som omfatter- eller berører 100-metersbeltet. Byggeområdene skal planlegges med spesiell vekt på hensynet til naturverdier, fri ferdsel tillangs sjøen, tilrettelegging for allmennheten, områdets egnethet for kystavhengig næringsvirksomhet, landskapstilpassning, lokal byggeskikk, arkitektoniske kvaliteter, tidligere bruk av området og tiltakets funksjon. I byggeområdene skal det i tillegg settes krav til:

- Opprettholdelse og/eller videreutvikling av mulighetene for fri ferdsel tillangs sjøen.
- Som hovedregel skal det reguleres inn et belte langs strandkanten med minst 25 meters bredde for å sikre fri ferdsel. Bygging av f.eks. boliger og

- bytter i 100-metersbeltet skal bare skje der dette ikke reduserer allmennhetens bruk av verdifull strandsoner.
- Strandområder særlig egnet for friluftsliv skal holdes intakte i byggeområdene.

4. Utbygging i kystsonen

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

4 Strandsonen skal underlegges en planmessig og restriktiv forvaltning med sikte på vern av natur- og kulturverdier, allmenne interesser og sikring av arealer for viktige virksomheter som må ligge i denne sonen

4.1 Kunnskapsgrunnlaget om utbyggingsproblematikk i 100-metersbeltet skal opprettholdes og bedres.

4.1.1 Oversikten over utbyggingspress i kystsonen skal opprettholdes og bedres ved å gjennomføre en arealbruksundersøkelse hvert 4. år. Det skal arbeides for at slike undersøkelser skal bli utført på nasjonalt nivå.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.

4.1.2 Ordningen med rapportering av dispensasjonssaker i strandsonen skal brukes som grunnlag for en oppdatert og lokalt tilpasset strandsonerforvaltning i Rogaland.
Ansvar: Fylkesmannen i Rogaland, Rogaland fylkeskommune og kystkommunene.

4.2 Utbygging i 100-metersbeltet skal baseres på planer, med vekt på arealøkonomisering og en differensiert og lokalt tilpasset strandsonerforvaltning.

4.2.1 Kommunene skal gjennomføre en helhetlig og konkret sonering av 100-metersbeltet. Framtidig utbyggings- og dispensasjonspraksis i 100-metersbeltet skal bygge på denne soneringen.
Ansvar: Kystkommunene, Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.

4.2.2 Prioriterte områder for naturvern, kulturminner, friluftsliv og kystavhengig næringsvirksomhet skal ikke reduseres i verdi gjennom spredt utbygging.
Ansvar: Kystkommunene, Fylkesmannen i Rogaland, Rogaland fylkeskommune og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

4.2.3 Det skal legges vekt på å beskrive- og sikre forholdsvis urørte- og andre særlig viktige strandsonerområder med tiliggende land- og sjøområder. Dette arbeidet skal også prioriteres i de kommende rulleringene av fylkesdelplanene for naturvern og friluftsliv.
Ansvar: Kystkommunene, Fylkesmannen i Rogaland og Rogaland fylkeskommune.

4.2.4 Et livskraftig kystrelatert næringsliv og bosetting i distriktene skal sikres og videreutvikles. Kystavhengig næringsvirksomhet (inkludert reiselivsanlegg) og utbygging av samfunnsmessig betydning skal i egnede områder med lavt konfliktpotensiale derfor gis prioritet. Dette gjelder også i 100-metersbeltet der det ikke finnes gode alternative lokaliseringmuligheter.
Ansvar: Kystkommunene, Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

4.2.5 Det skal legges økt vekt på veiledning, samarbeid og juridisk bistand til kystkommunene, både i forhold til arealplanprosesser og enkeltsaksbehandling.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.

4.2.6 Det skal utarbeides en veileder i estetikk og byggeskikk i kystsonen.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune.

Foto: Eksportutvalget for fisk/Trym Ivar Bergsmo

3.5 Fiske

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Med fiske menes fiske som grunnlag for næringsinntekt, inkludert teine- og rusefiske og fiske av anadrome laksefisk i sjø. Fritidsfiske er omtalt i kapittelet om friluftsliv. Fiske baserer seg på en betinget fornybar naturressurs. God forvaltning av fiskebestander og ressursområder er derfor avgjørende for et stabilt og høyt utbytte, som kan gi inntekter og arbeidsplasser over tid.

Sysselsetting og verdiskaping

Rogaland har ca. 950 registrerte fiskere i fiskerimantallet. Av disse driver ca 600 fiske på heltid. Kystfiske (fiske innenfor 12 nautiske mil av grunnlinjen) sysselsetter omtrent halvparten av de registrerte fiskerne i fylket. Det har de senere årene vært en svak nedgang i antallet yrkesaktive fiskere. Dette kan bl.a. skyldes strengere regler hva angår deltakeradgang/- konsesjonsbestemmelser, noe som gjør det vanskelig for yngre fiskere å etablere seg. Fisket og ringvirkninger av dette har fremdeles en viss betydning for opprettholdelse av distriktsbosettingen i Rogaland. Fisket har også beredskapsmessig betydning for vår selvforsyning av mat.

I tillegg til de direkte sysselsatte i fiskeriene, er det i Rogaland ca. 1000 ansatte i de 45 fiskeforedlingsbedriftene

og ca. 1600 ansatte innen servicesektoren. Fisk ilandført i Rogaland i 1997 hadde en førstehandsverdi på ca. 800 mill. kr. Eksportverdien av denne fisken var 2,5 milliarder kr.

Fiskeriflåten i Rogaland

Det anslås at ca. 500 fartøy er hjemmehørende i Rogaland. I tillegg driver en del fartøyer fra andre landsdeler, spesielt fra Sunnhordland fiske her i fylket. Ryggraden i fylkets fiskeriflåte er de ca 30 trålerne i størrelse 70-150 fot, som i hovedsak driver fiske med utgangspunkt i Nordsjøtråltillatelse. Av sentral betydning er også flåten av mellomstore fartøyer som driver reketråling og kystnot-, drivgarn- og dorgefiske etter makrell, sild, brisling og sei. For øvrig er det et stort antall mindre fartøyer som driver allsidig kystfiske med garn, liner, ruser, teiner og snurrevad. Det er i dag bare 2 båter med ringnotkonsesjon igjen i Rogaland.

Fiskerihavner og mottaksanlegg

På landsiden har det vært en utvikling fra mange små mottaksstasjoner til større og mer moderne anlegg. Disse er som regel lokalisert til større fiskerihavner. Fiskeriene i Rogaland har to sentrale tyngdepunkt. Det ene er sørfylket med Egersund som hovedsenter. Egersund er nå landets største fiskerihavn med hensyn til ilandført kvantum. I sørfylket har også Sirevåg en omfattende fiskerivirksomhet. Det andre tyngdepunktet er nordfylket med Karmøy som senter generelt og Karmsund fiskerihavn ved Husøy spesielt. I tillegg til de tre store fiskerihavnene, er det i overkant av 50 statlige (og

noen mindre private) fiskerihavner med varierende aktivitet. Av disse er 33 tatt med i fylkesdelplan for havner i Rogaland.

Problemstillinger og muligheter

Arealkonflikter

Fiske drives i større eller mindre grad over hele sjøarealet i Rogaland. Mange aktiviteter, f.eks. anlegg for fiskeoppdrett, skjelldyrking, skipsleder, opplagsvirksomhet, utlegging av rør og kabler, fritidsfiske, brygger og bøyer kan komme i konflikt med fiskeriinteressene. De fleste konfliktene oppstår når fiske på tradisjonelle fiskeplasser hindres eller vanskeliggjøres pga. endret arealbruk. I tillegg kan forurensning, og til en viss grad aktiviteter som mudring, skjellsanduttak og taretråling, ødelegge eller forringe gyte- og oppvekstområder.

Søknader om anlegg for skjelldyrking står nå for de fleste arealkonfliktene i tilknytning til fiske og til låssetting av fangst. Anleggene er ofte svært arealkrevende, og det har vært en økning i antall konsesjonssøknader de siste årene. Hittil har fiskerimyndighetene prioritert tradisjonelt fiske høyere enn skjelldyrking i alle områder av betydning for fiskerinæringen. Dette forholdet vil kunne endre seg dersom det i praksis viser seg at skjelldyrking blir en solid og lønnsom næring. Konfliktnivået mellom låssettingsplasser og tradisjonelle oppdrettsanlegg for matfisk har derimot avtatt, fordi utviklingen har ført til at oppdrettsanlegg nå krever mer eksponerte lokaliteter enn før. Konfliktnivået i forhold sjøkabler økte sterkt etter at telemonopolet ble opphevet i januar 1998. Problemene har avtatt i den seinere tida fordi aktørene har blitt færre, fordi det er overkapasitet på det fiberoptiske nettverket og til en viss grad fordi kabelselskapene og fiskeriinteressene i samarbeid opprettet forslag til korridorer for kommende sjøkabler. Korridorene for sjøkabler er nærmere omtalt i kapittelet om sjøveis infrastruktur. Etter at bl.a. silde- og brislingbestandene tok seg opp igjen, har det igjen blitt behov for å låssette fisk før den går til videreførdling. Kastevågene ble fortrinnsvis brukt til fiske med landnot, og er i liten grad i bruk i dag. Flere eldre kastevåger bør kunne disponeres til andre formål. Kaste- og låssettingsplassene kan benyttes til andre formål, f.eks. friluftsliv, når de ikke er i bruk. Naturvern hensyn er i liten grad til hinder for tradisjonelt fiske i Rogaland.

Forurensning

Vannkvaliteten har stor betydning for kvaliteten på fiskeråstoffet. På grunn av forurensning er det i dag f.eks. restriksjoner (kostholdsråd) på omsetning av skjell og fisk i Saudafjorden og i nordre del av Karmsundet. Utslipp av miljøgifter, som tungmetaller, dioksiner og radioaktive stoffer (f.eks. fra Sellafeld), kan ha spesielt store konsekvenser. Evt. negative effekter vil være enda større for fiskerinæringen enn for oppdrettsnæringen, fordi oppdrettsarter kan gis alterna-

tivt før. Ulykker, f.eks. i forbindelse med transport av høyradioaktivt avfall til Russland langs Norskekysten, vil også kunne få svært store følger.

Behov for samlet og oppdatert informasjon om viktige fiskeriinteresser

Det eksisterer i dag ikke noe oppdatert kartgrunnlag over de viktigste trålfeltene, fiskeplassene, kasteplassene, låssettingsplassene, gyteområdene og oppvekstområdene i Rogaland. Dette fører til at arealforvaltningen i sjø blir lite forutsigbar, noe som skaper problemer for bl.a. havbruksvirksomhet, utlegging av rør og kabler og ved utarbeidelse av kommunale kystzoneplaner. For at fiskeriinteressene også i framtiden skal ha tilstrekkelig respekt og tyngde er det nødvendig å gjennomføre en oppdatert og samlet kartlegging, der de ulike områdene også blir verdiklassifisert og tilrettelagt for Arealis-databasen. Da vil viktige fiskeriinteresser kunne sikres mer systematisk ved bruk av både saltvannsfiskeoven og plan- og bygningsloven. Samtidig må det aksepteres at områder som totalt sett er av liten betydning for fiskerinæringen i enkelte tilfeller disponeres til andre formål.

Andre forhold

Rogalands nære beliggenhet til de store fiskefeltene i Nordsjøen og norsk og internasjonalt marked utgjør et stort potensiale for fortsatt vekst innen fiskerinæringen. Det er også lovende at stammen av norsk vårgytende sild etter mange års fravær er tilbake langs Rogalandskysten.

Mulighetene for å øke verdiskapningen i Rogaland er imidlertid sterkt hemmet av at fylkets havfiskeflåte, Nordsjøtrålerne, i dag har en smal og ustabil ressursbase som ikke gir bærekraftig grunnlag for økonomisk drift. Dette er et direkte resultat av reguleringspolitiske valg, hvor Nordsjøtrålerne tildeles andeler av kvoteregulerte fiskebestander som NVG-sild, sei, nordsjøsild og makrell, som er små sammenlignet med alle andre flåtegrupper. Med mindre det lykkes å korrigere dette misforholdet, vil fylkets havfiskeflåte i løpet av kort tid kunne bli så sterkt nedbygget at grunnlaget for levedyktige fiskerihavner og fiskeindustri miljøer blir kritisk skadelidende.

Fiskeskøyte, Sirevåg. Foto: Kystdirektoratet

Foto: Ekspertutvalget for fisk/Trym Ivar Bergsmo

Det er fortsatt nødvendig å forbedre ressursforvaltningen slik at bestandene blir ivaretatt på en bedre måte. Det må også legges bedre til rette for utdanning og rekruttering til næringen. Økningen i selbestandene har blitt et problem for kystfisket i Rogaland pga. ødeleggelse av redskaper og fangst. Sel er også mellomvert for parasitten kveis, som kan gjøre store deler av fangsten uegnet som menneskeføde. Det er derfor nødvendig å redusere selbestandene noe. Informasjon om minefelt fra krigens dager er nå frigitt, bl.a. av hensyn til fiskeriinteressene. Minefeltene er vist og nærmere omtalt i kapittelet om totalforsvarsinteresser.

En økt ilandføring og foredling av fangst i Rogaland vil kunne medføre store ringvirkninger for fylket generelt. Dersom vi fortsetter å utvikle våre egne havner, mottak og videreforedlingsanlegg, vil det kunne bli mer attraktivt å ilandføre fangsten i Rogaland, også for fartøyer fra andre landsdeler og utenlandsk fiskeflåte. I tillegg må markedsbetingelsene for eksport av foredlede fiskeprodukter til kontinentet bedres, siden dette kanskje er den viktigste begrensende faktoren for lønnsomheten i Norsk fiskerinæring.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Bruk av plan og bygningsloven

Fiske kan som regel drives uten å komme i konflikt med andre virksomheter. Økt aktivitet i kystsonen har allikevel gjort det nødvendig å sikre viktige arealer for fiskerinæringen gjennom bruk av plan- og bygningsloven.

Kommunen kan legge ut områder som fiskeområder i sjø i henhold til plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr.5. Ingen av de andre arealbrukskategoriene er til hinder for fiske, bortsett fra kategorien med områder avsatt til akvakultur. Fiske vil derfor kunne drives i såkalte flerbruksområder

og innenfor mange verneområder i sjø. Der det er hensiktsmessig bør kommunen skille mellom ulike typer fiskeområder, f.eks. mellom låssettingsplass, kaste plass, trålfelt, gyteområde og oppvekstområde. Dette vil kunne gjøre planen mer konkret og redusere enkelte arealkonflikter. Det er allikevel viktig å påpeke at kommunen fremdeles ikke kan differensiere mellom ulike typer fiskerivirksomhet med juridisk bindende virkning. En slik spesifisering vil derfor få status som retningslinjer. Siden Fiskeridirektoratet er svært positive til at kommunene beskytter viktige kaste- og låssettingsplasser og andre områder som er viktige for fiskerinæringen, har denne problemstillingen hittil hatt mindre praktisk betydning.

Bruken av låssettingsplassene har igjen fått økt betydning. Disse er i dag svakt beskyttet i forhold til bebyggelse, strandretten og annen virksomhet på land (jfr. saltvannsfiskeovens §25 og høyesterettsdom Rt-1989-285). Kommunene bør derfor ha en "føre var holdning" til arealbruk som kan redusere verdiene av spesielt egnede lokaliteter for låssetting. Det må også tas hensyn til at kaste- og låssettingsplasser ofte blir benyttet av fiskere bosatt i andre kommuner/landsdeler. Tiltak og anlegg i strandsonen ved registrerte kaste- og låssettingsplasser må skje i samråd med Fiskeridirektoratet region Rogaland. Etter avtale med Fiskeridirektoratets regionkontor kan de viktigste låssettingsplassene markeres som areal, og dermed gis juridisk binding etter plan- og bygningsloven. Andre kaste plasser og låssettingsplasser bør markeres med symbol. Gyte- og oppvekstområder og reke trål- og snurrevadfelt bør markeres som viktig tilleggsinformasjon (uten juridisk binding) i plankartene inntil det foreligger en oppdatert kartlegging og verdiklassifisering av disse områdene. Særlig viktige områder kan evt. avsettes som areal etter avtale med Fiskeridirektoratet region Rogaland.

Dersom det er aktuelt å disponere en fiskerihavn som

ikke brukes aktivt til andre formål, f.eks. som småbåthavn, reiselivsanlegg eller kulturminne, må dette skje i nært samarbeide med Kystverket 2. distrikt og Fiskeridirektoratet region Rogaland. Det er svært vanlig at ulike klausuleringer legger begrensninger på bruken av offentlige fiskerihavner.

Saltvannsfiskeloven

Saltvannsfiskeloven gir mulighet til å bl.a. regulere utøvelsen av fiske, fangstmengde, fangstmetoder, redskap, fiske-tider og arter m.m. Loven regulerer alt fiske i sjøen (inkludert skjell, bløtdyr og selfangst), med unntak av fiske etter laks og sjøørret, som er regulert av innlandsfiskeloven.

Bestemmelsene i saltvannsfiskeloven gjør at det ikke er mulig å legge restriksjoner på utøvelsen av fiske eller forholdet mellom fritids- og yrkesfiske gjennom kommuneplanleggingen. Er slike reguleringer ønsket fra kommunens side, må dette evt. gjøres i samarbeid med Fiskeridirektoratet region Rogaland.

Kartgrunnlag

Kartleggingen av tråle- og snurrevadfelt, gyte- og oppvekstområder og de viktigste kaste- og låssettingsplassene stammer fra "LENKA-prosjektet" fra 1989. Disse kartleggingene bygger igjen på rapporten "Kyst- og fjordområder i Rogaland med betydning for fiskerinæringa" fra 1982. Det er et stort behov for en ny samlet kartlegging tilrettelagt for Arealis. Oversikt over lokalt viktige områder er tilgjengelige hos Fiskeridirektoratet region Rogaland, evt. hos lokale fiskarlag.

Lovgrunnlag

- Lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. av 15. mai 1992 nr. 47 med forskrifter: Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvernavdeling.
- Lov om saltvannsfiske av 3. juli 1983 nr. 40 med forskrifter: Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Fiskeridirektoratet region Rogaland.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter: Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Fiskeri- og havbruksnæringene i Rogaland - muligheter og utfordringer: Asplan Viak Stavanger AS for Rogaland fylkeskommune 2000.
- Kysten er din - regler for fiske og ferdsel langs kysten. Fiskeridirektoratet 1998.
- LENKA - Rogaland (Landsomfattende egnethetsvurdering av den norske kystsonen for akvakultur). Rogaland fylkeskommune 1989.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- Stortingsmelding nr. 93 (1982-83) om Retningslinjer for fiskeripolitikken.
- Stortingsmelding nr. 51 (1997-98) om Perspektiver på utviklingen i norsk fiskerinæring.
- Stortingsmelding nr. 43 (1998-99) om Vern og bruk i kystsona.
- Fylkesdelplan for havner i Rogaland 1998-2007.
- Kyst- og fjordområder i Rogaland med betydning for fiskerinæringa. Fiskeridirektoratet region Rogaland 1982.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-I 225. Miljøverndepartementet 1999.
- Årsmeldinger fra Fiskeridirektoratet region Rogaland.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. *Særlig viktige fiskeområder, låssettingsplasser og gyte- og oppvekstområder skal prioriteres foran konkurrerende interesser. Etter at det fra sentralt hold er gjennomført en oppdatert og samlet kartlegging der de ulike områdene får en innbyrdes prioritering, skal de regionalt viktigste områdene legges ut som fiskeområder i kystsoneplanen i henhold til plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5.*
2. *Det skal tas hensyn til både lokale fiskere og fiskere fra andre distrikter. Som hovedregel skal lokalt viktige fiskeområder, kaste- og låssettingsplasser og gyte- og oppvekstområder opprettholdes i kommunale kystsoneplaner.*
3. *I påvente av revisjon av plan- og bygningsloven, skal kommunene kunne differensiere mellom ulike typer fiskeområder i sine arealplaner etter avtale med Fiskeridirektoratet region Rogaland.*
4. *Tiltak i strandsonen ved registrerte kaste- og låssettingsplasser skal skje etter samråd med Fiskeridirektoratet region Rogaland.*
5. *Kommunene skal i en tidlig og forberedende fase av planarbeidet innhente informasjon om fiskeinteressene fra Fiskeridirektoratet region Rogaland, fiskerirettleder og fiskeriorganisasjoner.*

Foto: Eksportutvalget for fisk/Trym Ivar Bergsmo

5. Fiske

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

5 Ressursgrunnlag, lønnsomhet og arbeidsplasser i fiskerinæringen skal sikres og videreutvikles

5.1 Prioriterte ressursområder for fiskerinæringen skal sikres mot konkurrerende bruk, både av hensyn til fiskere fra Rogaland og fra andre distrikter.

5.1.1 Prioriterte regionalt viktige fiskeområder, låssettingsplasser, gyteområder og oppvekstområder skal sikres. I disse områdene skal fiskeriinteressene normalt ha prioritet foran andre interesser.
Ansvar: Fiskeridirektoratet region Rogaland, Kystverket 2. distrikt, Rogaland fylkeskommune og kystkommunene.

5.1.2 Prioriterte regionalt viktige fiskeområder, låssettingsplasser, gyteområder og oppvekstområder skal kartlegges, verdiklassifiseres og tilrettelegges for arealdatabasen Arealis.
Ansvar: Fiskeridirektoratet region Rogaland, Fiskarlaget Vest og lokale fiskarlag.

5.1.3 Sjøområdene i Rogaland skal sikres en tilfredstillende vannkvalitet, slik at forurensning ikke er til skade eller ulempe for fiskerinæringen.
Ansvar: Kystkommunene, Fylkesmannen i Rogaland og næringsorganisasjonene.

5.2 Marine ressurser skal forvaltes og utnyttes bedre på basis av solide kunnskaper.

5.2.1 Det skal støttes opp om forskning og prosjekter som kan øke framtidig verdiproduksjon innen fiskerinæringen i Rogaland.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, SND og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

5.2.2 Det skal satses sterkere på å utvikle mulighetene for videreforedling av fiskeprodukter for eksport.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, SND og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

5.2.3 Selbestandene skal holdes på et nivå som ikke fører til uakseptable skadevirkninger for fiskerinæringen, havbruksnæringen eller villfiskbestander av laks og ørret.
Ansvar: Fiskeridirektoratet region Rogaland og Fylkesmannen i Rogaland.

5.2.4 Kystnære bestander av fisk og skalldyr skal forvaltes og ivaretas på grunnlag av økte kunnskaper om disse bestandene.
Ansvar: Fiskeridirektoratet region Rogaland.

5.3 Aktive fiskerihavner i Rogaland skal vedlikeholdes og forbedres.

5.3.1 Fiskerihavnene i Rogaland skal vedlikeholdes og forbedres etter følgende prioritering: 1. Eigersund havn og Karmsundet fiskerihavn, 2. Sirevåg havn, 3. Andre aktive fiskerihavner. Fiskerihavner som ikke brukes aktivt kan vurderes brukt til andre formål.
Ansvar: Kystverket 2. distrikt, Fiskeridirektoratet region Rogaland, Rogaland fylkeskommune og kystkommunene.

5.4 Rekrutteringen til- og fagkompetansen innen fiskerinæringen i Rogaland skal bedres.

5.4.1 Arbeidet med å styrke rekrutteringen til grunn- og etterutdanning innen fiskerinæringen skal fortsatt intensiveres.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

3.6 Havbruk

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Med havbruk (også kalt akvakultur) menes fiskeoppdrett, skjelldyrking og havbeite i sjøen, på havbunnen og i landbaserte anlegg. Med matfiskkonsesjoner menes oppdrettskonsesjoner for laks eller regnbueørret, og marine arter (torsk, kveite).

Syssetting, produksjon og verdiskaping

Store deler av Rogalandskysten har gode naturlige forutsetninger for havbruk. Førstehåndsverdien var i 1999 ca. 450 millioner kroner. Rogaland står i dag for ca. 8% av den norske havbruksproduksjonen og ca. 95% går til eksport, først og fremst til kontinentet. Rogaland er også en viktig eksportør av utstyr og kompetanse, spesielt innen førteknologi. Ca. 310 årsverk er direkte knyttet til havbruksvirksomhet her i fylket. Med supplerende virksomheter innen foredling, førproduksjon, utstyrsleverandører og FoU-virksomhet er totalt nesten 800 årsverk tilknyttet havbrukssektoren i Rogaland.

Laks står for 95% av produksjonen i Rogaland og vil fortsatt være dominerende. Selv om antall konsesjoner har vært tilnærmet konstant og førkvoter har blitt innført har produsert kvantum allikevel økt med ca.10% pr. år. Årsaken til dette er bl.a. bedre førutnyttelse. Rogaland er i dag selvforsynt med set-

Foto: Eksportutvalget for fisk/Bjørn Winsnes

tefisk av laks og regnbueørret. Eierstrukturen i havbruksnæringen her i fylket har gjennomgått store endringer. Fra å være en bransje bestående av familieeide anlegg, har store industriselskap tatt over, bl.a. Marine Harvest AS og Grieg Seafood AS.

Førstehåndsverdien av produksjon av marine arter, skjell og havbeite har hittil vært beskjeden. Allikevel har interessen for skjelldyrking og oppdrett av marine arter har vært økende i Rogaland de siste årene. Det forventes derfor at produksjonen av både skjell og marine arter vil øke i de kommende årene.

Foto: Inge Døskeland

Konsesjoner og lokaliteter

Rogaland hadde 1/1 2003 51 matfiskkonsesjoner (for oppdrett av laks eller regnbueørret), 32 settefiskkonsesjoner, 16 stamfiskkonsesjoner, 4-5 FoU-konsesjoner, 50 konsesjoner for marine fiskearter og 76 skalldyrkonsesjoner. Lokaliseringen av de ulike konsesjonene er vist på temakartet (mange konsesjoner har flere lokaliteter til disposisjon).

Størrelsen på en matfiskkonsesjon er for tida på 12.000 m³ (ikke for marine arter). Hver matfiskkonsesjon bør i utgangspunktet disponere tre lokaliteter, men behovet for lokaliteter har blitt redusert fordi matfiskkonsesjoner ofte har blitt samlokalisert. Samlokalisering har derimot ført til behov for større lokaliteter på dypere vann med bedre vannutskifting. Lokalitetene blir av sykdomsforebyggende hensyn brakklagt i perioder, og derfor er ikke alle i drift samtidig. I tilfelle oppblomstring av giftige alger bør anleggene også ha evakueringslokaliteter til disposisjon. Konsesjoner for skjell dyrking og marine fiskearter er som regel knyttet til en enkelt lokalitet.

Et utvalg nedsatt av Fiskeridirektøren har lagt frem et forslag til nytt system for avgrensning og produksjonsregulering matfiskoppdrett. Forslaget vil innebære en avskaffelse av dagens volumbaserte avgrensning av oppdrettskonsesjoner. MTB (maksimal tillatt biomasse) er enstemmig foreslått av representanter fra næringen og sektormyndigheter som er involvert i forvaltningen av havbruksnæringen. Den nye ordningen har til hensikt å forenkle forvaltningen, samtidig som det søkes å møte morgendagens utfordringer knyttet til miljø, fiskehelse og næringsutvikling.

Problemstillinger og muligheter i havbruksnæringen

Arealbruk

En framtidrettet og kunnskapsbasert arealforvaltning er nødvendig for en å oppnå en god utvikling innen havbruksnæringene. Kommende havbruksvirksomhet skal være minst mulig konfliktfylt i forhold til andre interesser, samtidig som anlegg må etableres på de beste lokalitetene med hensyn til egnethet. Arealknapphet har hittil i liten grad vært begrensende for den totale havbruksproduksjonen her i landet, men har allikevel vært begrensende for etableringer i flere kommuner og for enkeltaktører.

Selv om fiskeoppdrett og skjell dyrking skal videreutvikles er ingen områder helt uten andre interesser. Det har forekommet konflikter i forhold til bl.a. naturvern, villaksinteresser, friluftsliv, hytter, landskapsforhold og estetikk. I de siste årene har disse klassiske konfliktene mellom bruk og vern kommet mer i bakgrunnen. De fleste konfliktene er nå mellom eksisterende bruk og ny bruk av områdene. De fleste avslag på konsesjonssøknader og innsigelser mot områder avsatt til akvakultur fremmes nå av hensyn til fiskeriinteresser, skipsleder, ankring, og eksisterende havbruksvirksomhet. Forensning og ikke minst risiko for syk-

domsspredning er også avgjørende for hvor nye anlegg for akvakultur kan bli etablert. Disse forholdene er omtalt seinere i kapittelet.

Konfliktnivået avhenger først og fremst av valg av lokalitet, men også av produksjonsform. Grovt forenklet kan havbruk deles inn i tre hovedtyper ut fra konfliktgrad:

- a) **Konfliktfylt:** Merdanlegg for oppdrett av matfisk og store bøyestrek for skjell dyrking.
- b) **Mindre konfliktfylt:** Små bøyestrek for skjell dyrking.
- c) **Lite konfliktfylt:** Bunnkultur og havbeite i liten skala.

Ulike typer havbruksvirksomhet stiller svært forskjellige krav til lokalisering. Anlegg for matfisk er normalt avhengige av middels eksponerte lokaliteter med forholdsvis stor dybde og jevne strømforhold. Settefiskanlegg er landbaserte, og er avhengige av en jevn tilgang på ferskvann av god kvalitet. Dyrking av kamskjell og østers foregår som regel som bunnkultur, mens blåskjell dyrkes fra bøyestrek i vannoverflaten. Anlegg for dyrking av blåskjell kan ha behov for svært store arealer og vannmassene kan med fordel være strømrike og ha høy produksjon. Dagens kunnskaper tyder på at kamskjell dyrking vil være mest aktuelt på sand- og grusbunn (spesielt skjellsand er godt egnet) i ytre kyststrøk, mens blåskjell dyrking har best forutsetninger i indre fjordstrøk. Det er sannsynligvis øyene i Ryfylke og Nord-Rogaland som er best egnet for havbeite med hummer.

Etablering av anlegg for havbruksvirksomhet er ofte konfliktfylt i områder som allerede er mer eller mindre bebygde av fritidsboliger m.m. Samtidig er havbruksvirksomhet utenfor større ubebygde områder også konfliktfylt fordi området er "urørt". Det oppfattes som problematisk at forvaltningen ikke har gjennomført en prioritering av spesielt viktige urørte områder langs kysten.

Det har vært et kappløp om å sikre seg gode lokaliteter for alle former for havbruksvirksomhet. Mange av konsesjonene er ikke satt i tilfredsstillende drift, og det har hittil ikke vært praksis for å inndra disse, slik at andre kan få mulighet til å etablere havbruksvirksomhet i nærområdet. Dette er dårlig arealforvaltning og forholdet er nå i ferd med å bli bedret ved at innledning av ubrukte konsesjoner er en prioritert oppgave for forvaltningen.

"Nye" arter

Det er store forventninger til at såkalte "nye" arter skal utgjøre en stadig økende andel av havbruksproduksjonen i Rogaland.

Skjell dyrking er nå i startgroen, og har blitt et nasjonalt og regionalt satsingsområde. Blåskjell, kamskjell og til en viss grad østers er de mest aktuelle skjellartene for dyrking i Rogaland. Forsand kommune har blitt et sentrum for skjellnæringen i fylket med flere skjellbedrifter i nærområdet, mottaksanlegg og det nyopprettede skjellsenteret, som bl.a. gir faglig veiledning.

Foto: Eksportutvalget for fisk/Bjørn Winsnes

Kveite, piggvar og torsk er marine arter med utviklingspotensiale i Rogaland. For kveite har lønnsomheten hittil bl.a. vært begrenset av yngelproduksjonen. Piggvar krever forholdsvist varmt vann og vil kunne bli produsert ved hjelp av kjølevann fra gassbehandlingsanlegget på Kårstø. Det har de siste årene blitt investert store ressurser i produksjon av både kveite og piggvar i Rogaland. Både for skjell og marine oppdrettsarter finnes det et stort, veletablert og voksende marked, spesielt med hensyn til eksport.

Havbeite er utnyttning av sjøområdene gjennom utsetting av organismer for senere gjenfangst og salg. I 1990 ble et FoU-program for havbeite kalt "PUSH" (plan for utvikling og stimulering av havbeite) startet opp. I forbindelse med dette programmet har havbeite med hummer de siste årene vært utprøvd på Kvitsøy. Resultatene er lovende, og de fleste hummer fanget på Kvitsøy er nå havbeitehummer. Havbeite kan bli en lønnsom næring etter at havbeiteoven, som gir enerett på fiske av utsatte organismer innenfor nærmere bestemte områder, blir satt i kraft. Oppdrett av kråkeboller kan også være lovende, men det er ikke kråkebolleoppdrett av betydning i Rogaland. Boiprospektering, i tillegg til avl og genteknologi kan gi store muligheter for økt verdiskaping i framtida. Det kan være viktige motforestillinger forhold til genmanipulering, både etiske og mer "praktiske" dersom genmodifiserte oppdrettsorganismer er i stand til å krysse seg med ville bestander.

Rogaland fylkeskommunes næringsavdeling legger stor vekt på å støtte opp om oppdretts-, og skjell- og havbeitenæringen. Fylkeskommunen deltar også i REGINN-prosjektet (regional innovasjon), som er et FoU-prosjekt med sikte på å utvikle et pilotanlegg for klimakontrollert yngelproduksjon av skjell. Anlegget utnytter overskuddsenergi i form av varmt kjølevann fra anlegget på Kårstø.

Fiskehelse, avstand og arealplanlegging

Fiskehelsearbeidet er i det vesentligste knyttet opp mot fiskeesykdomsloven, men også oppdrettsloven, forurensingsloven og lakseloven har bestemmelser som indirekte eller direkte angår akvatiske dyrs helse. Statens dyrehelsetilsyn forvalter fiskeesykdomsloven, med tilhørende forskrifter. Formålet med loven er å forebygge, begrense og utrydde smittsom sykdom hos fisk og andre akvatiske dyr.

Generelt baserer det forebyggende helsearbeidet og bekjempelse av sykdom seg på tiltak som angår miljø, smittestoff og individ. Smittestoff som i naturen er av underordnet betydning kan i oppdrett av akvatiske dyr skape alvorlige sykdomstilstander som igjen kan forårsake problemer for næring, miljø og viltlevende bestander. Spredning av sykdom i oppdrett foregår for en stor del ved omsetning og flytting av levende akvatiske dyr over store avstander uten nødvendige smitteforebyggende tiltak. Smittestoffer kan spres ved rømming av syke individer eller ved at smitte kommer ut i de frie vannmasser som transporteres med havstrømmer eller andre vektorer.

Avstand mellom lokaliteter avsatt til havbruk har betydning for sannsynligheten for spredning av sykdommer og parasitter. I prinsippet avtar smittepress med økt avstand fra smitekilden. Dette tilsier at forebyggende helsearbeid bør gis høy prioritet. Helsearbeid bygger på forebyggende tiltak, bekjempelse, regelmessig tilsyn og opplysning.

Ved søknad om etablering av oppdrettsanlegg blir plassering av ulike anleggstyper i forhold til hverandre samt innbyrdes avstand mellom samme type anlegg vurdert. Det foretas risikovurdering om virksomheten kan tilføres smitte eller kan overføre smitte til andre anlegg eller til villfiskbestander. Ulike typer anlegg, eller former for havbruk, kan ha forskjellig potensiale for smittespredning. Ved nyetablering av havbruksanlegg vurderes faktorer som strøm, topografiske og geografiske forhold, tettheten av allerede etablerte anlegg i området, samt om det finnes vandreruter for villfisk som passerer forbi omsøkte lokaliteter.

Tidligere la en til grunn at det skulle være minst 1 km mellom anlegg. Erfaringsmessig ga denne avstand f. eks. ikke nok trygghet mot vannbåren smitte for uvaksinert fisk mot sjukdommer som furunkulose. I dag praktiserer Dyrehelsetilsynet minsteavstander i området mellom 1 til 5 km.

Absolutte minsteavstander har vist seg å ikke alltid være hensiktsmessig. Minsteavstand er derfor nå mer å tolke som veiledende og at det i hvert enkelt tilfelle må tas i betraktning kunnskaper om smittestoffers natur og spredningsevne, samt de lokale topografiske og oceanografiske forhold. Som en hovedregel er målet at anlegg/lokalitet i utgangspunktet bør ha en så stor innbyrdes avstand at det reduserer risikoen for overføring av sykdommer mellom anleggene.

Statens dyrehelsetilsyn tilrår derfor at kommunal arealplanlegging for havbruksnæringen i første runde går inn for å etablere soner med sjøareal for akvakultur hvor aktører gis adgang til å søke om etablering av oppdrettsanlegg/lokalitet. Kommunens ansvar blir å stille areal til rådighet, ikke utpeke lokaliteter. Oppdretters ansvar blir å finne egnet lokalitet og tilpasse søknad om etablering og drift i den del av kystsonen som kommunen har avsatt. Statens dyrehelsetilsyn ved distriktsveterinæren skal bidra med råd og veiledning overfor kommune og oppdretter. Statens dyrehelsetilsyn ved fylkesveterinæren har ansvar for realitetsbehandling av søknad om etablering av akvakulturanlegg etter § 7 i fiskeesykdomsloven og gir tillatelse/avslag og setter eventuelle vilkår for etablering og drift.

Forebyggende helsearbeid i oppdrettsnæringen medfører at næringen er plasskrevende. Statens dyrehelsetilsyn studerer for tiden grunnlaget for behandling av søknader om tillatelse til å etablere eller utvide oppdrettsanlegg for både laksefisker og marine arter basert på tilgjengelig kunnskap om smitte og sykdom.

En viktig side ved kystzoneplanleggingen vil være å slå fast om sjøarealer for oppdrett av fisk og dyrking skaldyr egner seg for matproduksjon, dvs. innehar kvaliteter som er forenlig med produksjon av næringsmidler til konsum for et internasjonalt

Foto: Inge Døskeland

marked. Det er vesentlig at fagekspertise innen miljørettet helsevern blir trukket inn i arealplanleggingen på et tidlig stadium.

Lakselus

Økning i antall lakselus som følge av oppformering i oppdrettsanlegg er av mange ansett for å være en viktig årsak til svekkelsen av mange lakse- og sjøørretbestander. Ifølge en nasjonal arbeidsgruppe (NA) utgjør lakselus en alvorlig trussel overfor vill anadrom fisk når smittepresset er høyt. Påslag av luselarver plager vill laksesmolt under utvandringen fra vassdrag om våren. Det har de siste årene vært en betydelig innsatsen for å redusere luseplagen i Rogaland.

I 1996 startet et program for å redusere lakselus i fylket. Arbeidsgruppen har representanter fra Statens dyrehelsetilsyn, Fiskeridirektoratet, Direktoratet for naturforvaltning, Norske fiskeoppdretteres forening og Akvaveterinærene og er basert på "Nasjonal handlingsplan mot lus på laksefisker", vedtatt i februar 1997. Planen baserer seg på samarbeidsgrupper på regionalt og nasjonalt nivå med langsiktige og kortsiktige mål for bekjempelse av lus (1997 – 2001). Deltagere i regional arbeidsgruppe i Rogaland (RAR) er Fiskeridirektoratet, Fylkesmannen, Vestnorsk Havbrukslag, Statens dyrehelsetilsyn, NJ&F – R, akvaveterinærer og fiskarlag.

Bekjempelsen av lus er forskriftsfestet i Forskrift om bekjempelse av lakselus, Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland nr 0436 (11.05.98) og Forskrift om bekjempelse av lakselus nr 70 (01.02.00).

Rømmingsproblematikk

Havbruksnæringene og naturverninteressene har felles interesse av å ta vare på de ville bestandene av laksefisk. Rømming er en økonomisk belastning for oppdretteren, samtidig som det øker faren for spredning av sykdommer og parasitter og uønskede genetiske effekter på villaks. Debatten angående rømming av laks og "genetisk forurensning" har kjølt noe ned de siste årene, og fiskeriforvaltningen og havbruksorganisasjonene har nå tatt dette problemet seriøst. I framtiden vil det sannsynligvis komme en viss debatt i forhold til utsetting av f.eks. hummer eller kamskjell det er drevet avl på, selv om disse ikke er like viktige "symbolarter" som laksen. Etter en revisjon av oppdrettsloven, kan det fra 1. januar 2001 settes krav til sertifisering av oppdrettsmerder i forhold til rømmingssikkerhet. Det blir også diskutert om individmerking av oppdrettsfisk kan redusere sannsynligheten for rømming, fordi det da vil bli lettere å identifisere anlegget fisken har rømt fra.

Forurensning

Samtidig som oppdrettsvirksomhet fører til en viss forurensning, er havbruksnæringen også svært sårbar for forurensning fra andre kilder.

Oppdrettsnæringen har de siste årene gjort store anstrengelser for å forurens mindre. Det har vært en spesielt positiv utvikling med hensyn til medisinbruk. I forhold til produksjonsvolumet har også mengden organisk forurensning gått ned, bl.a. som følge av mer effektiv føring og høyere foredlingsgrad. Innføringen av forkvoter i 1996 har sannsynligvis bidratt til denne utviklingen. Organisk forurensning fra oppdrettsvirksom-

Foto: Eksportuvalget for fisk/Bjørn Winsnes

het fører hovedsakelig til lokale problemer. Det er nylig også innført en "MOM-ordning" gjennom en revisjon av oppdrettsloven (MOM står for modellering og overvåking av matfiskanlegg). MOM-ordningen skal redusere lokale problemer knyttet til organisk forurensning, ved at ingen lokalitet skal ha større produksjon enn det omgivelsene kan tåle. Skjelldyrking forurenser normalt i liten grad. Havbruksnæringene har fremdeles et forbedringspotensiale med hensyn til bl.a. notimpregnering og vasking av nøter.

Vannkvaliteten, f.eks. kommunale kloakkavløp, kan ha stor betydning for lokaliseringen av anlegg for havbruksvirksomhet. Utslipp av miljøgifter kan ha enda større konsekvenser. Fisk fra Nordsjøen inneholder allerede forhøyede verdier av både dioksiner og radioaktivt technetium fra det britiske gjenvinningsanlegget for atomavfall i Sellafield. I motsetning til vill fisk kan oppdrettsarter gis alternativt for (f.eks. fiskemel fra Chile/Peru, soyaprotein eller vegetabilsk for) slik at det kan være mulig å holde produktet under grenseverdiene. Dette vil allikevel føre til at foret blir mer kostbart. Planene om økt transport av olje og radioaktivt avfall til/fra Russland vil øke risikoen for utslipp av miljøgifter. Slik transport kan også være negativt for omdømmet til de norske fiskeri- og havbruksnæringene. På grunn av miljøgifter er det i dag restriksjoner (kostholdsråd) på omsetning av skjell og fisk i Saudafjorden og i nordre del av Karmsundet.

Egnethetsanalyser for akvakultur

De siste årene har "Egnethetsundersøkelser for akvakultur" i stadig større grad blitt brukt som grunnlag for kystzoneplaner i Rogaland. Rennesøy kommune var sannsynligvis den første kommunen i landet som brukte en slik egnethetsanalyse som grunnlag for sin kystzoneplan. Kommunene Finnøy, Tysvær, Bokn, Karmøy og Eigersund følger nå etter. Egnethetsundersøkelsene baserer seg normalt på biologiske, kjemiske og fysiske kriterier. Vurdering av evt. arealkonflikter og utlegging av områder for akvakultur må skje gjennom kommunale kystzoneplanprosesser. Det har i enkelte tilfeller oppstått misforståelser pga. sammenblanding av egnethetsanalyser og kystzoneplaner. Egnethetsundersøkelsene vil i tida framover sannsynligvis bli videreutviklet og forbedret, og kanskje satt i sammenheng med MOM-ordningen. Det er flere firmaer som gjennomfører slike undersøkelser på oppdrag av kommunene. Undersøkelsene blir gjennomført på litt forskjellige måter. Det vil etterhvert oppstå et behov for standardisering, av egnethetsundersøkelsene, slik at det kan bli lettere å sammenlikne forholdene i ulike kommuner. Det er også utfordringer knyttet til hvordan disse undersøkelsene best kan innarbeides i kommunale planer.

Marked

Nesten 95% av den norske havbruksproduksjonen går til eksport. En av de største hindringene for videre produksjonsøkning er den begrensede adgangen til de viktigste internasjonale markedene. Dette gjelder særlig for foredlede produkter. Å sikre markedsadgangen er en utfordring som må løses på nasjonalt / internasjonalt nivå.

Forbrukernes holdning til norske sjømatprodukter vil spille en stadig større rolle for utvikling og lønnsomhet innen norsk havbruksnæring. Havbruksnæringens miljøprofil vil derfor bli stadig mer avgjørende for utviklingen. I tillegg til kvaliteten på selve produktet og "sporbarhet" som gir forbrukerne informasjon om produktens produksjonsprosess og opphav, vil faktorer som bl.a. etiske forhold ved slakting og produksjon, genmodifisering, rømmingsproblematikk, forurensning og medisinbruk kunne spille inn. Forbrukernes subjektive oppfatning kan på mange områder være like viktig som de "reelle" forholdene, jfr. i forhold til norsk hvalfangst.

Samordning og samarbeid i den offentlige forvaltningen

Kommunale kystsoneplaner har i for stor grad fungert som en "kamparena" for ulike statlige særinteresser. Manglende samordning av lovverk og statsforvaltning, mer eller mindre velbegrunnede innsigelser, varierende kompetanse for arealplanlegging i sjø og begrensede muligheter for å skille mellom ulike typer akvakultur har ført til at flere kommuner har fått mindre muligheter til å påvirke utviklingen i egne sjøområder enn ventet. Enkelte kommuner finner kystsoneplanlegging, med dagens regelverk og rammebetingelser, nesten "meningsløst".

Det haster med å avklare flere forhold på nasjonalt nivå, slik at plansystemet i sjø kan fungere på en effektiv måte. Det er

Foto: Inge Døskeland

nå igangsatt arbeid med en ny plan- og bygningslov, som bl.a. skal legge vekt på kystsoneplanlegging. Det er også igangsatt arbeid med en ny havbrukslov, som forhåpentligvis vil avklare forholdene til plansystemet på en ryddig måte. Det haster også med å utarbeide klarere kriterier for hvilke tiltak som skal ha konsesjon etter oppdrettsloven og hvilke tiltak som skal ha konsesjon etter den nye havbeite-loven.

Tidligere har problemstillinger mellom akvakultur og verneinteresser vært framtrede. Nå ligger de fleste arealkonfliktene innenfor ansvarsområdene til kyst-, fiskeri- og havbruksforvaltningen, som alle er underlagt Fiskeridepartementet. Disse bør derfor bruke plansystemet mer aktivt for å avklare forholdene mellom egne interesser på en ryddig måte. Oppdrettsloven og havbeite-loven er konsesjonslover som i liten grad ser flere konsesjoner og problemstillinger over større områder i sammenheng.

I tillegg til å samordne lovverket, bør miljøvern- og havbruksforvaltningen i større grad også videreutvikle samarbeidet om å løse konkrete problemstillinger. Eksempler på dette kan være å:

- Samarbeide for å redusere forurensende utslipp som er skadelig for fiskeri- og havbruksnæringene, f.eks. internasjonale utslipp av miljøgifter, og om drift av algoovervåking.
- Samarbeide om å redusere spredning av giftige alger med ballastvann.
- Samarbeide for å redusere forsøpling fra skipstrafikken
- Samarbeide om å gjøre arealinformasjon, f.eks. dybde-data på digitalt format, tilgjengelig for kommuner og øvrig forvaltning.
- Samarbeide bedre om utveksling av informasjon om gjeldende- og omsøkte konsesjoner / lokaliteter for havbruksvirksomhet, slik at det ikke lenger er nødvendig for Fylkesmann, fylkeskommune, Dyrehelsestilsyn og Fiskeridirektorat å arbeide med ulike registre med forskjellig grad av oppdatering.

Det har i flere år vært satt fokus på kystsoneplanlegging i Rogaland, noe som har gitt økte kunnskaper og bedre tverrfaglig forståelse enn tidligere. Samtidig har samarbeidsforholdene mellom kystkommuner, fylkeskommune og alle deler av den regionale statsforvaltningen vært godt. Det er allikevel fortsatt potensiale for bedre samordning. Det bør f.eks. i økt grad legges til rette for samlet konsesjonsbehandling når det er flere konsesjonsøknader i samme geografiske område.

Rogalands fortrinn ved tildeling av nye matfisk-konsesjoner

Det ble i 2000 varslet at det skulle lyses ut nye konsesjoner for oppdrett av matfisk (laks og regnbueørret). Rogaland har ikke blitt tildelt ordinære matfiskkonsesjoner siden 1985, og antallet konsesjoner er lavt i forhold til sammenlignbare fylker. I motsetning til konsesjoner for skjelldyrking og oppdrett av marine fiskearter, som kan tildeles av Fiskeridirektoratets region-

kontor, tildeles matfiskkonsesjoner på nasjonalt nivå. Det er mange faktorer som tilsier at Rogaland skal tilgodeses ved tildelingen av nye matfiskkonsesjoner. De viktigste er:

- Det er gitt signaler om at kommuner med gode kystsoneplaner skal prioriteres ved konsesjonstildeling. Kystkommunene i Rogaland, som var blant de første i Norge som startet opp med kystsoneplanlegging, er gjennomgående positive til havbruksvirksomhet. Alle aktuelle kystkommuner i Rogaland har en oppdatert kystsoneplan eller er i ferd med å rullere en slik plan. En oversikt over gjeldende planstatus for sjøområdene er gitt i innledningen til denne planen.
- Kystkommunene i Rogaland er i front i forhold til bruk av egnethetsanalyser for akvakultur som grunnlag for sine kystsoneplaner. Rennesøy kommune var den første kommunen i landet som bygde sin kystsoneplan på en slik analyse.
- Så godt som alle aktuelle arealinteresser i kystsonen er kartlagt og tilgjengeliggjort i Rogaland, bl.a. på grunn av arbeidet med fylkesdelplan for kystsonen. I Rogaland er det derfor lagt til rette for at områder for akvakultur avsettes på grunnlag av kunnskapsbasert arealforvaltning.
- Rogaland ligger nær de viktige markedene på kontinentet, noe som fører til redusert transportarbeid og fortrinn i forhold til ferskvareeksport.
- Rogaland har god infrastruktur og korte transportstrekninger mellom oppdrettsanlegg og de 3 forfabrikkene i fylket.
- Rogaland har en solid privat FoU-virksomhet der bl.a. NorAqua Innovation AS og Nutreco står sentralt.
- Rogaland har solide matfaglige miljøer, med bl.a. Norconserv og Gastronomisk institutt.
- Rogaland har nyskapende utstyrsleverandører, som bl.a. Akva ASA og Storm Havbruk AS.
- Rogaland satses på et bredt spekter av havbruksvirksomhet, og er blant de fremste fylkene på skjell, kveite og piggvar og havbeite.
- Matfiskoppdrett i flere andre fylker i Norge, og ikke minst hos de fleste av våre internasjonale konkurrenter, blir allerede drevet mer intensivt enn i Rogaland.

Det er mange bedriftsøkonomiske forhold som tilsier at produksjon og eksport av laksefisk er særlig hensiktsmessig og lønnsomt i Rogaland. Den internasjonale konkurransen innen oppdrettsnæringen vil sannsynligvis bli hardere. Derfor bør gode rammebetingelser og bedriftsøkonomiske hensyn tillegges

like stor vekt som nasjonale distriktsutbyggingsinteresser ved tildeling av de nye konsesjonene.

Høsten 2001 ble Rogaland tildelt 3 matfiskkonsesjoner. Konsesjonene ble lagt til Utsira, Rørvær/Haugesund og Rennesøy.

Fylkesutvalget i Rogaland reagerte på at fylket kun fikk tildelt 3 konsesjoner og viser til rapporten "Havbrukspotensialet på Vestlandet" og høringsutkastet til "Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland" som påpekte at Rogaland har et stort utnyttet potensiale som bør tas i bruk for utvikling av en fremtidsrettet havbruksnæring i fylket. Rogaland fylke bør på denne bakgrunn få flere konsesjoner og fylkesutvalget anmodet derfor om at det fortsatt arbeides for at en rettmessig andel av nye konsesjoner skal gå til Rogaland.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Oppdrettsloven

Endelig tillatelse (konsesjon) eller avslag på søknader om de fleste former for havbruksvirksomhet blir gitt av Fiskeridirektoratet region Rogaland ut fra oppdrettsloven. Normalt prioriteres etablert virksomhet foran ny virksomhet. Deretter prioriteres konsesjoner for matfisk foran marine arter, som igjen prioriteres foran skjell dyrking. I områder av betydning for fiskerinæringen blir normalt fiskeriinteressene prioritert foran all nyetablering av havbruksvirksomhet. Dersom fire konsesjoner (48.000 m³) eller mer blir samlokalisert kan det kreves konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven. Dagens lovverk tillater ikke framleie av konsesjoner. Oppdrettsloven har hatt en ordning med prøvedyrkingskonsesjoner for skjell. Denne ordningen er nå avvirket.

Selv om konsesjonssøknaden avgjøres av Fiskeridirektoratets regionkontor skal den også behandles etter forurensningsloven (av Fylkesmannens Miljøvernavdeling), havne- og farvannsloven (av Kystverket eller kommunalt havnestyre) og fiske sykdomsloven (av Statens Dyrehelsestilsyn). I tillegg skal det innhentes uttalelse fra kommunen. I følge oppdrettslovens §5 skal konsesjon ikke gis dersom anlegget:

- a) Vil volde fare for utbredelse av sykdom på fisk eller skalldyr.
- b) Vil volde fare for forurensning.
- c) Har en klart uheldig plassering i forhold til det omkringliggende miljø eller lovlig ferdsel eller annen utnytting av området.

Forholdet til natur-, friluft-, kulturminne- og landskapsinteresser, arealplaner og andre av plan- og bygningslovens bestemmelser kommer inn under punkt c. Oppdrettsloven er en særlov, som i enkelte tilfeller kan gå foran arealplaner og plan- og bygningslovens bestemmelser, dersom det skulle oppstå spesielle konflikter.

Plan- og bygningsloven

Tilrettelegging for havbruksvirksomhet har vært den viktigste årsaken til at kommunene i Rogaland har utarbeidet kystsoneplaner siden det ble åpnet for dette i 1989. Utviklingen i havbruksnæringene har gått fort, og krav til anlegg og lokalisering er i stadig forandring. Det er derfor nødvendig at kommunene ruller sine kystsoneplaner en gang hver valgperiode.

Det er ikke anledning til å planlegge områder uten at det er gjort konkrete avveininger av arealbruken. Dette gjelder også i sjø. Dersom planen legger opp til en generell utestenging av akvakultur i store områder vil dette som regel medføre innsigelse fra Fiskeridirektoratets regionkontor. Områder der arealbruken ikke er konkret vurdert bør normalt ikke avmerkes på plankart, men stå åpne. I slike områder vil det kunne bli gitt konsesjon for akvakulturvirkosomhet uten at det kreves dispensasjon fra kystsoneplanen, og i sjeldne tilfeller også mot kommunens ønske.

Det er krevende å finne en fram til en god balanse mellom forutsigbarhet og fleksibilitet i forhold til framtidig havbruksvirksomhet. Områder knyttet til gjeldende havbrukskonsesjoner bør avsettes som rene akvakulturområder i tråd med plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5. Områdene bør gjøres "romslige", slik at mindre flyttinger/justeringer ikke vil kreve dispensasjon fra kystsoneplanen. Rene akvakulturområder bør også avsettes på lokaliteter som er spesielt godt egnet for framtidig havbruksvirksomhet og der konfliktene med andre interesser er små. Lokaliteter som ikke lenger er egnet for formålet, eller som ikke lenger er i aktiv bruk, bør inndras. Informasjon om konsesjoner kan fås hos Fiskeridirektoratet region Rogaland.

Områder der kommunen i utgangspunktet kan tillate akvakultur, men av ulike grunner vil la den endelige lokaliseringen skje gjennom konsesjonsbehandlingen, kan legges ut som flerbruksområder med åpning for akvakultur (NFFFA-områder) i tråd med plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5. Denne arealkategorien bør også kunne brukes ved områder som kan være aktuelle evakueringslokaliteter ved oppblomstring av giftige alger. Det har vært en del uklarheter ang. flerbruksområder i sjø. Uttrykket "allmenne flerbruksområder" brukes både om områder som tillater akvakultur (NFFFA-områder) og om områder hvor akvakultur i utgangspunktet ikke er tillatt (NFFF-områder). Det er også små forskjeller på NFFFA-områdene og områder som er ikke er planlagt, bortsett fra at kommunen har tatt stilling til at akvakultur kan foregå i et visst omfang i NFFFA-områdene.

Det kan være hensiktsmessig å skille mellom oppdett av laksefisk, oppdrett av marine fiskearter, skjelldyrking med bøyes-trekk, skjelldyrking som bunnkultur og havbeite i kommunale kystsoneplaner. Dette vil i en del tilfeller kunne avverge unødvendige arealkonflikter og innsigelser. Det er viktig å være klar over at kommunene fremdeles ikke kan skille mellom ulike former for akvakultur med juridisk bindende virkning. En slik spesifisering vil derfor få status som retningslinjer, som må fast-

settes i forståelse med Fiskeridirektoratets regionkontor. Det har de siste årene utviklet seg praksis for at kommunens retningslinjer for bruk av planlagte akvakulturområder blir fulgt opp under konsesjonsbehandlingen. Kommunene kan i utgangspunktet heller ikke bestemme hvem som skal prioriteres i områder avsatt til framtidig akvakultur. Mye tyder på at kommunene etter revisjonen av plan- og bygningsloven vil få anledning til å skille mellom ulike typer fiskeri- og havbruksvirksomhet med bindende virkning i sine kystsoneplaner, bl.a. fordi:

- Ulike former for akvakultur er egnet i forskjellige områder. Mange kommuner begynner også å få god oversikt over hvilke områder som er egnet for ulike typer havbruksvirksomhet gjennom sine egnethetsundersøkelser.
- Ulike former for akvakultur har svært ulikt konfliktpotensiale i forhold til bl.a. villaksinteresser, forurensning/resipientkapasitet, friluftinteresser, ferdselsinteresser, landskapsinteresser og estetiske forhold.
- Avstandskrav av hensyn til spredning av sykdommer er forskjellige for ulike typer havbruksvirksomhet.
- En fornuftig differensiering mellom ulike typer akvakultur kan bidra til at planene får en god balanse mellom forutsigbarhet og fleksibilitet.
- Det er allerede åpnet for en viss differensiering av bunnkultur og andre typer havbruk ved at områder kan legges ut som kombinerte akvakultur- og ferdselsområder i tråd med plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5.

Etablering av lokaliteter for akvakultur kan i varierende grad være konfliktfylt i forhold til ferdsels- og friluftinteresser. Grunneiere skal (selv om eiendomsretten bare går ut til 2 meters dyp/marbakken) gjennom den såkalte "strandretten" også være sikret bl.a. tilflottsrett. Anlegg for akvakultur bør derfor legges minst 50 meter fra land dersom det ikke eksisterer avtale med tilstøtende grunneier (jfr. høyesterettsdom Rt-1985-1128 og lagmannsrettsdom RG-1979-1042). Kommunen bør avsette områder for akvakultur noe ut fra land, evt. fastsette avstandskrav til land gjennom retningslinjene til planen. Alle anlegg for akvakultur, også for skjelldyrking, har i utgangspunktet ferdselsforbud nærmere enn 20 meter og fiskeforbud nærmere enn 100 meter (jfr. oppdretslovens §14). Konflikter i forhold til både fiskeri- og friluftinteressene kan i enkelte tilfeller dempes dersom det dispenseres fra ferdsels- og fiskeforbudet. Spesielt viktige lakse-notplasser, som har gitt skattbar inntekt over tid, vil i spesielle tilfeller kunne bli prioritert foran andre interesser, også etablering av havbruksvirksomhet.

Kommunene har også anledning til å regulere områder i sjø til akvakulturformål. Da kan kommunen fastsette bindende bestemmelser om hva slags akvakultur som skal etableres og hvordan driften skal foregå. Allikevel har ingen kommuner i Rogaland funnet det hensiktsmessig å regulere sjøområder på denne måten. Regulering er langt mer ressurskrevende og min-

Fra Jåsund i Tananger. Foto: Odd Inge Worsøe

dre fleksibelt enn utarbeidelse av kystsoneplaner ved hjelp av plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5. Reguleringsbestemmelsene har heller ikke virkning utenfor reguleringsområdet. Pga. gjeldende avstandskrav vil reguleringsplaner i sjø bli ubrukelige dersom det tildeles andre konsesjoner i nærområdet. Det kan allikevel bli aktuelt å regulere enkelte sjøområder til akvakulturvirksomhet i tilknytning til anlegg som hovedsakelig er landbaserte.

Drifts- og sykdomsforskriften bestemmer bl.a. når- hvordan havbruksvirksomhet skal avvikles. Forskriftens §30 sier at "Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonsinnehaver innen 3 år etter tildelingen ikke har etablert en produksjon tilsvarende en tredjedel av tillatt konsesjonsstørrelse". §31 sier at "Konsesjonsinnehaver plikter å fjerne avfall og anleggsutstyr, herunder fortøyninger og alt utstyr på sjøbunnen innen 6 måneder etter flytting/nedleggelse.

Ved utarbeidelse av kommunale kystsoneplaner som omfatter havbruksvirksomhet bør næringsorganisasjonene kontaktes. Vestnorsk Havbrukslag er tilsluttet Norske Fiskeoppdretteres Forening, og organiserer fiskeoppdretterne i Rogaland (i tillegg til oppdrettere i Hordaland og Sogn og Fjordane). De fleste aktive skjelldyrkerne her i fylket er organisert i Rogaland Skjellforum.

Kartgrunnlag

Temakartet viser situasjonen 1. januar 2003, og er basert på Fiskeridirektoratets havbruksregister, men kan inneholde enkelte feil. Registreringene av områder utsatt for islegging, og som derfor er mindre egnet for de fleste former for havbruksvirksomhet, bygger på data fra LENKA-prosjektet.

Lovgrunnlag

- Lov om oppdrett av fisk, skalldyr m.v. av 14. juni 1985 nr. 68 med forskrifter. Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Fiskeridirektoratet region Rogaland

- Lov om vern mot forurensning av 13. mars 1981 nr. 6 med forskrifter. Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvern-avdeling.
- Lov om havner og farvann m.v. av 8. juni 1984 nr. 51 med forskrifter. Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Kystverket 2. distrikt.
- Lov om tiltak mot sykdom hos fisk og andre akvatiske dyr (fiskesykdomsloven) av 13. juni 1997 nr. 54 med forskrifter. Loven forvaltes av Landbruksdepartementet v/ Statens dyrehelsetilsyn (sentralforvaltning fylkesveterinær og distriktsveterinær).
- Lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. av 15. mai 1992 nr. 47 med forskrifter. Loven forvaltes av Miljøverndepartementet v/ Fylkesmannens miljøvern-avdeling.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter. Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Fiskeri- og havbruksnæringene i Rogaland - muligheter og utfordringer. Asplan Viak Stavanger AS for Rogaland fylkeskommune 2000.
- Fiskeridepartementets miljøhandlingsplan 2000-2004.
- LENKA - Rogaland (Landsomfattende egnethetsvurdering av den norske kystsonen for akvakultur). Rogaland fylkeskommune 1989.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- Miljømål for norsk oppdrettsnæring. DN-rapport 1999-1.
- Nøkkeltall fra norsk havbruksnæring 1999. Fiskeridirektoratet 2000.
- Perspektivanalyse for havbruk i Rogaland. Rogaland fiskeoppdretterlag 1997.
- Oppdrett i Rogaland - Fylkesmannens innspill til en bærekraftig utvikling. Miljørapport 1/1997.
- Stortingsmelding nr. 48 (1994-95) om Havbruk - en drivkraft i norsk kystnæring.
- Stortingsmelding nr. 43 (1998-99) om Vern og bruk i kystsona.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-1225. Miljøverndepartementet 1999.
- Årsmeldinger fra Fiskeridirektoratet region Rogaland.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. Kommuner som har lagt til rette for havbruksvirksomhet gjennom sin kommuneplanlegging skal prioriteres ved tildeling av nye konsesjoner.
2. Konsesjonssøknader som er i strid med gjeldende kommuneplan skal ikke godkjennes av Fiskeridirektoratet region Rogaland dersom dette ikke er i forståelse med kommunen.
3. Alle anlegg for fiskeoppdrett og skjelldyrking skal utformes med minst mulige inngrep i urørt natur og på en måte som sikrer estetiske hensyn (jfr. PBL §2)
4. Kommunene oppfordres til å utforme generelle retningslinjer for den estetiske utformingen av kommende anlegg for akvakultur i sine kystsoneplaner.
5. I påvente av revisjon av plan- og bygningsloven, skal kommunene gis anledning til å differensiere mellom ulike typer akvakultur i sine arealplaner (jfr. plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5) etter avtale med Fiskeridirektoratet region Rogaland.
6. Anlegg for akvakultur skal ikke etableres i områder som er vernet med hjemmel i naturvernloven eller i områder som er foreslått vernet i verneplan eller i Fylkesdelplan for naturvern, dersom tiltaket er i strid med verneformålet.
7. Anlegg for akvakultur skal ikke etableres nærmere regionalt viktige friluftsområder enn 100 meter, der som de er til ulempe for ferdselsmulighetene, friluft- og landskapskvaliteter. I de øvrige sjoområdene skal anlegg for havbruksvirksomhet kunne etableres etter vanlige prinsipper, og om nødvendig prioriteres foran generelle friluftstinteresser.
8. Anlegg for akvakultur bør legges minst 50 meter fra land dersom det ikke eksisterer avtale med tilstøtende grunneier (jfr. gjeldende rettspraksis).
9. Kommunene skal ikke redusere verdien av egnede områder for akvakultur gjennom spredt utbygging i kystsonen.
10. For å utnytte gode lokaliteter og få en optimal bruk av sjoområdene skal kommunene planlegge sine sjoområder i forståelse og dialog med nabokommunene.
11. Midlertidige sikringssoner for laksefisk skal ikke være til hinder for anlegg for skjelldyrking, marine fiskearter og havbeite.
12. Fiskeridirektoratet region Rogaland skal stille krav om opprydding og fjerning av anlegg dersom driften opphører (jfr. driftsforskriftens §18).
13. Anlegg/lokaliteter for havbruksvirksomhet bør ha en innbyrdes avstand som i stor grad reduserer risikoen for overføring av sykdommer mellom anleggene. Vanlige avstander mellom anlegg skal være 1 – 5 km. Statens dyrehelsetilsyn oppfordres til å uttale seg til kommunale kystsoneplaner og andre tiltak, som kan ha betydning for spredning av parasitter og sykdommer.
14. Ved tildeling av nye lokaliteter skal det vurderes om konsesjonshaver har gamle lokaliteter som ikke lenger er egnet til formålet. Disse skal i så fall inndras, slik det at området evt. kan åpnes for andre former for havbruksvirksomhet eller sikres for andre interesser.
15. Rogaland fylkeskommune skal på forespørsel få konsesjonssøknader om havbruk til orientering for å evt. kommentere forholdet til kulturminneinteresser, friluftsliv og planfaglige problemstillinger.
16. Kommunene skal i en tidlig og forberedende fase av planarbeidet innhente informasjon om havbruksinteressene fra Fiskeridirektoratet region Rogaland, og tilstøtende næringsorganisasjoner.
17. Kommunene oppfordres til å vurdere egnede "evakueringslokaliteter" for havbruksanlegg i sine kystsoneplaner.
18. Kommunene oppfordres til å bygge sine kystsoneplaner på gode egnethetsanalyser for akvakultur.
19. Av hensyn til de raske endringene i havbruksnæringens arealbehov anmodes kommunene om å rullere sine kystsoneplaner hvert 4. år, fortrinnsvis i forbindelse med rullering av kommuneplanens arealdel.
20. Det må tas hensyn til områder med viktige farledsinteresser, vist i Fylkesdelplan for kystsonen, ved planlegging av områder for akvakultur.

6. Havbruk

Hovedmål

6 Havbruk skal være en lønnsom og bærekraftig næring i utvikling og vekst i Rogaland.

Delmål

6.1 Havbruksnæringene i Rogaland skal sikres gode arealer og rammebetingelser for nåværende og framtidig produksjon.

6.2 Ulemper og skadevirkninger som følge av havbruksvirksomhet skal reduseres til et realistisk minimum.

Tiltak og ansvar

6.1.1 Det skal legges til rette for økt bruk av gode egnethetsundersøkelser for akvakultur, som grunnlag for oppdaterte kommunale kystsoneplaner.
Ansvar: Kystkommunene, Fiskeridirektoratet region Rogaland og Rogaland Fylkeskommune.

6.1.2 Det skal støttes opp om forskning og prosjekt som kan bedre arealbruken og øke framtidig verdiproduksjon innen havbruksnæringene i Rogaland.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, SND og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

6.1.3 Det skal satses på å øke graden av videreføring av havbruksprodukter for eksport.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, SND og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

6.1.4 Kystkommuner og øvrig forvaltning skal snarest få tilgang til tilfredstillende digitale dybde-data slik at lokalisering av anlegg for akvakultur kan bli underlagt en grundigere vurdering, bl.a. med hensyn til egnethet og sannsynlighet for smittefare.

6.1.5 Det skal gjennomføres en samlet gjennomgang av lokaliteter for akvakultur som ikke lenger er egnet for formålet og konsesjoner som ikke er i tilfredstillende drift. Disse skal inndras så sjøområdene kan åpnes opp for annen virksomhet.
Ansvar: Fiskeridirektoratet region Rogaland.

6.1.6 Det skal støttes opp om forskning og tiltak som kan redusere sykdomsproblemer og forgiftninger på fisk og skjell.
Ansvar: Fiskeridirektoratet i Rogaland, Statens dyrehelsetilsyn, Rogaland fylkeskommune og SND.

6.1.7 Framtidig kystsoneplanlegging og tilrettelegging for akvakultur skal i økt grad bygge på samarbeid, kunnskapsbasert forvaltning og se større områder i sammenheng.
Ansvar: Fiskeridirektoratet region Rogaland Fylkesmannen i Rogaland, Statens dyrehelsetilsyn, Kystverket 2. distrikt, Rogaland fylkeskommune og kystkommunene.

6.1.8 Sjøområdene i Rogaland skal sikres en så god vannkvalitet at forurensning ikke er til skade eller ulempe for havbruksnæringen.
Ansvar: Kystkommunene, Fylkesmannen i Rogaland og næringsorganisasjonene.

6.1.9 Det skal arbeides for et nærmere samarbeid mellom havbruks- og miljøvernforvaltningen, slik at de i fellesskap kan arbeide for å redusere problemene knyttet til bl.a. forurensning, giftige alger og ballastvann.
Ansvar: Fiskeridirektoratet region Rogaland og Fylkesmannen i Rogaland.

6.2.1 Det skal i enda større grad arbeides for å redusere rømmingsproblemer fra oppdrettsanlegg, bl.a. ved holdningsskapende arbeid, intensiverte kontroller og økt bruk av oppdrettsmerder sertifisert med hensyn til rømmingssikkerhet.
Ansvar: Fiskeridirektoratet i Rogaland, Fylkesmannen i Rogaland og fiskeoppdrettsnæringen.

6.2.2 Lakselusproblemet skal bekjempes til fordel for både oppdretts- og villfisk.
Ansvar: Fiskeridirektoratet i Rogaland, Statens dyrehelsetilsyn, Fylkesmannen i Rogaland og fiskeoppdrettsnæringen.

6.2.3 Det skal fortsatt arbeides for å redusere alle typer forurensning fra havbruksvirksomhet.
Ansvar: Fylkesmannen i Rogaland, Fiskeridirektoratet region Rogaland og havbruksnæringen.

Foto: Kåre Foss - fra boka "Utfordringer fra havet"

3.7 Taretråling

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Med taretråling menes høsting av tare fra sjøbunnen som grunnlag for næringsvirksomhet.

Biologi

Norskekysten utgjør det viktigste leveområdet til stortare (*Laminaria hyperborea*), og det er denne arten som er gjenstand for taretråling. Den trives best i eksponerte områder ut mot åpent hav og trenger fast fjell eller rullestein for å finne feste. Stortare blir normalt ca. 2 meter høy og vokser i tette bestander, såkalt tareskog. Tareskogen har stor biologisk produksjon, og det kan stå opptil 40 kg tare pr m² (normalt ca. 15 kg pr m²). Arten vokser dårlig på dyp større enn 20 meter. Stortare når vanligvis en alder på 5-7 år og er da rik på påvekstalgler og mosdyr. Tareskogen er viktig som skjul og oppvekstområde for bl.a. fiskeyngel og små taskekrabber.

Utnyttelse av tare

Det er lange tradisjoner for høsting av tang og tare i Rogaland, bl.a. til mat, dyrefor, jordforbedring og til tarebrenning for å framstille jodaske (til glassproduksjon). All tare i Rogaland høstes i dag av selskapet FMC Biopolymer, som tidligere het Pronova AS. Selskapet har produksjonsanlegg i Karmøy kommune og ca. 120 ansatte lokalt i

Rogaland. Det er etablert en mottaksstasjon for tare på Kvitsøy, samt ved produksjonsanlegget i Vormedal i Karmøy, som betjener de 4 taretrålerne i fylket. Disse er stort sett selvstendige fartøy. FMC Biopolymer bruker tare til utvinning av alginat, et stivelsesstoff med mange ulike anvendelsesområder. Alginatprodukter brukes bl.a. til fortykningsmidler og til bioteknologiformål. I de senere årene har en stadig større del av alginatene gått til næringsmidler og farmasøytiske produkter. Det pågår et prosjekt for å nytte restproduktene til jordforbedring. 99% av produksjonen går til eksport, og det eksporteres hvert år alginatprodukter for ca. 500 millioner kroner.

På landsbasis høster FMC Biopolymer ca. 165.000 tonn tare pr. år på kyststrekningen fra Eigersund til Trøndelag. Ca. 30.000 tonn (18%) høstes i Rogaland, halvparten av dette langs Jærkysten. Av totaltilveksten langs Norskekysten, på 5-10 millioner tonn stortare pr. år, høstes 3 - 4% mens ca. 40% rives løs av vær og vind. Førstehåndsverdien av tare som høstes i Norge er 20 - 30 millioner kr.

Tare høstes i bestemte soner. Normalt høstes tare hvert 5. år, men høstingssyklusen har nettopp blitt satt ned til 4 år i Rogaland pga. høyere vanntemperatur og bedre vekstforhold enn kystfarvannene lenger nord. Utbyttet ved høsting er 10-40% innenfor sonen som tråles, avhengig av dybde og bunnforhold. Etter tråling får de minste plantene bedre vekstvilkår og bestandene blir totalt sett mer ensaldrige. På gode lokaliteter får tareskogen tilbake sin fulle biomasse etter 4-5 år.

Problemstillinger og muligheter

Økologiske effekter

Stortare danner tareskog, som er levested for en rekke andre arter. Det er fortsatt manglende kunnskap om tares betydning i økosystemet. Påvekstalter og andre påvekstorganismer trenger tid for å etablere seg, men forskningsprosjekt tyder hittil på at regulert taretråling sjelden har uakseptable økologiske virkninger for disse organismene.

Tareskog har en viss bølgedempende effekt. Den bølgedempende effekten avtar med økende bølgehøyde og vannstand. Økt erosjon langs Jærstrendene på 80- og 90-tallet har blitt sett i sammenheng med taretråling, men den økte erosjonen falt også sammen med en periode med flere stormer og høyere vannstand enn normalt. Dersom mengden ilanddrevet tare blir redusert på grunn av taretråling, kan dette gi en viss økning i stranderosjon. Redusert mengde ilanddrevet tare vil også kunne redusere insektproduksjonen og gi dårligere næringsforhold for en rekke fuglearter. Nyere forskning tyder på at taretråling har mindre betydning for stranderosjon enn tidligere antatt.

Tare har hittil blitt konservert med formalin, både på mottaket på Kvitsøy og på produksjonsanlegget i Karmøy. Det har iblant forekommet utslipp av dette giftige stoffet. Det arbeides med å utvikle bedre metoder for konservering og Statens Forurensningstilsyn har gitt pålegg om utfasing av formalin som konserveringsmiddel innen 2003.

Tareressurser og arealkonflikter

Tare er en ressurs som har høy produksjon, fornyer seg raskt og gir gode muligheter for høsting.

Råstofftilgangen i Sør-Norge er blitt for liten i forhold til markedets behov, og derfor importeres nå tare fra Chile. I utgangspunktet er alle sjøområder i Rogaland, som ikke er vernet etter naturvernloven eller lagt ut som forsvarrets "forbudsområder i sjø", åpne for taretråling. Høsting av tare i nye områder i Rogaland er derfor lite aktuelt. Jærkysten kan dessuten være aktuell i forhold til framtidig marint vern, og kommende begrensninger på taretråling i dette området vil evt. avhenge av verneforskriftene. For øvrig kommer taretråling sjelden i konflikt med sjøkabler eller marine kulturminner.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Forvaltning av tare etter kontinentalsokkelloven

Retten til utnyttelse av tare tilhører staten, bortsett fra høsting av tang og tare på mindre enn 2 meters dyp der ressursene er omfattet av privat eiendomsrett. Forvaltningen av tareressursene er tillagt Fiskeridepartementet med Fiskeridirektoratet som utøvende forvaltningsorgan. Fiskeridirektoratet avgjør hvilke områder som kan tråles og hvor ofte taretråling kan foregå i samråd med Direktoratet

for naturforvaltning. Fylkesmannens Miljøvernavdeling avgjør om taretråling evt. kan foregå i områder vernet etter naturvernloven.

Det er få begrensninger for hvem som kan søke om tillatelse til taretråling. Taretråling er ikke omfattet av konseksjoner eller kvoteordninger, men det er registreringsplikt til Fiskeridirektoratet for alle som skal drive taretråling. Taretråling er heller ikke omfattet av noen form for arealavgift eller ressursavgift, slik som skjellsanduttak. Tillatelse til tråling innenfor et område kan gis for inntil fem år av gangen, og bare dersom det er sannsynlig at det økologiske systemet kan tåle den belastningen som tarehøsting innebærer. Det er nylig fastsatt en "Forskrift om regulering av høsting av tare i Rogaland fylke" med hjemmel i den nasjonale forskriften om høsting av tare fra 1995. Forskriften slår bl.a. fast at tarehøsting i Rogaland ikke skal være til hinder for hummerfiske og notfiske etter sei og makrell. Tarehøsting er også omfattet av aktsomhetsplikt for å unngå skader på marine kulturminner.

En tverrfaglig arbeidsgruppe ble nedsatt i 1990, og har nå utarbeidet en langsiktig nasjonal forvaltningsplan for tang- og tareressursene i Norge. I forbindelse med faggruppens arbeid oppnevnte Fiskeridirektoratet i 1996 en tverrfaglig taregruppe i Rogaland, bestående av representanter fra Fiskeridirektoratets regionkontor, fylkeskommunen og tare-næringen. Fylkesgruppene skal bidra med kunnskap om lokale forhold, bl.a. planer etter plan- og bygningsloven, og gi innspill til områder som bør/ikke bør høstes.

Plan- og bygningsloven

Kommunene kan i liten grad legge begrensninger på taretråling gjennom sin kystsoneplanlegging. Taretråling kan normalt foregå i allmenne flerbruksområder, fiskeområder, naturområder og alle andre arealkategorier planlagt etter plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5. Forutsetningen er at taretråling ikke er til vesentlig ulempe for gjennomføringen av planformålet (jfr. plan- og bygningslovens §20-6). Det forutsettes allikevel at Fiskeridirektoratet tar hensyn til vedtatte planer dersom evt. nye områder skal legges ut for taretråling. Dersom kommunen av spesielle grunner vil forby taretråling innenfor visse områder, må området evt. reguleres til spesialområde for naturvern (etter plan- og bygningslovens §25).

Taretråling er ikke nevnt i plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 5, men dette er ikke til hinder for at kommunene kan avsette områder for taretråling i sine kystsoneplaner. Ifølge rundskriv T-4/96 fra Miljøverndepartementet og Fiskeridepartementet er det allikevel begrenset behov for å innarbeide områder for tang- og tarehøsting i kommuneplanene, siden disse ressursene forvaltes på nasjonalt nivå.

Kartgrunnlag

Tareressursene i Rogaland er grovt kartlagt i alle kommuner. Kartleggingen ble foretatt av den tverrfaglige taregruppa i Rogaland i 1997. Kartleggingene vil bli lagt inn i Arealis.

Lovgrunnlag

- Lov om vitenskapelig utforskning og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsforekomster (kontinentalsokkeloven) av 21. juni 1963 nr. 12. I medhold av denne loven og Lov om saltvannsfiske av 3. juni 1983 nr. 40, ble det 13. juli 1995 fastsatt en egen forskrift om høsting av tang og tare. Denne forskriften forvaltes av Fiskeridepartementet ved Fiskeridirektoratet.

Annen aktuell litteratur

- Forvaltning av Stortare - Prioriterte forskningsoppgaver: Jan Helge Fosså, Havforskningsinstituttet i Bergen 1995.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- Forvaltningsplan for tang og tare. Fiskeridepartementet 2000.
- Stortingsmelding nr. 43 (1998-99) om Vern og bruk i kystsona.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. *Tareressursene forvaltes av Fiskeridepartementet ved Fiskeridirektoratet.*
2. *Kommunene skal ikke unødige, eller på generelt grunnlag uten konkrete vurderinger av arealbruken, hindre utnyttelse av tareressursene i sine kystsonerplaner.*
3. *Tillatelse til taretråling skal ikke gis når det er uforenlig med godkjente planer etter plan- og bygningsloven eller andre lovverk.*

7. Taretråling

Hovedmål

7 Tareressursene skal underlegges en forsvarlig og langsiktig utnyttelse, slik at ressursgrunnlaget sikres og ulempene som følge av taretråling blir minst mulige.

Delmål

7.1 Grunnlaget for en forsvarlig og bærekraftig tarehøsting i Rogaland skal bedres.

7.2 Tarenæringen skal sikres stabil råstofftilgang i Rogaland.

Tiltak og ansvar

7.1.1 Det skal arbeides for å bedre kunnskapene om forekomster av tare og økologiske effekter av taretråling.
Ansvaret: Fiskeridirektoratet region Rogaland, Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.

7.1.2 Den tverrfaglige "taregruppa" i Rogaland skal gi faglige innspill til Fiskeridirektoratet sentralt, så de bedre kan legge til rette for en bærekraftig tarehøsting i Rogaland.
Ansvaret: Fiskeridirektoratet region Rogaland, Rogaland fylkeskommune og FMC Biopolymer.

7.1.3 Det tidligere forbudsområdet i sjø vest av Fjøløy skal brukes som referanseområde og holdes fritt for taretråling.
Ansvaret: Fiskeridirektoratet, Fylkesmannen i Rogaland og FMC Biopolymer.

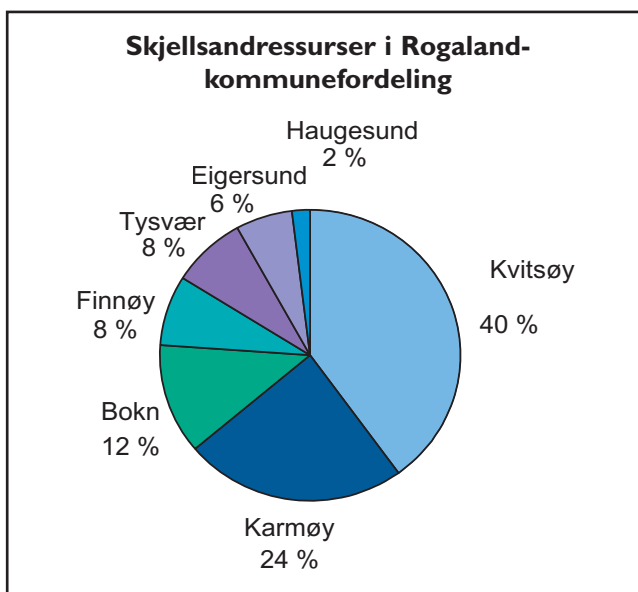
7.2.1 Det skal tas hensyn til tareressursene gjennom kommuneplanleggingen. Kommunene skal ikke unødige legge hindringer i veien for tarehøsting i sine kystsonerplaner.
Ansvaret: Kystkommunene, Fiskeridirektoratet region Rogaland og Rogaland fylkeskommune.

3.8 Skjellsand

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Forekomster og bruk av skjellsand

Skjellsand er delvis nedbrutte kalkskall fra skjell og andre marine organismer. Skjellsandforekomstene i Rogaland ligger vanligvis akkumulert i isolerte lommer langt ut mot havet. Her er det liten tilførsel av sand og slam fra land, i tillegg til at bølgeenergien er tilstrekkelig til å knuse skallene. Nydanningen av skjellsand er vanligvis mindre enn 1 cm pr. 20. år. Skjellsandressursene i Rogaland er grovt kartlagt, og det er totalt registrert 15,8 km² (61 millioner m³) skjellsand i Rogaland. Av dette er 5 km² (21 mill m³) vurdert som sikre skjellsandområder og 10,8 km² (40 millioner m³) som mulige skjellsandområder. Den kartlagte skjellsanden er fordelt på kommunene i Rogaland som vist i figuren nedenfor. Det er i tillegg registrert to små enkeltforekomster i kommunene Sokndal og Stavanger. Det er ikke påvist skjellsandforekomster i Strand og Hjelmeland. Skjellsandressursene i øvrige kommuner er ikke undersøkt.

Rogaland og Hordaland er de fylkene som står for det største uttaket av skjellsand i Norge.

Det ble i perioden 1986 - 1993 gitt konsesjon for uttak av skjellsand på ca. 25 lokaliteter i Rogaland. Sannsynligvis var det også endel uttak av skjellsand uten konsesjon i denne perioden, slik at uttaket kunne være 50-100.000 m³ årlig. Pr. 1/5-01 er det gjeldende konsesjoner for skjellsanduttak på i alt fire lokaliteter i Rogaland. Det er ventet at tre selskap vil kunne få fornyet sine konsesjoner i løpet av 2001. Tre av de omsøkte lokalitetene ligger i Karmøy kommune og en i

Finnøy kommune. Årlig uttak i Rogaland er ifølge gjeldende konsesjoner begrenset oppad til ca.20.000 m³ skjellsand pr. år. Uttak skjer ved bruk av grabb eller sugeslange. Uttaket er vanligvis ikke lønnsomt dersom forekomsten ligger på mer enn 50 meters dyp.

Landbruksnæringen er den viktigste kjøperen av skjellsand i Rogaland. Landbruket bruker skjellsand til kalking av jordsmonn og til hønse- og kraftfor. Skjellsand brukes også til kalking av vassdrag, søppelfyllinger, til brannhemmende bygningsplater, til å forbedre drikkevannskvalitet og til å binde- og tørke boreslam. Skjellsandens kvalitet (bl.a. kalkinnhold, sortering, kornfordeling og innhold av forurenninger) er avgjørende for bruksområdene.

Problemstillinger og muligheter

Uttak av skjellsand fører til groper og fordypninger der skjellsanden er fjernet. Disse gropene kan fungere som sedimentasjonsfeller som samler opp organisk materiale. Når dette råtner vil sjøbunnen kunne bli utsatt for oksygenmangel og sammensetningen av bunndyrfaunaen vil endres. Rogalandsforskning har nylig fullført et prosjekt for Rogaland Fylkeskommune, som har vært med på å klarlegge de økologiske effektene av skjellsanduttak. Både denne og andre undersøkelser tyder på at uttak av skjellsand har svært begrenset effekt på bunndyrfaunaen, som vanligvis reetableres etter kort tid (1-2 år).

Skjellsandopptak kan også ha negativ effekt i gyte- og oppvekstområder. Viktige gyte- og oppvekstområder, f.eks. de internasjonalt viktige gyteområdene for norsk vårgytende sild vest av Karmøy, skal derfor beskyttes mot skjellsanduttak i sårbare tidsrom. Høsten er ofte beste tid for uttak (norsk vårgytende sild gyter i perioden januar til april). Dersom skjellsand fra slike sensitive lokaliteter skal kunne leveres hele året, vil det være behov for lagringsplasser på land.

Suspenderte (oppvirvlede) partikler som følge av skjellsanduttak har stort sett lokal betydning. Allikevel må det opptres varsomt i forhold til lassatt fisk, anlegg for fiskeoppdrett, skjell dyrking eller havbeite. Skjellsandområdene er ofte godt egnet for kamskjell dyrking og havbeiteformål.

Skjellsandopptak kan derfor komme i konflikt med dyrking av kamskjell eller havbeite med hummer, dersom disse næringene ekspanderer som ventet. Skjellsanduttak kan være konfliktfylt i forhold til marine kulturminner og fri-luftsinteresser. Det er også vist at uttak av skjellsand kan føre til økt erosjon langs nærliggende sandstrender.

Kystkommunene har hittil hatt få fordeler av utnyttelse av skjellsandressursene i tilfeller der opptak eller foredling ikke gir lokale arbeidsplasser. Det er også rapportert om skjellsanduttak uten konsesjon og utenfor konsesjonsområdene. Flere kommuner er derfor negative til skjellsandopptak

Skjellsand. Foto: Erling Svensen

innenfor sine grenser. Det er en stor utfordring å endre dette forholdet. Dette krever en gjennomgang av konsesjonsvilkårene, gjerne i samarbeid med nabofylkene. Det kan bli aktuelt å etablere meldeplikt før uttak, påbud om satelitt-transpondere på fartøy som skal drive skjellsanduttak og etablering av en effektiv kontrollvirksomhet utført av Den Indre Kystvakt og/eller Statens Naturoppsyn. Brudd på konsesjonsvilkårene må føre til langt strengere reaksjoner enn nå. Det er også aktuelt å be om at avgiften på skjellsanduttak økes, og at deler av denne avgiften videreføres til kommunene.

Skjellsand har som sagt mange viktige bruksområder. Bruksområdene vil trolig bare bli flere, bl.a. innen industrien. Det vil sannsynligvis også bli behov for nye kvaliteter av skjellsand. I den forbindelse kan også det nye mottaksanlegget for skjell som skal bygges i Forsand bli en interessant råstoffkilde. Det er også store utfordringer knyttet til å bruke rett kvalitet skjellsand til rett formål. Nå brukes de beste og reneste kvalitetene også til jordforbedring. For å dekke kalkbehovet er det allikevel oftest mindre konfliktfylt å utnytte skjellsandressursene enn å åpne for uttak i nye kalksteinsforekomster på land.

Det er en utfordring å finne fram til "rett" nivå for uttak av skjellsand i Rogaland. Sannsynligvis bør Rogaland være selvforsynt med skjellsand. Dersom det ikke satses på skjellsanduttak for eksport til andre land/regioner, vil skjellsandressursene i Rogaland være tilstrekkelige i uoverskuelig tid.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Forvaltning av skjellsand etter kontinentalsokkelloven

Skjellsand som ligger dypere enn 2 meter er en nasjonal ressurs, og er ikke underlagt privat eiendomsrett. Fylkeskommunen ble fra 1993 delegert myndighet til å forvalte skjellsandressursene. Kommersielt skjellsandopptak er både konsesjonspliktig og meldepliktig, og Fylkeskommunen mottar en avgift fra konsesjonshaver på 30 øre pr. hektoliter opptatt skjellsand. Disse midlene brukes i dag til å bedre forvaltningsgrunnlaget, bl.a. ved skjellsandkartlegginger.

Alle kan søke om konsesjon for skjellsanduttak. Det er utarbeidet egne konsesjonsvilkår for skjellsanduttak i Rogaland, men disse vilkårene vil nå bli revidert. Konsesjonssøknaden skal sendes til høring til kommunen skjellsanduttaket søkes i, Fiskeridirektoratet region Rogaland, Kystverket 2 distrikt, Fylkesmannen i Rogaland, Forsvaret og Stavanger museum - Sjøfartsmuseet. Det kan stilles krav om konsekvensutredning dersom mer enn 50 daa samlet overflate blir berørt eller samlet uttak utgjør mer enn 500.000 m³ masse. Om konsesjon skal gis bestemmes etter en skjønnsmessig vurdering, der fordelene ved tiltaket sammenholdes med de ulemper det vil medføre. Konsesjon skal bare gis når fordelene ved uttaket er større enn de samlede ulempene. Det vil også kunne være behov for tillatelse etter annet lov- og regelverk, f. eks. etter havne- og farvannsloven. Avgjørelsen om konsesjonstildeling fattes av Regional- og kulturutvalget i

Skjellsandopptak. Foto: Walter Husebø

Rogaland Fylkeskommune, etter innstilling fra Fylkesrådmannen. Fylkeskommunens vedtak kan påklages til Nærings- og Handelsdepartementet. Rogaland fylkeskommune kan også gi tillatelse til prøveopptak, men dette opptaket skal begrenses til en båtlast pr. omsøkte lokalitet.

Alt opptak skal protokollføres med angivelse av opptakssted, opptaksmengde, tidspunkt for opptak og leveringssted. Opptak av masser skal foregå slik at det ikke blir til hinder eller ulempe for ferdsel på sjøen, det alminnelige fiske-, fugle- eller friluftslivet i området. Hvis marine kulturminner kommer for dagen skal Rogaland fylkeskommune umiddelbart varsles og arbeidet skal midlertidig stoppes. Evt. erstatningsansvar som følge av tiltaket påhviler konsesjonshaveren. Framleie av skjellsandkonsesjoner er forbudt.

Plan- og bygningsloven

I likhet med taretråling, kan kommunene formelt sett legge få begrensninger på skjellsanduttak gjennom sin kystsonenplanlegging. Kommunene har allikevel større innflytelse på skjellsandforvaltningen enn på tareforvaltningen fordi skjellsand forvaltes på regionalt nivå. Skjellsanduttak kan normalt foregå i allmenne flerbruksområder, fiskeområder, naturområder og alle andre arealkategorier nevnt i plan- og bygnings-

lovens §20-4 1. ledd nr. 5. Forutsetningen er at skjellsanduttak ikke er til vesentlig ulempe for gjennomføringen av planformålet (jfr. plan- og bygningslovens §20-6). Rogaland fylkeskommune vil allikevel ta hensyn til vedtatte planer og kommunens ønsker når det er aktuelt å gi konsesjon for skjellsanduttak i nye områder. Områder som er spesielt godt egnet for skjellsanduttak kan avsettes til masseuttak i sjø, i tråd med plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 3.

Kartgrunnlag

Skjellsandressursene i Rogaland er grovt kartlagt av NGU i 1992-1993. De registrerte skjellsandområdene er delt inn i to kategorier; Sikker skjellsand som inneholder forholdsvis rene skjellsandforekomster, og mulig skjellsand hvor forekomstene i større eller mindre grad kan være "forurenset" av mineralsand. Skjellsandkartleggingene i Rogaland vil bli lagt inn som en del av Arealis i løpet av 2001.

Lovgrunnlag

- Lov om vitenskapelig utforskning og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleum av 21. juni 1963 nr. 12 (kontinentalsokkeloven) med forskrifter: Loven forvaltes av Nærings- og Energidepartementet. I tilknytning til denne loven er det utgitt et rundskriv av 1. april 1993, om retningslinjer for saksbehandling og tildeling av konsesjoner.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter: Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Forvaltning av skjellsandressurser - Behov for oppgradering av kunnskap. Rogalandforskning for Rogaland fylkeskommune 1993.
- Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.
- Marinbiologisk undersøkelse ved fem skjellsandlokaliteter i Rogaland. Rogalandforskning (rapport RF-276/94).
- Skjellsandundersøkelser i Finnøy kommune. NGU-rapport 92.313.
- Skjellsandundersøkelser i Rogaland. Områdene sør for Boknafjorden. NGU-rapport 94.001.
- Skjellsandundersøkelser i Rogaland. Områdene nord for Boknafjorden. NGU-rapport 94.002.
- Stortingsmelding nr. 43 (1998-99) om Vern og bruk i kystsona.
- Veileder for vurdering av naturforvaltningens interesser ved søknader om konsesjon for uttak av skjellsand. Direktoratet for naturforvaltning (TE-751).
- Økologiske konsekvenser av skjellsanduttak - rekolonisering av bunnfauna. Rogalandforskning for Rogaland fylkeskommune 2001.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. Konesjon for opptak av skjellsand skal ikke gis i strid med godkjente planer etter plan- og bygningsloven.
2. Konesjon for opptak av skjellsand skal normalt gis for 2 år av gangen. Deretter må det evt. søkes om forlengelse av konesjonen.
3. Opptak av skjellsand skal normalt ha en minsteavstand til låssatt fisk, anlegg for fiskeoppdrett og skjell dyrking på minst 500 meter.
4. Opptak av skjellsand skal normalt ha en minsteavstand til naturvernområder, offentlig sikrede friluftsområder og forsvarsområder på minst 100 meter.
5. Konesjon for skjellsandopptak skal ikke gis i farleder, nær rør og sjøkabler, i marinarkeologisk viktige områder, i regionalt viktige gyteområder eller der det er fare for erosjon/utrasing.
6. Kommunene skal ikke unødig, eller på generelt grunnlag uten konkrete vurderinger av arealbruken, hindre utnyttelse av skjellsandressursene i sine kystsonerplaner.
7. Kommunene oppfordres til å vise områder som er særlig aktuelle for skjellsanduttak i sine kystsonerplaner.

8. Skjellsand

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

8 Skjellsandressursene i Rogaland skal forvaltes på en bærekraftig måte.

8.1 Kunnskapen om skjellsandressursene i Rogaland skal bedres.

8.1.1 Det skal gjennomføres videre forskningsprosjekt for å utrede konsekvenser av skjellsanduttak i Rogaland.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune.

8.1.2 Kvaliteten på skjellsand innenfor aktuelle uttaksområder skal undersøkes nærmere.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune.

8.2 Forvaltningen av skjellsandressursene i Rogaland skal bedres, og uttak skal skje i minst mulig konflikt med andre interesser.

8.2.1 Konesjonsvilkårene for uttak av skjellsand i Rogaland skal revideres.
Ansvar: Rogaland Fylkeskommune.

8.2.2 Det skal arbeides for å finne bruksområder for skjellsand av ulike kvaliteter.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune og skjellsandnæringen.

8.2.3 Verdifulle skjellsandkvaliteter skal ikke brukes til andre formål enn de som krever slike kvaliteter.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune og skjellsandnæringen.

8.2.4 Det skal etableres kontroll og et effektivt oppsyn med utnyttelsen av skjellsandressursene i Rogaland.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune.

8.3 Det skal sikres muligheter for et stabilt uttak av skjellsand for å kunne dekke framtidig behov.

8.3.1 Rogaland skal være selvforsynt med skjellsand, men det skal ikke legges til rette for skjellsanduttak for eksport til andre land- og regioner i planperioden.
Ansvar: Rogaland Fylkeskommune.

8.3.2 Det skal arbeides for at kommunene legger tilrette for skjellsanduttak på egnede lokaliteter og der konfliktnivået i forhold til andre interesser er lavt.
Ansvar: Kystkommunene og Rogaland fylkeskommune.

Fra Årdal i Hjelmeland. Foto: Odd Inge Worsøe

3.9 Sand-, grus- og pukkrressurser

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Forekomster av mineralressurser i Rogaland

Kapittelet omhandler uttak og produksjon av sand, grus og pukkk fra løsmasseforekomster og fast fjell. Det er behov for å behandle sand-, grus og pukkk i denne planen, fordi uttak av disse ressursene kan virke sterkt inn på andre interesser i kystsonen. Det er i tillegg behov for enkelte planmessige avklaringer knyttet til utskipning og kystnært uttak av mineraler, i påvente av den kommende fylkesdelplanen for mineralressurser.

Berggrunnen i Rogaland består av 70% grunnfjell, hovedsakelig bergartene gneis og granitt, mens ca. 15% av berggrunnen består av fylitt og andre yngre bergarter. De sistnevnte bergartene finnes først og fremst på Nord-Jæren og ytre deler av Ryfylke og Haugalandet. I Dalane er det et stort område bl.a. dominert av dypbergarten anortositt. Dette området kan være særlig interessant for framtidig utnyttelse, og her ligger også verdens største ilmenitt-forekomst (Tøllnes gruver). Rogaland har også et interessant potensiale for uttak av "super-ren" kvarts, hvit anortositt (til asfalt), naturstein (anortositt med fargespill) og malmer. Store deler av berggrunnen er dekket av morene og andre løsmasser. Dette gjelder spesielt Jæren, men mye sand, grus og morenemateriale

er også samlet i dalbunnene. Sorterte sand- og grusavsetninger (elve- og breelvasetninger) er særlig verdifulle for uttak. Det finnes i tillegg mineralsand og grus i sjøen og i elvemunningene.

Rogaland fylkeskommune er nå i ferd med å utarbeide god oversikt over mineralressursene, i samarbeid med Norges Geologiske Undersøkelser (NGU). Det er de siste 10 årene totalt investert ca. 14 millioner kr på undersøkelser, som skal gi et bedre forvaltningsgrunnlag for mineralressursene i Rogaland. I 2000 ble det igangsatt et geologisk fylksprogram for Rogaland, hvor det er planer om å investere nye 20 millioner kr over en 5-års periode. Dalane-området gis høyeste prioritet i de nye kartleggingene. Det eksisterer ingen oversikt over løsmasseressurser i sjø, med unntak av skjellsand.

Uttak og bruk av mineralressurser

Mineralnæringen i Rogaland sysselsetter i underkant av 600 personer. Det blir årlig produsert 3-4 millioner m³ pukkk og tatt ut 1-2 millioner m³ sand og grus i Rogaland. Over 70% av sand- og grusuttaket foregår i Hjelmeland, Forsand og Gjesdal. Hovedtyngden av pukkk blir produsert i Sokndal, Strand, Gjesdal, Eigersund og Suldal. Rogaland står for over 60% av Norges totale eksport av byggeråstoff (mest til Tyskland og Danmark), og er fremdeles det fylket som produserer mest sand, grus og pukkk til byggeteknisk bruk. Dette skjer til tross for at Rogaland har forholdsvis små reserver av sand- og grusressurser. Foruten en del små sand- og grusut-

tak, driver flere større firmaer uttak/utskipning av mineraler fra kystsonen i Rogaland. Disse er bl.a.: Fjordstein A/S (Rekefjord), NorStone AS (pukkverk i Tau og Dirdal og sandtak i Frafjord og Årdal), Norsk Stein A/S (Suldal), Amroc JV AS (Espevik), Norwerk (Hjelmeland) og Veidekke ASA (Hellvik). Det er pr. 1/5-01 ingen gjeldende konsesjoner for uttak av mineralsand eller mineralgrus i sjø i Rogaland.

Problemstillinger og muligheter

Uttak av sand, grus eller pukk i kystsonen kan være konfliktfylt i forhold til de fleste andre interesser. Dette gjelder bl.a. naturverninteresser og biologisk mangfold, friluftsliv, landskapsvern, kulturminner, forurensning og ikke minst tilgrensende bebyggelse.

Uttak av sand, grus eller pukk medfører omfattende inngrep og krever nødvendigvis arealer, som i uttaksperioden går tapt i forhold til andre formål. Uttak kan både virke skjemmende i landskapet og ødelegge lokale naturverdier. Flere løsmasseforekomster i kystsonen er dessuten kvartærgeologisk verneverdige. I tillegg vil mineraluttak i varierende grad medføre støv- og støvplager fra både produksjon og tungtransport. Konfliktgraden avhenger sterkt av inngrepets størrelse og lokalisering.

For å forebygge konflikter og for å bevare gode forekomster for framtidig bruk, må aktuelle lokaliteter for framtidig uttak av mineraler sikres mot nedbygging. Hittil har spesielt verdifulle mineralressurser ofte blitt brukt uten hensyn til om mindre verdifulle masser kunne brukes til formålet. Sand, grus og pukk forvaltes som "ikke-fornybare ressurser". For å unngå ressurssløsing må kvalitetsmessig gode masser kun brukes til formål som krever slike kvaliteter og ikke til f.eks. utfylling. Uttak av mineralsand eller mineralgrus i sjø, vil i framtida kunne føre til samme type konflikter som skjellsanduttak.

Rapportene "Egnethetsanalyse for pukkverksvirksomhet i Rogaland" og "Regionale pukkundersøkelser - Rogaland fylke" peker på en del gunstige uttaksområder for pukk med muligheter for videre transport av massene med båt. Gunstige områder ble valgt ut på bakgrunn av topografi, havneforhold og avstand til vei, bebyggelse og marked. Konflikter i forhold til naturvern og landskapsforhold er ikke tilstrekkelig vurdert. Rapportene konkluderte med at havnemuligheter bl.a. kunne opparbeides i tilknytning til Jøssingfjord, Rekefjord eller fjordene i nærheten av Eigersund. Mulige framtidige uttakssteder kan bl.a. være området vest for Jøssingfjord og Øgledalen i Sokndal kommune, Rennaren i Rennesøy kommune og Ramsvika i Tysvær kommune.

Det har lenge vært stor etterspørsel etter byggeråstoff i Rogaland. Fordi utbyggingstakten både innen petroleums-

virksomheten og i fylket generelt nå avtar, forventes det en reduksjon i den innenlandske etterspørselen etter sand, grus og pukk. Det er allikevel muligheter for økt eksport av mineralressurser dersom dette blir lønnsomt i større grad enn nå. Ved uttak av naturstein (til fasadestein m.m.), vil det bli produsert store mengder skrotstein som det må finnes anvendelse for. Skrotstein kan brukes til utfylling, som forbygningsstein og til forbedring av havneforhold. En viss produksjon av pukk for eksport kan kanskje også produseres med utgangspunkt i skrotstein.

Rogaland har totalt sett et godt utgangspunkt for produksjon av sand, grus og pukk fordi:

- Fylket har store mengder råstoff av meget høy kvalitet.
- Flere lokaliteter har gode muligheter for rasjonell utskipning.
- Store deler av fylket har god infrastruktur og korte avstander fra produsent til lokalt marked.
- Rogaland har kort avstand til markedene i Europa.
- Fylket har god kompetanse for drift av sandtak og pukkverk.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Alle mineralressurser på land og grunnere enn 2 meter i sjø er underlagt privat eiendomsrett, og skal forvaltes bl.a. etter plan- og bygningsloven. For uttak av sand, grus eller pukk på land er Bergvesenet, Vegdirektoratet eller andre statsetater ansvarlig myndighet, avhengig av uttakets lokalisering og bruksformål. Bergvesenet skal ha alle planer om masseuttak på land til uttalelse. Uttak på land på mindre enn 50.000m³ brutto masse trenger dermed ikke konsesjon når uttaket er i overensstemmelse med reguleringsplan etter plan- og bygningsloven og det er fastsatt vilkår for drift i planen. Ved uttak på land vil det også kunne kreves særlig tillatelse

Fra Årdal i Hjelmeland. Foto: Odd Inge Worsøe

Oppdyrking etter sanduttak. Årdal, Hjelmeland. Foto: Odd Inge Worsøe

etter forurensningsloven, jordloven, naturvernloven og kulturminneloven. Uttak i elveos skal evt. behandles etter vassdragsloven.

Uttak av sand, grus eller pukk på land skal alltid konsekvensutredes dersom mer enn 200 dekar samlet overflate blir berørt eller samlet uttak utgjør mer enn 2 millioner m³ masse. Tiltaket kan også kreves konsekvensvurdert av Fylkeskommunen eller Fylkesmannen dersom minst 75 dekar samlet overflate blir berørt eller samlet uttak utgjør mer enn 750.000 m³ masse. For uttak av sand og grus i sjø er de tilsvarende grensene 50 dekar og 500.000 m³ (tilsvarende som for opptak av skjellsand). Fylkeskommunen er ansvarlig myndighet dersom uttaket skjer i sjø til kommersielle formål. Uttak av sand og grus i sjø krever for øvrig samme konsekvensbehandling som opptak av skjellsand.

Områder som er spesielt godt egnet for uttak av sand, grus eller pukk bør avsettes til masseuttak i kommuneplanen, i tråd med plan- og bygningslovens §20-4 1. ledd nr. 3. Bestemmelser ang. uttaket kan ikke knyttes direkte til selve kommuneplanen. For områder avsatt til råstoffutvinning, må det derfor stilles krav om godkjent reguleringsplan før evt. arbeid starter opp (jfr. plan- og bygningslovens §23). I reguleringsplanen bør det stilles krav til uttaksmengde, gode landskapsmessige tilpasninger under uttaket og god landskapsmessig avslutning og etterbruk. Det er i dag ikke lovhjæmmet til å kreve at midler skal avsettes til opprydding og istandsettning etter avsluttet drift. Det bør derfor søkes å opprette private rettslige avtaler for å sikre dette.

En ny minerallov har vært under utarbeidelse. Minerallovutvalget ble nedsatt i 1993, og hadde ferdig en NOU i 1996. Odelstingsproposisjon nr. 35 (1998-99) foreslo en ny minerallov, som skulle avløse 5 andre lovverk. Lovforslaget ble trukket tilbake våren 2000.

Kartgrunnlag

NGU's digitale grus og pukkregister inneholder informasjon om eksisterende pukkverk og egnede områder for masseuttak. Fylkesmannen har oversikt over verneverdige løsmasseforekomster.

Rogaland fylkeskommune har igangsatt arbeid med å kartlegge fylkets geologiske ressurser i samarbeid med NGU. Det er ikke utarbeidet temakart for sand-, grus- og pukkressursene i Rogaland til denne planen.

Kartleggingene vil i stedet bli offentliggjort gjennom arbeidet med den kommende fylkesdelplanen for mineralressurser. Det er planer om at alle disse opplysningene på sikt skal legges inn i Arealis.

Lovgrunnlag

- Lov om avståing av grunn m.v. til drift av ikke mutbare mineralske forekomster av 21. mars 1952 nr. 1 med forskrift. Loven forvaltes av Nærings- og Handelsdepartementet.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter. Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.
- Lov om vitenskapelig utforskning og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleum av 21. juni 1963 nr. 12 (kontinentalsokkelloven) med forskrifter. Loven forvaltes av Nærings- og Handelsdepartementet. I tilknytning til denne loven er det utgitt et rundskriv av 1. april 1993, om retningslinjer for saksbehandling og tildeling av konsesjoner.

Annen aktuell litteratur

- Anortositt i Eigersundfeltet - Pukkpotensialet. NGU-rapport 2000.016.
- Berggrunnsgeologi og mineralske ressurser i Sokndalsområdet. NGU-rapport 1998.068.
- Bergindustrien i 1999. NGU-rapport 2000.016.
- Egnethetsanalyse for pukkverksvirksomhet i Rogaland. Rogaland fylkeskommune 1991.
- Estetikk i plan- og byggesaker. Veileder T-1179.
- Forekomster med ilmenitt, vanadiumholdig magnetitt, og apatitt i norittiske bergarter i Eigersundfeltet, Rogaland. NGU-rapport 2001.014.
- Geologiske undersøkelser innenfor Rogalandsprogrammet - Statusrapport for 2000. NGU-rapport 2000.140.
- Grus- og pukkregisteret i Rogaland. NGU-rapport 1992.242.
- Mineralske løsmasser - behov etter plan- og bygningsloven. Miljøverndepartementet 1996. Rundskriv T-5/96.
- Naturstein i Rogaland - Anortosittkompleks. NGU-rapport 1994.029.
- NOU 2001:7. Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven.
- NOU 1996:11. Forslag til ny minerallov.
- Regionale pukkundersøkelser - Rogaland fylke. NGU-rapport 1991.167.
- Ressursregnskap for sand, grus, pukk og skjellsand i Rogaland 1992. NGU-rapport 1993.130.
- Ressursregnskap for sand, grus, pukk og skjellsand i Rogaland 1996. NGU-rapport 1997.178.
- Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) om Regional planlegging og arealpolitikk.
- Undersøkelser av mineralressurser i Sokndalsområdet. NGU-rapport 1999.056.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-1225. Miljøverndepartementet 1999.
- Veileder til reguleringsplan og bebyggelsesplan. T-1226. Miljøverndepartementet 1999.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. Det skal ikke tillates nye kommersielle masseuttak nærmere sjøen enn 100 meter, der dette kommer i konflikt med regionalt viktige natur-, friluftsliv- eller kulturminneinteresser eller andre særlig viktige regionale hensyn.
2. Masseuttak skal planlegges, drives og avsluttes slik at de er minst mulig skjemmende, både fra sjø- og landsiden.
3. Forekomster av god kvalitet skal sikres mot nedbygging gjennom kommuneplanleggingen.
4. Det skal stilles krav til drift, utforming og avslutning av masseuttak gjennom kommuneplanleggingen.
5. Områder som er egnet til uttak av mineralressurser bør vises i kommuneplanen.
6. Kommunene oppfordres til å utforme kommunedelplaner for mineralressurser.
7. For uttak av mineralressurser i sjø gjelder samme retningslinjer som for skjellsand.

9. Sand-, grus og pukkressurser

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

9 Sand, grus og pukk skal forvaltes i et langsiktig perspektiv og på en landskapsmessig god måte.

9.1 Kunnskapen om mineralressursene i Rogaland skal bedres.

9.2 Uttak av mineralressurser i kystsonen skal skje i minst mulig konflikt med andre interesser.

9.3 Mineralnæringen skal sikres egnede lokaliteter for å kunne dekke framtidig behov for mineralressurser.

9.1.1 Det skal utarbeides en egen fylkesdelplan for mineralressurser innen 4 år.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune.

9.1.2 Det skal støttes opp om det pågående geologiske fylkesprogrammet for Rogaland.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, kystkommunene og mineralnæringen.

9.2.1 Det skal i samarbeid finnes fram til gode lokaliteter for mineraluttak, med minst mulige arealkonflikter og minst mulig avstand mellom uttak og bruk/utskipning.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, mineralnæringen og kystkommunene.

9.3.1 Forekomster av god kvalitet vil bli en begrenset ressurs i framtida, og skal derfor sikres bedre mot utbygging gjennom fylkes- og kommuneplanleggingen.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune og kystkommunene.

9.3.2 Videre utnyttelse av områder som allerede er i drift skal prioriteres foran åpning av nye områder for mineraluttak.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, kystkommunene og mineralnæringen.

9.3.3 Det skal sløses mindre med ressursene. Verdifulle mineralressurser skal kun brukes til formål som krever slike kvaliteter.
Ansvaret: Rogaland fylkeskommune, mineralnæringen og kystkommunene.

Cruiseanløp i Stavanger. Foto: Odd Inge Worsøe

3.10 Sjøverts infrastruktur

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Kystverket er en nasjonal etat for kystforvaltning og sjøverts samferdsel, og har ansvar for sikkerhet og fremkommelighet i norske farvann.

Farleder

Farledene er transportårene på sjøen. Nettet av farleder inngår som et viktig ledd i transportsystemet, og er et sentralt utgangspunkt for å kunne ivareta og forbedre sikkerhet, fremkommelighet og effektivitet for sjøtransporten. Kystverket har ansvar for å sikre- og forbedre infrastrukturen i sjø ved bl.a. forvaltningstiltak, planlegging, utbygging, merking og operativ virksomhet. Sjøen er spesielt godt egnet til transport av store mengder gods med høy egenvekt og over lange avstander. Sjøtransport har derfor en sentral rolle i utenrikshandelen, og står for 95% av både mengdene og transportarbeidet til/fra Norge (eksklusive olje og gass fra Nordsjøen). De naturgitte forholdene for sjøtransport på Vestlandet er spesielt gode, og mesteparten av godstransporten til/fra denne landsdelen går over sjø. De viktigste farledene i Rogaland er vist som plantema i denne fylkesdelplanen. Informasjon om områdene vil på sikt bli tilgjengelig gjennom Arealis-prosjektet.

Farledene kan deles inn i fire kategorier (de to siste kategoriene er ikke kartlagt):

1. **Hovedleder:** For trafikk til/fra de viktigste havnene og til gjennomfart (transitt) langs kysten.
2. **Bileder:** For trafikk til/fra industristeder, havner for utskipning eller import, trafikk til andre mye brukte anløpssteder og fergetrafikk inkludert i riks- eller fylkesvegnettet.
3. **Lokalleder:** For lokaltrafikk og småbåter innenfor en kommune eller kommuner med felles havnedistrikt.
4. **Fiskerileder:** For brukt av fiskefartøy, f.eks. til trafikk mellom fiskerihavner og fiskefelt.

Bruer og luftspenn kan være begrensende for fri ferdsel i farledene, og det er derfor etablert normer for fri seilingshøyder. Minimumskrav i hovedled har normalt vært 50 meter, men settes i mange tilfeller til 62 meter i hovedleder inn til viktige havner og opptil 70 meter i leder med stor cruisetrafikk. I bileder er minstekravet 30 meter, mens det i andre viktige leder er 22 meter. Krav til fri seilingshøyde vil i en del tilfeller kunne bli satt høyere enn minstekravene. Kravene vil unntaksvis også kunne settes lavere.

Særlige satsingsområder i Nasjonal Transportplan for 2002 - 2011 er utdyping og forbedring av hovedleder og bileder, samt nyinstallering, oppgradering og vedlikehold av fyr- og merkesystemet. I Kystverkets handlingsprogram for

kommende fireårsperiode legges det opp til utdyping i Karmsundet og merking av hurtigbåtlede i Rogaland.

Hurtiggående passasjerfartøy har trafikkert strekningen Stavanger - Bergen og Ryfylkeregionen de siste 40 årene. Utviklingen går i retning av mer hurtiggående fartøyer, også for andre grener innen sjøtransport. Eksempelvis nevnes planer om hurtigferge Tau - Stavanger og Stavanger - Haugesund - Bergen. Det foreligger også planer om hurtiggående godsruiter mellom sentrale havner på Vestlandet og Kontinentet / England. En evt. kabelferge over fergesambandet Sand - Ropeid er under utredning hos Statens Vegvesen. En slik fergeløsning forutsetter at denne kan drives uten vesentlig ulempe for andre sjøfarende, deriblant skipstrafikken til Sauda havn.

Havner

Et effektivt samspill mellom transport til sjøs og landbasert samferdsel krever gode havner, som også har tilgang på tilstrekkelig landareal for en effektiv godshåndtering. Stavanger interkommunale havn (bestående av kommunene Stavanger, Randaberg, Rennesøy og Sola), Karmsund interkommunale havn (bestående av kommunene Haugesund, Karmøy, Bokn, Tysvær, samt kommunene Sveio og Bømlo i Sunnhordland), Sandnes havn (for deler av kommunens sjøareal) og Eigersund havn er offentlige havner med egen administrasjon. Dessuten har kommunene Sokndal, Strand, Hjelmeland, Sauda og Utsira opprettet egne havnedistrikt for hele eller deler av kommunenes sjøareal.

I tillegg til de offentlige havnene er det mange større og mindre private havneavsnitt. De største er Risavika og Kårstø, men Rogaland har f.eks. også mange private utskipningshavner for mineralressurser. De viktigste er Espevik i Tysvær, Berakvam i Suldal, Årdal i Hjelmeland, Tau i Strand, Dirdal og Frafjord i Gjesdal og Rekefjord i Sokndal. Det er bygd ut i overkant av 50 statlige fiskerihavner i Rogaland siden slutten av 1800-tallet. Av disse er 33 tatt med i fylkesdelplan for havner i Rogaland. Kystverket forvalter de statlig utbygde fiskerihavnene, og det er nå behov for en gjennomgang/klassifisering av statens havneanlegg i Rogaland. Fiskerihavner som ikke lenger brukes til formålet eller er av marginal betydning for fiskerivirksomhet bør etter en slik vurdering bli avhendet, så de kan benyttes til annen virksomhet. De viktigste fiskerihavnene i Rogaland er nå Eigersund, Karmsund og Sirevåg.

Utviklingen innen sjøtransport går i retning av stadig større, hurtigere og mer spesialiserte skip. Dette peker igjen mot prioritering av få og større havner, som har gode kommunikasjoner på landsiden og moderne og godt dimensjonert mottaksutstyr. Nord-Jæren, Haugalandet og Eigersundområdet (med Sirevåg) utgjør tre tyngdepunkter for havnevirksomheten i Rogaland. Stavanger og Karmsund

havn er nylig utpekt som to av 10 såkalte "nasjonale havner".

Ankringsområder

Det er avgjørende for sjøtrafikken å ha gode muligheter for oppankring av fartøyer.

Behovet for ankringsområder har endret seg i takt med flåtestrukturen. Større og havgående båter, som kan navigere sikrere i mørke og under dårlige værforhold, har gjort mange lokale ankringsområder mindre viktige. Oppankring i tilknytning til havneanløp og på strategiske steder langs farledene har derimot fått større betydning. De 28 viktigste ankringsområdene for fartøy i Rogaland er vist som plantema i fylkesdelplan for kystsonen. Informasjon om områdene vil på sikt bli tilgjengelig gjennom Arealis-prosjektet.

Opplagsområder

Midlertidig opplag av enkelte skip forekommer jevnlig, og stort sett i forbindelse med endringer i fraktmarkedet, omstrukturering av skipsflåten eller utrangering/salg av skip. Masseopplag av skip forekommer periodisk, strekker seg gjerne over tidsperioder på opptil flere år og inntreffer helst ved langvarig lavkonjunktur innen enkelte fraktmarkeder. Dette skjedde bl.a. på 70- og 80-tallet, da opplagsområdene i Rogaland ble fylt opp. I slike situasjoner vil det fortsatt være store tankskip og bulkskip som kan forventes til de etablerte opplagsområdene i Rogaland.

Bygging og vedlikehold av oljeplattformer og andre petroleumsinstallasjoner utføres oftest i sjøområder nær opp til den etablerte verkstedindustrien, bl.a. ved Karmsundet og Åmøyfjorden. Sammenkopling og demontering av slike installasjoner utføres også ved midlertidige anleggsplasser inne i fjordene, bl.a. Gandsfjorden, Yrkjefjorden og Erfjord. De etablerte sjøområdene for denne type virksomhet vil på nytt bli aktuelle i forbindelse med kommende utfasing av aktiviteter i Nordsjøen og da med tanke både på opplag og opphug-

Lysefjordbrua, Forsand. Foto: Odd Inge Worsøe

ging av utrangerte installasjoner.

De 19 viktigste opplagsområdene i Rogaland (13 for petroleumsinstallasjoner og 6 for skip) er registrert av Kystverket. Opplagsområdene for skip er vist på plankart, og opplagsområdene for petroleumskonstruksjoner er vist på temakart i fylkesdelplanen. 13 av disse opplagsområdene var "sikret" gjennom kommunale arealplaner pr. 1. juli 2000. I tillegg er et område ved Steinen i Forsand sikret til opplagsformål gjennom en kommunal kystzoneplan. Også informasjon om disse områdene vil på sikt bli tilgjengelig gjennom Arealis-prosjektet.

Kabler og rørledninger

Sjøkabler og rørledninger i sjø er viktige deler av infrastrukturen, og blir som regel avmerket på sjøkart. Det er et stort antall strømførende kabler, telekommunikasjonskabler, vannledninger, kloakkledninger og enkelte gassrør i sjøområdene i Rogaland. I 1999 ble en stor gassrørledning fra Kårstø til Kontinentet (Europipe) fullført. Gasnor har planer om å legge et mindre gassrør fra Kårstø til Nord Jæren. Samtidig pågår det planlegging av en ny stor sjøkabel fra Hylen i Suldal til Storbritannia. Denne kablet med tilhørende anlegg skal etter planen senest være ferdigstilt i løpet av 2006. Det er også aktuelt å knytte petroleumskonstruksjonene i Nordsjøen til elektrisitetsnettet på land med sjøkabler, bl.a. fra Rogaland.

Opphevingen av telemonopolet i 1998 førte til en rekke nye søknader om å legge ut fiberoptiske kabler i sjø, noe som førte til store konflikter med fiskeriinteressene. Som et ledd i arbeidet med fylkesdelplan for kystsonen har Kystverket, i samarbeid med andre berørte aktører, foreslått såkalte "korridorer for sjøkabler". Kabelselskapene blir oppfordret til å samlokalisere sine kabler i disse korridorene i størst mulig grad. Utlegging av kabler innenfor korridorene må få en rask, enkel og forutsigbar behandling, og skal normalt møte få restriksjoner i forhold til fiskeriinteressene. Korridorene er i mindre grad vurdert i forhold til landtak og andre interesser. Legging av kabler innenfor korridorene må tilpasses bunnforholdene, og for at korridorene skal kunne utnyttes på en effektiv måte bør det normalt være minimum 50 meters avstand mellom kablene. Korridorene virker ikke inn på evt. krav til konsekvensutredninger. I tilfeller hvor rør og kabler må legges utenfor korridorene vil søknadene bli behandlet på vanlig måte. De aktuelle korridorene for sjøkabler er vist som plantema i fylkesdelplan for kystsonen. Informasjon om korridorene vil på sikt bli tilgjengelig gjennom Arealis-prosjektet.

Tiltak- og beredskap mot ulykker

Det er avgjørende å sikre liv og helse og å forebygge miljødeleggelser og tap av last og fartøy. Forebyggende tiltak kan redusere risikoen for ulykker. Eksempler på forebyggende

tiltak er: Oppgradering av fyrlys, sjømerker og elektroniske navigasjonssystemer, utdypning av farledene, losplikt, bruk av taubåt, overvåking og kontroll av skipstrafikken (Kvitsøy trafikkentral settes i drift i 2002), bølgevarsling og annen maritim informasjonstjeneste og innføring av seilingsregler i tilknytning til både farleder, sikthforhold, fart og farlig/forurensende last. Intensivering av havnestatskontrollen for skip som anløper norske havner, høyere internasjonale sikkerhetskrav for skipsfarten og den påbegynte innføringen av satellittranspondere på fartøyene, vil også kunne medføre lavere ulykkesrisiko. På nasjonalt nivå kan det også være aktuelt å utvide territorialgrensen til 12 nautiske mil for å bedre kontrollen med den internasjonale skipstrafikken langs norskekysten, særlig dersom planene om økt transport av olje og radioaktivt avfall til/fra Russland blir gjennomført. Store ulykker opptrer relativt sjelden, men kan når de først inntrer føre til svært store skader. Et godt- og trent beredskapsapparat med tilstrekkelige ressurser kan begrense forurensning og tap av liv, helse og verdier dersom uhellet først er ute. Nasjonal transportplan legger opp til en vesentlig økning av investeringer knyttet til trafikkisikkerhet og miljøisikkerhet i forbindelse med sjøtransport.

Det er registrert en rekke såkalte nødhavner i Rogaland. Disse ligger ved Sirevåg, Risavika, Mekjarvik, Åmøyfjorden, Karmsundet, Nordvikvågen og Søreivågen ved Utsira og Grønnesvågen, Jøsenvågen og Hodnaland i Bokn. Det finnes i tillegg spesielle områder som er ansett for å være egnet for strandsetting av havarister. Strandsettingssteder i Rogaland er Lundeвик i Eigersund, hele kyststrekningen i Hå og Klepp, Bøivågen og Høievarde i Karmøy og Sanvika, Arsvågen, Breivik, Hålandssjøen og Øvrabøivågen i Bokn.

Mudring og dumping

Mudring kan være nødvendig ved elveutløp eller i gruntvannsområder hvor en skal legge til rette for ferdsel med større eller mindre fartøyer. Mudring uten tillatelse er nå forbudt. Omfanget av tidligere dumping i sjø i Rogaland er usikker, men all dumping er også i utgangspunktet forbudt. Det er et tidligere mye brukt dumpeområde i Nedstrandsfjorden. Fra 1999 ble det forbud mot dumping av fartøy med metallskrog. Fra 2005 vil det være totalt forbud mot dumping av alle typer fartøy. Annen dumping krever godkjenning av Fylkesmannens Miljøvernavdeling.

Problemstillinger og muligheter

Farleder

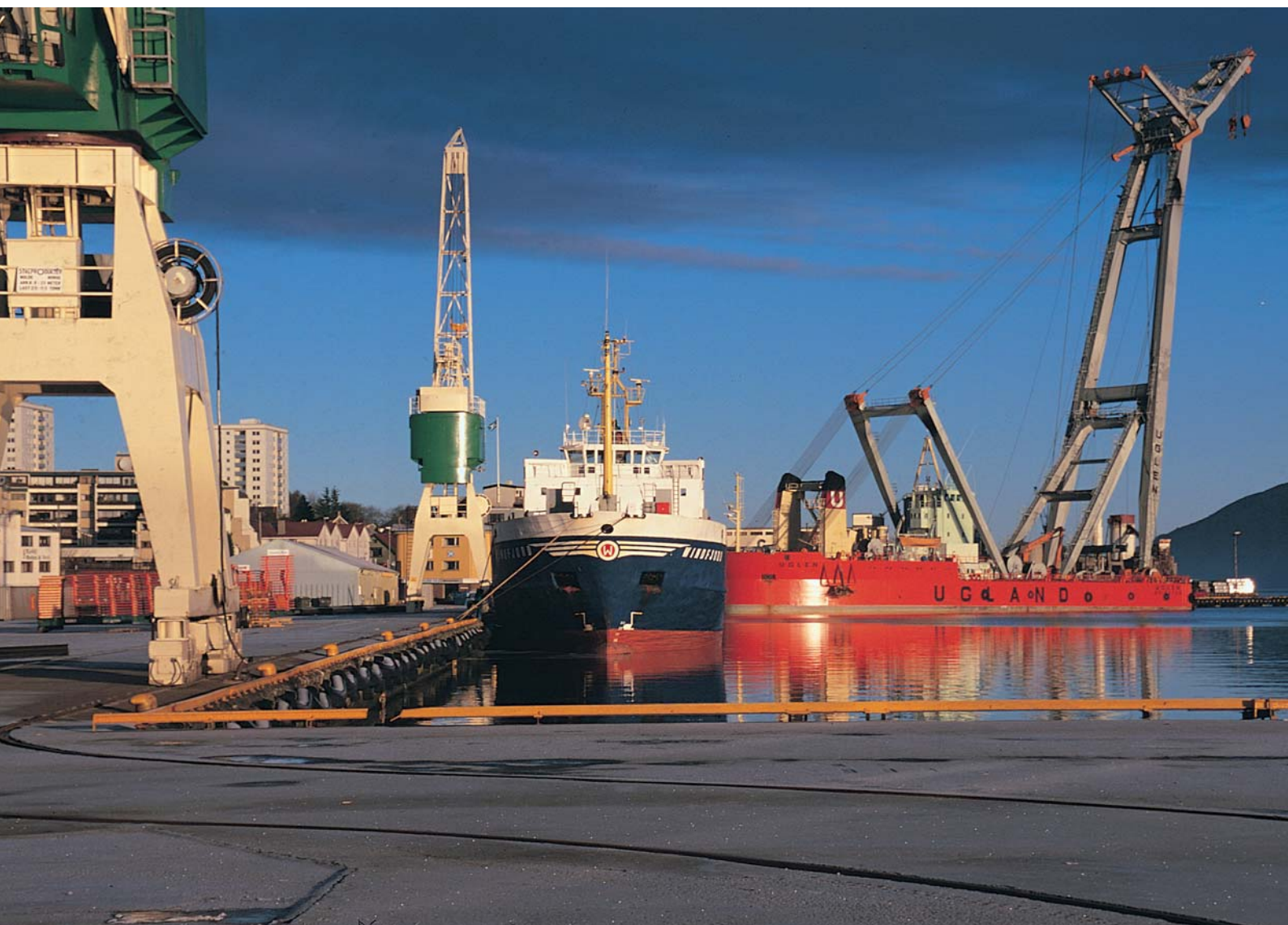
Sjøveis ferdsel kan både være et økonomisk- og miljømessig godt alternativ til landtransport. Godstransport på sjø over lengre avstander er vesentlig mer miljøvennlig, bl.a. i forhold utslipp av NO_x, CO₂, enn tilsvarende transport på vei. Selv om sjøtransport generelt krever mindre investering-

Fra Dusavik. Foto: Odd Inge Worsøe.

Under: Sandnes havn. Foto: Odd Inge Worsøe

Ferjeleiet på Hanasand, Rennesøy. Fotos: Odd Inge Worsøe

er, bruker mindre areal, forurenses mindre og er mindre ulykkesutsatt enn transport på land, innebærer havner og sjøtrafikk likevel en viss miljøbelastning. Havnene båndlegger areal, sjøbunnen i flere av de større havnene er forurenset pga. tidligere utslipp og sjøtransport innebærer risiko for akutt forurensning ved ulykker. I tillegg kan ballastvann føre til spredning av giftige alger og andre uønskede organismer. For å forebygge evt. ulykker er det nå nødvendig å prioritere en oppgradering av farledene i tilknytning til viktige havner i Rogaland. I de tilfellene der det er aktuelt med utdyping av viktige farleder må det sikres en forsvarlig håndtering av evt. forurensete bunnsedimenter. Deler av hurtigbåtene må også merkes bedre.

Det er generelt ikke ønskelig med fysiske tiltak som vil kunne få negative konsekvenser for ferdselen i farledene. Det er av vesentlig betydning at havbruksvirksomhet, som ekskluderer annen bruk av områdene, ikke medfører restriksjoner eller fare for sjøtrafikken. Særlig må havbruksanlegg som legger beslag på store areal, som overflateanlegg til skjelldyrking, ikke planlegges i konflikt med farleder og allmenn sjøferdsel. Arealbehov for sjøtrafikken og krav til avstand til annen virksomhet varierer bl.a. med hva slags sjøtrafikk en har/forventer å ha i de ulike ledene, farvannets beskaffenhet og merking av leden. All etablering vil måtte påregne en viss utvikling av sjøtrafikken av hensyn til fart, støy og bølger.

Havner

En stor andel av den internasjonale godstransporten til/fra Vestlandet fraktes fortsatt over fjellet via Oslo. Dette skjer selv om hovedtyngden av norsk eksportindustri er lokalisert i Vestland fylkene. Det er trolig et potensiale for økte godsvolumer til/fra Rogaland dersom næringslivet tilbys bedre transporttilbud både med hensyn til frekvens, pålitelighet og pris.

Konkurransen mellom for mange aktører, f.eks. på Nord-Jæren, kan føre til at ingen havner blir store nok til å gi et tilfredsstillende tilbud i større sammenheng. Interkommunalt havnesamarbeid har vist seg å gi mer rasjonelle totalløsninger for godstransporten enn det mindre kommunale havner kan tilby. Ved kommende havne- og farledsutbedringer er det derfor nødvendig med samarbeidsløsninger, også mellom private- og offentlige havner.

Ved revidering av Nasjonal transportplan (NTP 2006-2015) legges det opp til en ny nasjonal havnestruktur. I dette arbeidet har det vært sentralt å legge til rette for større "kommersielle samarbeidsregioner" hvor en søker å optimalisere havneutvikling og arbeidsdelingen mellom havnene innenfor regioner. I forslaget er Risavika foreslått som intermodal knutepunktshavn. Rogaland fylkeskommune har sammen med havnene i fylket en ambisjon om å øke havnesamarbeidet for å legge til rette for en effektiv og konkurransedyktig havnedrift.

Til enkelte havner er det knyttet spesielle interesser i forhold til kulturminnevern, f.eks. Skudeneshavn,

Sogndalsstrand, Egersund havn, Stavanger havn, Jelsa, Sunnalslandsstraumen, Syrevågen, Nesvåg, Nedstrand, og Bøvågen/Veldeøyane m.fl. Her er det forhold det må tas hensyn til både under planlegging og utbygging, og som evt. må avklares med kulturseksjonen i Rogaland fylkeskommune.

Ankringsområder

Det er sannsynligvis ikke aktuelt å legge til rette for nye større ankringsområder i Rogaland i planperioden. Det er allikevel av avgjørende betydning at de prioriterte ankringsområdene, vist på plankart i fylkesdelplanen, holdes intakte og sikres gjennom bruk av plan- og bygningsloven.

Opplagsområder

Fordi behovet for opplagsplasser sannsynligvis vil øke i framtiden, er det nødvendig å opprettholde de fleste gjeldende områdene, i tillegg til at evt. nye områder bør vurderes. Økt opplagsvirksomhet, både i nye- og eksisterende områder, vil i flere tilfeller ha et svært høyt konfliktnivå. Det gjelder spesielt dersom sjøområdene eller strandsonen i mellomtiden er tatt i bruk til andre formål, f.eks. til havbruksvirksomhet eller hyttebygging. Opplag av petroleumskonstruksjoner kan ha et større konfliktpotensiale enn opplag av skip. Oppankring av slike installasjoner legger beslag på et langt større areal av sjøbunnen enn opplag av skip, noe som ofte øker konfliktpotensialet i forhold til fiskeriinteressene. Opplag av petroleumskonstruksjoner vil også i noen tilfeller kunne innebære en større fare for forurensninger.

I noen av opplagsområdene er det også registrert andre bruks- og verneinteresser. Opplagsområdet ved Falkås i Erfjord er konfliktfylt i forhold til både fiskeri-, havbruks- og friluftsinnteresser, og en reguleringsplan for dette opplagsområdet ble nylig skrinlagt. Opplagsområdet i Bøvågen ved Karmøy ligger nær opp til "tusenårsstedet" Avaldsnes, som har særlige landskaps- og kulturminneinteresser. Opplagsområdet ved Vikaneset i Hjelmeland kan vise seg å komme i konflikt med fiskeri- og havbruksinteressene. Bruk av flere av de tidligere brukte opplagsområdene vil nå kunne komme i konflikt med fritidsbebyggelse.

Eksisterende opplagsområder har ofte uklare juridisk status. Områdene har også ofte uklare grenser, som i mange tilfeller ikke samsvarer med grensene avsatt i kommunale arealplaner. Grensene for opplagsområdene må derfor justeres i samarbeid med kommunene. Framtidig bruk av eksisterende og evt. nye opplagsområder bør vurderes i kommunale kystsonerplaner. På den måten kan områdene sikres etter en planmessig og seriøs behandling, i tillegg til at aktuelle arealkonflikter i større grad kan avklares i forkant av den enkelte søknad. Når nye opplagsområder skal sikres gjennom bruk av plan- og bygningsloven, stilles det i dag langt strengere krav enn tidligere til både medvirkning avklaringer i forhold til andre interesser.

Rutebåten kommer. Bratteli i Lysefjorden. Foto: Odd Inge Worsøe

Rør og sjøkabler

Rør og sjøkabler er helt nødvendig for infrastruktur, avløp og vanntilførsel, men kan komme i konflikt med en rekke andre aktiviteter i sjø. Det gjelder f.eks. ankring, taretråling, akvakultur, skjellsanduttak og ikke minst fiskeriinteresser. Mange av konfliktene kan reduseres dersom rør og kabler legges på lite konfliktfylte lokaliteter, ved samlokalisering eller dersom det stilles krav om nedspyling. Det er problematisk at mange eldre rør og kabler er utilstrekkelig kartfestet.

Mudring og dumping

Dumping har vært en billig måte og kvitte seg med avfall på, men fører til forurensning, generell forøpling og er til hinder for utøvelsen av fiske. Dumping kan i enkelte tilfeller ha positiv effekt som såkalte "kunstige rev", noe det har spekulert i ang. kommende utfasing av petroleumskonstruksjoner. Det vil i framtiden sannsynligvis bli stilt spørsmål om dumping av betongkonstruksjoner fra offshorevirksomheten her i Rogaland. Mudring kan være i konflikt med naturinteresser og redusere biologisk mangfold og verdien av f. eks. oppvekstområder for ål. Mudring kan virvle opp forurensede sedimenter og føre til at miljøgifter på ny går inn i næringskjeden. Dette kan være problematisk bl.a. i havneområdene i Stavanger, Sandnes, Haugesund, Sauda og i deler av Karmsundet. Mudring kan også ødelegge marine kulturminner.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Havne- og farvannsloven

Det viktigste lovverket i tilknytning til sjøveis infrastruktur er havne- og farvannsloven. Loven har som formål å legge til rette for planlegging, utbygging og drift av havner, i tillegg til å trygge ferdselen på sjøen. Loven tar også opp forhold som seilingsforskrifter, kommunale- og interkommunale havnedistrikt, forskrift om fartsbegrensninger, skilt for ferdselsreguleringer og pålegg om fjerning av innretninger m.m.

Statlig havnemyndighet etter havne- og farvannsloven er tillagt Fiskeri-departementet og Kystverket, som er representert ved Kystdirektoratet sentralt og Kystverket 2. distrikt på regionalt nivå. Kystverkets virksomhet omfatter bl.a. lostjenester, trafikksentraltjenester, og fyr- og merketjenester, farledsutbedringer og planbehandling knyttet til disse temaene. Kystverket er nå under omorganisering. Kommunal havnemyndighet utøves av kommunalt / interkommunalt havnevesen innenfor havnedistrikt og av Kystverket i kommuner der det ikke er opprettet eget havnedistrikt. Om formell myndighet ligger under Fiskeri-departementet, Kystverket ved Kystdirektoratet eller distriktkontor, evt. under kommunale havnedistrikt avhenger av størrelse og mulige konsekvenser av tiltaket.

I henhold til reglene i havne- og farvannsloven blir det krevd tillatelse for alle fysiske tiltak i sjø. Typiske tiltak som krever slik tillatelse er utfylling, dumping av masser eller gjenstander, opplagsvirksomhet, bygging av havner, kaier, flytebrygger, petroleumsinstallasjoner, etablering av anlegg for skjelldyrking og fiskeoppdrett, bygging av bruer og luftspenn og legging av rør og kabler.

Kystverket er gitt innsigelseskompetanse i alle saker som angår havne- og farvannsforvaltning. Kystverket kan etter en konkret vurdering gå imot et omsøkt tiltak, selv om det er i tråd med godkjent arealplan. Årsaken til dette er at følgene av ethvert tiltak som vil kunne utføres etter arealplanen ikke alltid kan forutses. Allikevel er havnemyndighetene, etter havne- og farvannslovens §17, i utgangspunktet forpliktet til å følge kommunale arealplaner.

Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningslovens §20-4, 1. ledd nr. 5 gir kommunene anledning til å sette av områder til bl.a. småbåthavner eller ferdselsområder. Kystverket anbefaler at viktige farleder vises som stiplede linjer (i tråd med plan- og bygningslovens §20-4, 1. ledd nr. 6, "Viktige ledd i kommunikasjonssystemet"). Dette begrunnes med at farleder ikke må oppfattes som strengt avgrensede korridorer. Det kan allikevel være hensiktsmessig å vise farleder som ferdselsområder i visse tilfeller. Det gjelder f.eks. i trange sund med stor trafikk, evt. transport av farlig gods, eller i trange farleder hvor tiltak opp imot leden ikke er forenlig med en sikker og effektiv sjøtrafikk. Avsetting av farleder som ferdselsområder må gjøres

etter avtale med Kystverket 2. distrikt.

I dag blir opplag av fartøy og petroleumsinstallasjoner forvaltet av havne-myndighetene gjennom en egen forskrift. Opplag av hvert enkelt skip krever tillatelse fra kommunal havnemyndighet, evt. av Kystverket der det ikke er etablert kommunalt havnedistrikt. Opplag vil med dagens regelverk ikke kunne kreve konsekvensanalyse. Opplag av skip trenger ikke godkjenning etter plan- og bygningsloven, men en del arealformål vil innebære at opplag ikke kan aksepteres uten dispensasjon fra plan. Det er ikke anledning til å kreve at kommunene skal vise/sikre opplagsområder i sine arealplaner, men Kystverket kan komme med innsigelse dersom kommunene planlegger noe som er i strid med opplagsvirksomhet i disse områdene. Bygging av f.eks. pullerter vil fortsatt kreve tillatelse av kommunen etter plan- og bygningslovens §93. I forhold til sikring og bruk av både nye og eksisterende opplagsområder vil kommunen være en viktig høringsinstans.

Standardvilkårene for legging av strømførende og fiberoptiske kabler er fremdeles totalt forskjellige med hensyn til ansvarsfordeling ved skade. Dette er problematisk for både forvaltningen, fiskerinæringen og kabelselskapene. Standardvilkårene for utlegging av fiberoptiske kabler gjaldt i utgangspunktet kun Televerket, og de er ikke endret siden 1989. De juridiske forholdene i tilknytning til disse vilkårene er derfor høyst uklare.

Dumping og mudring uten tillatelse fra Fylkesmannens miljøvernavdeling og fylkeskommunens kulturseksjon er nå forbudt. Mudringsarbeid og dumping av masser, gjenstander eller fartøyer krever dessuten tillatelse etter havne- og farvannsloven. Berørt havnemyndighet kan være lokalt havnevesen i forbindelse med mudring og Kystverket når det gjelder dumping (også mudring utenfor havnedistrikt). Forholdene er regulert av en egen forskrift. Utfylling fra land dekkes ikke av forskriften, men skal behandles etter plan- og bygningsloven, evt. også etter havne- og farvannsloven. Forskriften gjelder heller ikke dumping av petroleumsinstallasjoner, som skal behandles etter petroleumsloven. Det er i henhold til saltvannsfiskeovens §26 i tillegg forbud mot å kaste gjenstander i sjøen som kan hemme utøvelsen av fiske, skade fisk og fiskeredskaper eller sette fartøy i fare.

Kartgrunnlag

Plankartet viser hovedleder, bileder og andre viktige leder; i tillegg til viktige ankringsområder og opplagsområder for skip. Områdene er nylig systematisert, kartlagt og digitalisert av Kystverket 2. distrikt. Også de foreslåtte korridorane for sjøkabler er vist som plantema. Det forventes at kommuner og andre kommer med innspill til plantemaene slik at de evt. kan justeres. Områder som har vært brukt til oppankring og opplag av petroleumskonstruksjoner er, pga. god kapasitet og klar juridisk status, vist som nyttig tilleggsinformasjon.

Lovgrunnlag

- Havne og farvannsloven av 8. juni 1984 nr. 51 med forskrifter. Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Kystdirektoratet og Kystverkets

distriktskontorer. På lokalt nivå kan deler av loven forvaltes av kommunale havnestyreter.

- Lov om lostjenesten m.v. av 16. juni 1989 nr. 59 med forskrifter: Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Kystdirektoratet og Kystverkets distriktskontorer.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter: Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.
- Forskrift om regulering av mudring og dumping i sjø og vassdrag av 4. desember 1997 (bl.a. fastsatt med hjemmel i forurensningsloven). Forskriften forvaltes på lokalt nivå av Fylkesmannens miljøvernavdeling og Kystverket 2. distrikt.

Annen aktuell litteratur

- Fylkesdelplan for havner i Rogaland 1998-2007.
- Handlingsprogram for Kystverket 2002-2011, (høringsutkast mars 2001).
- Havne- og farvannsloven - kommentarutgave, Reidar Salvesen 1998.
- Havnestatistikk for Kystverket 2. distrikt
- Lov og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen. Rundskriv T - 4/96.

- Miljø sikkerhet i farledene, Rapport utarbeidet som oppfølging av NOU 1991:15.
- Opplag av skip langs Vestlandskysten. Prosjektoppgave ved Norges Fiskerihøgskole. John Morten Klingsheim 2000.
- Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal og transportplanlegging.
- Stortingsmelding nr. 46 (1996-1997) om Havner og infrastruktur for sjøtransport.
- Stortingsmelding nr. 46 (1999-2000) om Nasjonal transportplan 2002 - 2011.
- Stortingsmelding nr. 28 (2000-2001) om Fyrstasjonene - posisjon og betydning i en moderne navigasjonsinfrastruktur.
- Veileder til kommuneplanens arealdel. T-1225. Miljøverndepartementet 1999.
- Vern av faste kulturminner langs kysten. RA-rapport nr. 27/1999.
- Havnestatistikk.
- Forslag til ny nasjonal havnestruktur – sluttrapport. NTP 2006-2015. Februar 2003.

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

- 1. Det skal tas hensyn til sjøverts ferdsel og annen infrastruktur på/i sjøen ved all planlegging og utbygging i kystsonen.*
- 2. Viktige farleder skal inngå i kommunale arealplaner for sjoområdene.*
- 3. Kommunene skal vurdere å vise lokale farleder og havner i sine arealplaner.*
- 4. Kommunene skal vise viktige ankringsområder og opplagsområder for skip i sine arealplaner. Planlegging og utbygging av andre tiltak i sjø skal ikke komme i konflikt med disse områdene.*
- 5. Kommunene skal vurdere både eksisterende og evt. framtidige opplagsområder for både skip og petroleumsinstallasjoner gjennom sine arealplaner for sjoområdene.*
- 6. Kommunene bør vise planlagte korridorer for sjøkabler og eksisterende rør og kabler i sjø i sine arealplaner. Framtidige rør og sjøkabler skal normalt ikke legges i prioriterte fiskeområder, skjellsandområder eller i prioriterte områder for kulturminner eller havbruksvirksomhet.*
- 7. Tiltakshavere skal ha nær kontakt med fiskerinæringen ved utlegging av rør, sjøkabler eller andre innretninger som kan være til hinder for utøvelsen av fisket.*
- 8. Prioriterte havner og fiskerihavner skal sikres arealer for videre utvikling på både sjø- og landsiden, bortsett fra der dette kommer i konflikt med regionalt viktige verneinteresser.*
- 9. Kystverket 2. Distrikt, kommunale havnestyreter og andre offentlige etater skal sende alle saker som kan berøre marine kulturminner til uttalelse hos Rogaland fylkeskommune, kulturseksjonen.*
- 10. Alle anlegg og konstruksjoner i sjø- og kystsonen skal utformes med minst mulige inngrep i urørt natur og på en måte som sikrer estetiske hensyn (jfr. PBL §2).*
- 11. Søknader om evt. dumping av petroleumskonstruksjoner i Rogalands kystfarvann skal i et hvert tilfelle sendes til uttalelse til Rogaland fylkeskommune.*
- 12. All utbygging i sjø skal godkjennes av havnemyndighetene ved kommunalt havnevesen evt. Kystverket 2. distrikt.*
- 13. Kommunene skal i en tidlig og forberedende fase av planarbeidet innhente informasjon om infrastruktur i sjø og Kystverkets ansvarsområder.*

10. Sjøverts infrastruktur

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

10 Grunnlaget for en effektiv, sikker og miljøvennlig sjøverts infrastruktur skal sikres og bedres.

10.1 Det skal arbeides for å forbedre sikkerheten i tilknytning til all ferdsel på sjøen.

10.1.1 En bedre merking av hurtigbåtlede i Rogaland skal gis høyeste prioritet.

Ansvar: Kystverket 2. distrikt og kommunale havnestyrer.

10.1.2 Det skal arbeides videre for å forbedre sikkerheten ved transport av farlig gods langs Rogalandskysten, ved bruk av overvåking, kontroll og seilingsbestemmelser.

Ansvar: Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer og Kystvakten.

10.1.3 Det skal utarbeides opplysningsmateriale om sikkerhet på sjøen på flere språk, rettet både mot turistfiskere og norske fritidsfiskere.

Ansvar: Reiselivsnæringen, Kystverket 2. distrikt og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

10.1.4 Viktige farleder skal holdes fri for anlegg og virksomhet som kan redusere framkommelighet og sikkerhet i ledene.

Ansvar: Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer og Fiskeridirektoratet region Rogaland.

10.2 Prioriterte områder for ankring og opplagsvirksomhet skal ikke reduseres i verdi gjennom annen utbygging og virksomhet.

10.2.1 Prioriterte områder for ankring og opplagsvirksomhet skal sikres mot utbygging og virksomhet som reduserer områdene i verdi. Områdene skal prioriteres etter egnethet og konfliktpotensiale i forhold til regionalt viktige fiskeri-, havbruks-, natur-, friluft-, kulturminne- og landskapsinteresser.

Ansvar: Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer, Fiskeridirektoratet region Rogaland, Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.

10.2.2 Det skal søkes alternativ lokalisering av etablerte opplagsområder hvor framtidig bruk vil komme i stor konflikt med allmenne interesser. Dette gjelder bl.a. opplagsområdet i Bøvågen på Karmøy, der framtidig opplagsvirksomhet vil komme i konflikt med landskaps- og kulturminneinteressene ved "tusenårstedet" Avaldsnes.

Ansvar: Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer og Rogaland fylkeskommune.

10.3 Det skal utvikles en mer effektiv og konkurransedyktig havnestruktur, og havnene skal knyttes mer effektivt til det øvrige transportnettet.

10.3.1 Havnene i Rogaland skal vedlikeholdes og forbedres etter følgende strategier:

- Karmsund havn som nasjonalhavn/felles havnedistrikt for Nord-Rogaland og Sunnhordland.
- Stavanger interkommunale havn som nasjonalhavn/felles havnedistrikt for Nord-Jæren. Med Risavika som tyngdepunkt for godstransport. Stavanger havn som tyngdepunkt for passasjertrafikk. Sandnes havn for jernbane/sjøtransport.
- Samordne havnesatsingen i Dalaneregionen, med sikte på å oppnå regionalhavnstatus.
- Andre aktive lokalhavner utvikles som kommunale havner.
- Forbedre tilknytningen mellom havnene og det landbaserte transportnettet.

Ansvar: Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer, Rogaland fylkeskommune, Statens Vegvesen og Jernbaneverket.

10.3.2 Fiskerihavnene i Rogaland skal vedlikeholdes og forbedres etter følgende prioritering:

- Eigersund havn og Karmsundet fiskerihavn,
- Sirevåg havn,
- Andre aktive fiskerihavner.

Kystverket tar sikte på å avhende fiskerihavner som er av marginal betydning for fiskeriræringen, slik at de kan brukes til andre formål.

Ansvar: Kystverket 2. distrikt, kommunale havnestyrer, Fiskeridirektoratet region Rogaland og Rogaland fylkeskommune.

3.11 Totalforsvaret

Nåsituasjon og utviklingstrekk

Forsvaret har som hovedmål å forebygge krig og å sikre stabilitet og fredelig utvikling. I Norge skal alle sivile og militære ressurser kunne utnyttes i en samlet forsvarsinnsats i et såkalt totalforsvarskonsept. Dette forutsetter et nært samarbeid mellom sivile- og militære myndigheter. Det tilrettelegges også for et nært samarbeid mellom sivile og militære virksomheter for å kunne motstå og håndtere kriser og katastrofer i fredstid. Pga. endringer i trusselbildet står totalforsvaret nå foran store omstruktureringer. Sjøforsvarets virksomhet på land vil bli betydelig redusert. Organiseringen og virksomheten til kystvakten vil sannsynligvis bli videreført omtrent som i dag.

Sjøforsvaret

Sjøforsvaret er en forholdsvis stor bruker av kystsonen i Rogaland, og består av kystartilleriet, marinen, sjøheimevernet og kystvakten. I tillegg til egne eiendommer, bruker sjøforsvaret kystområdene til bl.a. skytefelt og taktiske øvelser. Rogaland har hittil vært et eget sjøforsvarsdistrikt med hovedkvarter på Ulsnes/Hundvåg i Stavanger. All sjømilitær virksomhet syd for 65 grader nord koordineres nå fra Sjøoperasjonssenteret i Stavanger, som inngår som en del av Forsvarskommando Sør-Norge.

Marinen skal hindre sjøveis invasjon og sikre at sjøveiene holdes åpne for forsyninger. Marinen disponerer ulike fartøyer som fregatter, missiltorpedobåter, minesveipere, minejaktfartøyer, mineleggere, landgangfartøyer, støttefartøyer og ubåter i tillegg til maritime helikoptre. For tiden pågår det bygging av nye fregatter.

Sjøheimevernet har ansvar for overvåkning av kystfarvannet ved evt. kriser og krig, og har lokale enheter langs hele kysten. Avdelingene øver normalt en gang årlig, og behovene for felt på sjøen er begrenset til skyting med våpen opptil 12,7 mm. kaliber. Sjøheimevernet skal i størst mulig utstrekning benytte sjøforsvarets etablerte felt.

Kystvakten har som hovedoppgave å forvalte norske interesser innenfor Norges økonomiske sone. Kystvakten utfører varierende oppgaver både for militære og sivile myndigheter og har politimyndighet innenfor sine ansvarsområder. Eksempler på kystvaktens oppgaver er fiskerioppsyn, tolloppsyn, kontroll med skip, oppsyn med petroleumsvirksomheten, søk og redningsoppdrag, oljevern, miljøoppsyn, håndhevelse av los- og anløpsregler og grensekontroll. Den indre kystvakt ble vedtatt etablert i 1995 og disponerer totalt 7 fartøyer. Den indre kystvakt har farvannet innenfor grunnlinja som hovedarbeidsområde. KV Titran (og i mindre grad KV Agder) driver patruljerende og oppsøkende virksomhet i kyst-

Stridsbåt 90 fra Kystartilleriet under Øvelse Joint Winter 2000.
Foto: Forsvarets rekrutterings- og mediasenter / Tor Olav Mørseth.

farvannene i bl.a. Rogaland. Kystvaktens virksomhet i Rogaland er i fredstid styrt fra Kystvaktskvadron Sør på Håkonsvern ved Bergen.

Skytefelt og øvingsområder

Forsvarets varierende virksomhet krever et vidt spekter av skytefelt. Det er opprettet 9 faste skytefelt på sjøen i Rogaland. Disse varierer i størrelse, form og hvor hyppig de er i bruk. Feltene er først og fremst konsentrert til ytre Ryfylke og havområdet sør og vest av Rott. I tillegg til de faste skytefeltene kan forsvaret operere med midlertidige skytefelt fra tid til annen. Forsvaret avtaler bruken av alle skytefelt med luftfartsmyndighetene. Skarpskyting blir kunnegjort etter faste prosedyrer (i aviser) og skal så langt som mulig ta hensyn til andre interesser i området. Ved skarpskyting vil det være vaktbåt operativ på maritim VHF kanal 16.

Det er ikke planlagt nye eller utvidelse av eksisterende skyte- og øvingsfelt i kystsonen i Rogaland i planperioden, men eksisterende skyte- og øvingsfelt i sjø vil i utgangspunktet bli opprettholdt. Skytefelt R6, R8 og R9, som ligger i området Nord-Jæren/Rennesøy, har ikke vært i bruk på svært lang tid. Det er derfor naturlig at framtidig bruk av disse skytefeltene vil bli vurdert nærmere. Et skarpvåpenfelt ved Rott/Flatholmen på 30 daa ble tatt ut av bruk i 1998, bl.a. pga. sterke naturverninteresser i området.

Det militære forbudsområdet i sjø (med hensyn til dykking, ankring og fiske) i området Mastrafjorden/Fjøløy ble opphevet da den nye «forskrift om forbudsområder innen sjøforsvaret» trådte i kraft 7. desember 2000. Det kan ved en senere anledning bli aktuelt å også oppheve forbudsområdet ved Rennesøy/Talgje /Brimse, dersom det finnes alternative områder til bruk som sprengningsfelt. Det er ikke planer om å endre statusen til de to andre forbudsområdene i sjø i Mastrafjorden (mellom Åmøy, Askje og Rennesøy) og Bokna-/Talgjefjorden.

Sjøforsvaret kan anvende hele kystfarvannet til taktiske øvelser/manøvrering uten bruk av skarpe våpen. Sjøområder i Ryfylke blir regelmessig brukt til slike øvelser. Taktiske øvelser skal avholdes slik at det blir minst mulig konflikt med fiskeriinteresser, naturverninteresser, akvakultur og annen sivil aktivitet.

Kystartillerianlegg

De tidligere kystartillerianleggene på Brimse og Tau har ikke lenger forsvarsmessig betydning, og vil på sikt bli foreslått frigitt. Allikevel vil heimevernet sannsynligvis fortsatt få anledning til å disponere deler av anlegget på Tau. Ved sjøforsvarets anlegg på Fjøløy vil forbudssonen i sjø sannsynligvis bli foreslått redusert fra 100 til 50 meter. Det er ikke aktuelt å frigi anleggene på Ulsnes/Hundvåg og på Rennesøy. Forsvarets anlegg på Vestre Åmøy ble frigitt allerede i 1991, og vil bli solgt/avhendiget etter sikring og opprydding.

Problemstillinger og muligheter

Totalforsvarsinteressene legger, av hensyn til sikkerhet og beredskap, visse begrensninger på annen arealbruk innenfor deler av kystsonen. Disse begrensningene er vesentlig knyttet til anlegg /installasjoner som er av stor viktighet for totalforsvaret. Detaljer om anlegg/installasjoner er sikkerhetsgradert. Det oppstår sjelden store konflikter mellom forsvaret og kystnæringene. Forsvaret tar hensyn til dyre- og fuglelivet bl.a. ved å legge øvelser til den mest skånsomme årstiden. Hensynet til biologisk mangfold skal nå integreres i kommende forvaltningsplaner for skyte- og øvingsfelt.

Den enkelte kommune må innhente nødvendig informasjon fra Forsvarsbygg ved oppstart av en planprosess. De viktigste interesseområdene til forsvaret og grad av konflikt i forhold til sivile interesser er vist i tabellen på neste side. Tabellen viser at det er lite aktuelt å tillate ny havbruksvirksomhet (fiskeoppdrett og skjelldyrking) innenfor skytefelt og militære forbudsområder i sjø. Hovedårsaken er at fisk og andre marine dyr kan være svært følsomme for detonasjoner. Blåskjell kan vise seg å være bedre egnet, men her er det behov for videre forskning. I forbudsområder vil det dessuten være lite aktuelt å tillate taretråling, skjellsanduttak eller legging av rør og kabler.

I tilknytning til forsvarets områder er det normalt ferdselsforbud i en 100-metersone ut fra strandlinjen (50 meter ut fra strandlinjen i tilknytning til Ulsnes/Hundvåg). Dette

Forsvarets interesseområder i kystsonen i Rogaland:

Arealbruk	Lokalisering	Brukshyppighet	Konfliktgrad
Kystartillerianlegg og depot	Tau, Rennesøy, Brimse og Fjøløy	Permanent	Liten. Ikke fri ferdsel. Tau og Brimse under frigivelse.
Militære kaiområder	Ulsnes/Hundvåg, Fjøløy og Rennesøy	Permanent	Liten. Ikke fri ferdsel.
Forbudsområder i sjø	Boknafjorden/Talgje-fjorden området Rennesøy/Talgje/ Brimse og deler av Mastrafjorden	Permanent	Moderat. Restriksjoner i forhold til dykking, ankring og tråling. Lite aktuelt med nyetablering av anlegg for akvakultur. Forslag om frigivelse av Mastrafjorden/ Fjøløy og Rennesøy/Talgje/ Brimse (sistnevnte forbuds-område vil fortsatt bli brukt som sprengningsfelt).
Skytefelt- og sprengningsfelt	9 etablerte felt, flest i ytre Ryfylke og havområdet sør og vest av Rott	Sporadisk	Moderat. Detonasjoner er skadelig for marine organismer. Lite aktuelt med nyetablering av anlegg for akvakultur. Områdene brukes til sivil aktivitet når de ikke er i bruk av forsvaret.
Seilingsleder	Hele kystsonen	Hyppig	Liten
Vente- og kamuflasjeposisjoner	Hele kystsonen	Sporadisk	Liten
Regulære taktiske øvelser	Hele kystsonen	Jevnlig	Liten

har selvfølgelig ført til begrensninger for friluftsliv i de aktuelle områdene. Det er forbudt å oppholde seg nær forsvarets skytefelt i sjøen når disse er i bruk. Skarpskyting og øvelser foregår i begrensede tidsperioder, og når skytefeltene ikke er i bruk av forsvarret kan de brukes til andre sivile formål.

Evt. frigivelse av kystartillerianleggene på Tau og Brimse kan gi interessante muligheter for tilrettelegging av nye områder for friluftsliv. Sjøforsvarets område på Ulsnes/Hundvåg i Stavanger er også svært interessant for friluftsliv, og deler av eiendommen bør kunne gis fast status som friluftsområde i fredstid. Sjøområdene vest av Fjøløy, som tidligere hadde status som forbudsområde, er svært interessante som referanseområder i forhold til bl.a. langtidseffekter av taretråling. Fjøløy er også nevnt i forsvarets kulturminneprosjekt. Området regnes som verneverdig, først og fremst pga. forsvarsanleggenes "tilpasning til landskapet", og bør sees i sammenheng med kulturmiljøfredningen som omfatter Klosterøya og deler av Fjøløy. Andre verneverdige anlegg nevnt i forsvarets kulturminneprosjekt er Neset ved Skudeneshavn i Karmøy kommune. Det er i tillegg knyttet regionale- eller lokale verneverdier til mange forsvarsanlegg langs kysten, som nå er frigitt.

Forsvaret har nylig frigitt kart over antatte tyske og britiske minefelt fra 2. Verdenskrig. Dette er i første rekke gjort av hensyn til fiskerivirksomhet og sjøbasert entreprenørvirksomhet. Miner fra krigens dager inneholder sprengstoff som fremdeles kan være intakt. Anslagsvis ble 40 - 50.000 miner lagt ut langs norskekysten i løpet av 2. verdenskrig. Hovedtyngden ble lagt ut fra Lista til Trøndelag og fra Vestfjorden til Øst-Finnmark. Det er knyttet forholdsvis stor usikkerhet til den nøyaktige lokaliseringen av minene. Mange miner ble ryddet under- og like etter 2. Verdenskrig, andre har flytt opp eller har blitt flyttet pga. havstrømmer eller trålfiske. Fjerning av miner er politiets ansvar, men sjøforsvaret bistår med materiell og kompetanse.

Anbefalinger for planlegging og forvaltning

Forsvaret har både rett og plikt til samarbeid med sivile planmyndigheter. Forsvarsbygg er forsvarets fag- og forvaltningsmyndighet for fagområdene bygg, anlegg, eiendommer og arealplanlegging. Forsvarsbygg region Sør- og Vestlandet er høringspart og har innsigelsesrett i forhold til planer utarbeidet etter plan- og bygningsloven. Alle konsesjonssøknader som har betydning for arealbruk i kystsonen (f.eks. søknader om oppdrettsanlegg) skal også sendes til Forsvarsbygg for uttalelse. Forsvarsbygg tar selv den nødvendige kontakt med andre aktuelle avdelinger i Forsvaret.

Forsvarsbygg har informasjon om forsvarets eiendommer og interesseområder. Det er nå aktuelt å tilrettelegge ugradert geografisk informasjon om forsvarsinteressene for Arealis, slik

KNM Oksøy i Nordland/Bodø. Foto: Forsvarets rekrutterings- og mediasenter

at kommunene kan ta denne informasjonen i bruk ved sitt planarbeid. Fordi en rekke opplysninger fortsatt vil være graderte, vil det allikevel ikke være mulig å gardere seg fullt ut mot evt. innsigelser. Sjøområder som har vært utlagt til øvingsformål/skyting er allerede registrert i "Den norske los" og ved NOTAM kontoret (hos luftfartsmyndighetene). NOU 1996:8 inneholder nyttig informasjon om forsvarets skytefelt på land og i sjø. Forsvarsbygg har også et godt samarbeid med kulturminneforvaltningen, bl.a. i arbeidet med å kartlegge verneverdige bygninger og anlegg i forsvarets kulturminneprosjekt. Informasjon om sivile nøkkelpunkter og distriktobjekter, som er viktige av hensyn til totalforsvaret, er gradert og vil derfor ikke bli tilgjengelig i Arealis.

Nye, større militære skyte- og øvingsfelt skal konsekvensutredes. Denne utredningen skal ligge til grunn for planvedtak og/eller tillatelser etter plan- og bygningsloven, forurensningsloven og/eller havne- og farvannsloven. Eksisterende felt trenger normalt ikke å etterprøves. Endret bruk av feltene kan derimot kreve konsekvensutredning. Skytefelt utenfor grunnlinjen vil ligge utenfor plan- og bygningslovens virkeområde og vil dermed ikke omfattes av kravet om konsekvensutredning.

Fylkesmannens forvaltningsavdeling (tidligere beredskapsavdeling) fører tilsyn med samordningen av totalforsvaret, og er pådriver for å innpasse sikkerhets- og beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen. Fylkesmannen har også tilsyn med kommunenes beredskapsarbeid og har innsigelsesrett i forhold til planer utarbeidet etter plan- og bygningsloven. Fylkesmannen har også en viktig koordineringsfunksjon ved kriser og katastrofer. Direktoratet for sivilt beredskap bidrar med retningslinjer og faglig støtte i dette arbeidet, i tillegg til at de er hovedansvarlige for virksomheten til Sivilforsvaret. I Rogaland har vi to sivilforsvarskretser

Hauk klasse: MTB. Foto: Forsvarets rekrutterings- og mediasenter / Arne Flaaten

(Haugesund og Sør-Rogaland sivilforsvarskrets). I hvert fylke er det opprettet fylkesberedskapsråd ledet av Fylkesmannen, som skal drøfte beredskapsspørsmål.

Det presiseres at den militære og sivile delen av totalforsvaret i fredstid skal innrette seg etter planer utarbeidet etter plan- og bygningsloven. Dersom beredskapsloven trår i kraft (ved evt. nasjonale kriser, beredskap eller krig) vil slike arealplaner få underordnet betydning.

Kartgrunnlag

Kart over forsvarets eiendommer og interesseområder (etablerte, framtidige og eiendommer under frigivelse) i kystsonen. Opplysningene stammer fra NOU 1996:8, sjøkart og posisjoner for minefelt fra annen verdenskrig offentliggjort sommeren 2000.

Lovgrunnlag

- Lov om forsvarshemmeligheter av 18. august 1914 nr. 3. Loven forvaltes av Forsvarsdepartementet. "Forskrift om militære forbudsområder innen sjøforsvaret" av 7. desember 2000 er vedtatt med hjemmel i denne loven.
- Lov om havner- og farvann m.v. av 8. juni 1984 nr. 51. Loven forvaltes av Fiskeridepartementet v/ Kystdirektoratet og Kystverkets distriktskontorer. "Forskrift om direktiv for havneberedskapen" av 16.01.87 er vedtatt med hjemmel i denne loven.
- Lov om Kystvakten av 13. juni 1997. Loven forvaltes av Forsvarsdepartementet.
- Lov om særlige rådgjelder under krig, krigsfare og liknende forhold (beredskapsloven) av 15. desember 1950. Loven forvaltes av Forsvarsdepartementet.
- Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77 med forskrifter. Loven forvaltes bl.a. av Miljøverndepartementet med kommunene som viktigste utøvende organ.

Annen aktuell litteratur

- Forsvarets kulturminneprosjekt. Forsvarets bygningstjeneste, Forsvarsmuseet og Riksantikvaren 2000.
- NOU 1996:8 "Forsvarets skyte- og øvingsfelt".
- NOU 2000:20 «Et nytt forsvar».
- Stortingsmelding nr. 21 (1992-1993). Handlingsplan for miljøvern i forsvaret".
- Stortingsmelding nr. 22 (1997-1998) om Hovedretningslinjer for forsvarets virksomhet og utvikling i tiden 1999-2002".
- Stortingsmelding nr. 25 (1997-1998) om Hovedretningslinjer for den sivile beredskaps virksomhet og utvikling i tiden 1999-2002".

Retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning

1. *Kommunene skal ved oppstart av sine planprosesser, og ved alle planfaglige henvendelser som angår forsvarets interesser, ta kontakt med Forsvarsbygg region Sør- og Vestlandet.*
2. *Totalforsvarets eiendommer og interesseområder skal i nødvendig grad kartfestes i kommunale planer.*

11. Totalforsvaret

Hovedmål

Delmål

Tiltak og ansvar

11 Sivil og militær arealforvaltning skal samordnes og utfylle hverandre på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå i tråd med totalforsvarskon-

11.1 Forsvaret skal sikres arealer i kystsonen for å kunne løse sine pålagte oppgaver.

11.1.1 Ugradert informasjon om forsvarets eiendommer og interesseområder skal så langt det er mulig gjøres tilgjengelig for kommuner og annen offentlig forvaltning, gjennom å tilrettelegges for Arealis.
Ansvar: Forsvarets bygningstjeneste region Sør- og Vestlandet.

11.2 Forsvarets områder som ikke lenger er i bruk skal vurderes friggitt, dersom dette ikke er til hinder for forsvarets framtidige virksomhet.

11.2.1 Det skal arbeides for å sikre egnede deler av sjøforsvarets anlegg på Fjøløy og Brimse til friluftsliv, kulturminne- og landskapsformål.

Ansvar: Forsvarets bygningstjeneste region Sør- og Vestlandet, Rennesøy kommune, Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.

11.2.2 Det skal arbeides for at egnede områder for friluftsliv i tilknytning til Ulsnes/Hundvåg i Stavanger blir varig regulert til friluftslivformål.

Ansvar: Forsvarets bygningstjeneste region Sør- og Vestlandet og Stavanger kommune.

11.2.3 Det skal gjennom kommuneplanleggingen finnes egnede bruksområder for sjøforsvarets anlegg på Tau ved en evt. frigivelse.

Ansvar: Forsvarets bygningstjeneste region Sør- og Vestlandet og Strand kommune.

11.2.4 Det skal arbeides videre for å rydde opp i-, sikre- og regulere forsvarets anlegg på Vestre Åmøy til sivile formål. Det skal arbeides for at Båsen på Vestre Åmøy blir regulert til friområde i tråd med anbefalingene i fylkesplan for friluftsliv.

Ansvar: Forsvarets bygningstjeneste region Sør- og Vestlandet, Rennesøy kommune og Rogaland fylkeskommune.

11.2.5 Forsvarets bevaringsverdige bygninger og anlegg i kystsonen skal vernes og vedlikeholdes i tråd med forsvarets kulturminneprosjekt og regionale og lokale prioriteringer.

Ansvar: Forsvarets bygningstjeneste, Forsvarsmuseet, Riksantikvaren og Rogaland fylkeskommune.

11.3 Det skal arbeides for å videreutvikle samarbeidet mellom Forsvaret og sivil forvaltning i fredstid.

11.3.1 Det skal arbeides for å opprette et samarbeid om kontroll og oppsyn med driften av skjellsandkonsesjoner i Rogaland og Hordaland med Den indre kystvakt.
Ansvar: Rogaland fylkeskommune, Hordaland fylkeskommune og Kystvaktskvadron Sør.

11.3.2 Etter frigivelsen av forbudsområdet i sjø vest av Fjøløy, skal området brukes som referanseområde og holdes fritt for taretråling.

Ansvar: Fiskeridirektoratet, Fylkesmannen i Rogaland og FMC Biopolymer.

Godkjenning av fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland

Vedtak:

Med de merknader som er nevnt nedenfor godkjenner Miljøverndepartementet i medhold av § 19-4 i plan- og bygningsloven og kongelig resolusjon av 16. mars 1990 fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland, vedtatt i fylkestinget i Rogaland 12. mars 2002.

Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland omfatter 20 av 23 kystkommuner i fylket, men ikke Jærkysten fra Tungenes til Sirevåg. For Jærkysten har Rogaland fylkesting 11. juni 1996 vedtatt en egen fylkesdelplan, som ennå ikke er godkjent i påvente av godkjenning av verneplan i området. Verneplanen forventes behandlet i løpet av året. Rogaland fylkeskommune ønsker å slå de to fylkesdelplanene sammen ved første rullering. Departementet støttet dette.

Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland er ment å skulle ivareta hensynet til både nasjonale og regionale interesser i strandsonen. Dette er viktig fordi utvidelsen av virkeområdet for rikspolitiske retningslinjer for Oslofjorden ikke omfatter Rogaland.

Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland skal se arealbruk i sjø- og nære landområder i sammenheng. Verneinteressene skal sikres samtidig som det legges til rette for effektiv og forutsigbar forvaltning av arealer for andre formål. Planen behandler arealinteresser i kystsonen som krever samordning over kommunegrenser. Hovedtemaene er naturvern og biologisk mangfold, friluftsliv, kulturminner, utbygging, fiske, havbruk, taretråling, skjellsand, sand- grus- og pukkrressurser, sjøverts infrastruktur og totalforsvaret. Til hvert hovedtema er det omtale av hovedmål, delmål, tiltak og ansvarlig myndighet samt retningslinjer for offentlig planlegging og forvaltning.

Merknader fra departementene

Departementene ser positivt på at fylkeskommunen har utarbeidet er fylkesdelplan for kystsonen i samarbeid med kommunene og regionale statsetater. Det gis støtte til mål og retningslinjer i planen, som gir en systematisk og oversiktlig framstilling av hovedtemaene. De tilhørende plankartene utfyller tekstdelen på en meget god måte. Imidlertid kunne tidsrammer og tilgjengelige økonomiske midler med fordel vært knyttet til de foreslåtte tiltakene. Samlet gir planen like-

vel et godt grunnlag for mer effektiv og enhetlig planlegging over kommunegrensene. I oppfølgingen av planen vil mål, retningslinjer og tiltak være retningsgivende for videre kommunal planlegging.

Retningslinjene i planen om å stramme inn forvaltningen av 100-metersbeltet er i tråd med Miljøverndepartementets brev til kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn av 8. mars 2002 om planpraksis og dispensasjonspraksis i strandområdene. Retningslinjene i planen legger samtidig opp til differensiert og lokalt tilpasset forvaltning der det er nødvendig, mens et livskraftig, kystrelatert næringsliv og bosetting i distriktene kan sikres i andre områder.

Når det gjelder eventuell utvikling av området Ulsnes/Hundvåg i Stavanger, omtales dette i planen som svært interessant for friluftsmål i fredstid. I et videre planarbeid må sjøforsvaret kontaktes tidlig for nærmere vurdering og avklaring av interessekonflikter.

Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland har retningslinjer for hvordan man skal behandle aktivitet i regionalt viktige friluftsområder og sjøområder i tilknytning til disse. I slike områder legges det opp til at en sone på minst 100 meter skal holdes fri for akvakulturanlegg og andre konstruksjoner som kan være til ulempe for ferdsel, friluftsliv eller landskapskvaliteter. Ved en eventuell søknad om konsesjon for akvakultur i disse områdene, vil fiskerimyndighetene i hvert enkelt tilfelle foreta en vurdering av om oppdrettsanlegget vil komme i konflikt med friluftaktiviteter i det aktuelle området. Om konsesjon ska tillates i nærheten av friluftsområder, vil avhenge av en rekke faktorer som type oppdrettsanlegg, størrelse på anlegg, plassering i forhold til ferdsel, annen bruk osv. departementene er enig i at regionalt viktige friluftsområder skal vises ekstra hensyn i kommunenes planlegging og i sektormyndighetenes behandling av enkeltsaker.

I planens omtale av forholdet mellom plan- og bygningsloven og sektorlover, vil departementet påpeke at lovene dekker ulike formål og er likestilte. Planstatus for området vil være med i vurderingen av om at det skal gis konsesjon etter oppdrettsloven. Etablering av oppdrettsanlegg kan ikke skje i strid med rettslig bindende planer med mindre det gis dispensasjon fra planen i medhold av plan- og bygningslovens §

7 eller at planen blir endret av planmyndighetene, jf. rundskriv T-4/96 Lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen.

Miljøverndepartementet viser til St.prp. nr. 79 (2001-2002) Om opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. I proposisjonen foreslås det nye forvaltningsregler som vil måtte legges til grunn for planlegging og forvaltning i de aktuelle delene av kystsonen, jf. omtale av både anadrom laksefisk og havbruk i planen. Proposisjonen skal behandles av Stortinget i februar 2003.

Tildeling av nye matfiskkonsesjoner for laksefisk vil inngå i en helhetlig politikk som sikrer balansert produksjonsvekst. Kommuner og fylker som legger til rette for havbruk vil bli tilgodesett ved slike nytildelinger. Konsesjoner for marine arter tildeles etter søknad, og vil bli innvilget så lenge søknaden tilfredstiller nødvendige krav til driftsoppbygg, fiskehelse og miljø.

Videre vekst i havbruksnæringene vil medføre en rekke utfordringer, deriblant på miljø- og sykdomsiden. Havbrukspolitikken innebærer derfor videre satsing på forskning, kartlegging, driftskrav, regelverksarbeid og tiltak fra forvaltningen, samt næringens egen innsats. Når det gjelder skjell, er det satt i verk samarbeid med flere forskningsmiljøer med utprøving av ulike modeller for avgiftning. Området har høy prioritet.

Departementet har merket seg at fylkeskommunen forventer at sentrale myndigheter prioriterer en ny og oppdatert kartlegging av fiskeriinteressene. I den forbindelse vises det til at kartlegging av fiskeriinteressene er prioritert av Fiskeridirektoratet, og at kartfestet informasjon vil bli gjort tilgjengelig gjennom bl.a. Arealis.

Ansvarsdelingen mellom stat og kommuner for offentlige kartverk er omtalt i Ot.prp.nr.113 (2001-2002) Om lov om endringer i plan- og bygningsloven. Proposisjonen foreslår ingen endringer i forhold til gjeldende ordninger på dette punktet. Dette innebærer at ansvaret for landkart i praksis er en fellesoppgave mellom stat og kommune, mens det er statens ansvar å utarbeide digitale sjøkart. I arbeidet med digitale sjøkart har sikker navigasjon hatt høyeste prioritet, men dette datagrunnlaget kan med noen tilpasninger også anvendes for de fleste formål innen kystsonoplanlegging. I Rogaland er arbeidet med digitale sjøkart på det nærmeste fullført.

Angående dagens vannforvaltning, vises det til tre parallelle og samordnede prosesser som nå er i gang. Disse prosessene omfatter arbeidet med å implementere EUs nye ramme-

direktiv for vann, arbeidet med å supplere Verneplan for vassdrag og omleggingen av Samlet plan for vassdrag. Samlet vil dette arbeidet gi et bedre beslutningsgrunnlag for helhetlig og planmessig forvaltning av vannforekomstene. Kystsoneplanen for Rogaland bidrar til at fylket står bedre rustet til å møte de krav prosessene nevnt over vil medføre.

Arbeidet med vern mot havforurensning prioriteres høyt på nasjonalt nivå, slik det er uttrykt i Stortingsmelding nr.12 (2001-2002) Rent og rikt hav. I meldingen sies det at Regjeringen tar sikte på at det utarbeides fylkesvise tiltaksplaner for å kartlegge og rydde opp i forurensete bunnsedimenter langs kysten. Det er planlagt at arbeidet med fylkesvise tiltaksplaner vil starte opp i 2003 i de mest forurensete områdene. I oppfølging av Fylkesdelplan for kystsonen i Rogaland, vil det være ønskelig at det også fokuseres på kartlegging av forekomster og spredning av miljøgifter fra forurensete sedimenter og andre kilder. Dette vil bidra til å forberede arbeidet med fylkesvise tiltaksplaner.

Godkjenning av fylkesdelplanen innebærer ingen automatisk binding av statlige midler til gjennomføring av planens strategier og tiltak. Slike bidrag til konkret gjennomføring må avklares direkte med de berørte statlige myndigheter.

Miljøverndepartementet vil understreke betydningen av plan- og bygningslovens § 19-6, der det heter at fylkesplaner, herunder også fylkesdelplaner, skal ligge til grunn for fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for kommunal og statlig virksomhet i fylket. Plan- og bygningsloven forutsetter at statlige organ som ønsker å fravike forutsetningene i en godkjent fylkesplan, skal ta dette opp med fylkeskommunale planmyndigheter. Dersom fylkeskommunen og vedkommende sektormyndighet ikke blir enige, skal saken tas opp med sentrale planmyndigheter.

Med hilsen

Børge Brende

4. Kartvedlegg

- 4.1 **PLANKART : Naturvern og biologisk mangfold**
- 4.2 **PLANKART : Friluftsområder**
- 4.3 **TEMAKART : Marine kulturminner**
- 4.4 **TEMAKART : 100-metersbeltet, vakre landskap og inngrepsfrie områder**
- 4.5 **TEMAKART : Fiskeriinteresser**
- 4.6 **TEMAKART : Havbruk**
- 4.7 **TEMAKART : Tareområder**
- 4.8 **TEMAKART : Skjellsandområder**
- 4.9 **PLANKART : Sjøverts infrastruktur**
- 4.10 **PLANKART : Forsvarsinteresser**

ROGALAND
FYLKESKOMMUNE

REGIONALUTVIKLINGSAVDELINGEN

Regionalplanseksjonen

Peder Klowsgt. 27

Postboks 798, 4001 Stavanger

Telefon 51 51 66 00

Telefaks 51 51 66 74

www.rogaland-f.kommune.no